

Ruskontrakt

Enhetlig praksis i norsk politi?

Jan Erik Bresil

MASTER I POLITIVITENSKAP 2012

SAMMENDRAG

Ruskontrakt – Enhetlig praksis i norsk politi?

Tema for oppgaven er «ruskontrakter», også kalt «urinprøvekontrakter», initiert av norsk politi. Formålet med denne oppgaven har vært å redegjøre for fenomenet ruskontrakter og undersøke om mindreårige får et likt og enhetlig tilbud fra politiet når det gjelder dette fenomenet. Har norsk politi notoritet og rutiner som gjør det mulig å evaluere og forske på slike forebyggende enkelttiltak?

Dette er en deskriptiv studie som benytter en kvantitativ tilnærming. Data er samlet inn ved hjelp av en strukturert spørreundersøkelse som ble sendt til alle landets politidistrikt i 2014 i samarbeid med Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS). Dataene er analysert med enkle metoder, presentert grafisk og drøftet.

Denne oppgaven finner at det er relativt stor forskjell på hvilken type ruskontrakter som tilbys i de 14 politidistriktene som responderte på undersøkelsen. Siden dette er over halvparten av distriktene i Norge, er det grunn til å tro at det vil også gjelde for en større del av politidistriktene.

Forskjellsbehandlingen i tilbud gjelder et bredt geografisk område. Forskjellene gjelder tidsmessig lengde, innhold, reaksjon ved brudd, og et helsemessig behandlingsperspektiv på kontraktene.

Undersøkelsen har også avdekket alvorlige brister i et rettssikkerhetsmessig perspektiv. Det er også sannsynlig at dårlige rutiner for registrering og oppfølging av ruskontrakter svekker muligheten for forskning og evaluering av dette tiltaket.

Oppgaven presenterer forslag til videre forskning på temaet og forslag til tiltak fra politi, helsevesenet og sosialtjenesten.

Veileder på oppgaven er Marit Egge ved Politihøgskolen (PHS). Se forordet for mer detaljer rundt veiledersituasjonen.

Oslo, 31.12.17

Jan Erik Bresil

Masterkullet 2012

Politihøgskolen (PHS)

FORORD

Denne oppgaven har vært svært krevende å skrive på grunn av totalbelastningen med jobb, andre studier, frivillige verv, det å være småbarnsfar, ektemann og samfunnsengasjert. Jeg har lært mye om meg selv og lover å aldri havne i samme situasjon igjen.

Jeg har lært mye i prosessen med denne oppgaven. Jeg har blant annet lært at jeg har en svært tålmodig og fantastisk kone. Takk for hjelp med alle de dagligdagse ting, samt korrekturlesing. Nyttårsløftet er at 2019 skal bli mer familievennlig.

Jeg vil også takke min veileder Marit. Selv om vi fikk svært lite tid på grunn av meg, var det veiledningstimen hvor du forenklet og satte i system det jeg hadde samlet inn som gjorde at jeg ble motivert til å fullføre. Jeg hadde en veileder før Marit på PHS, men hun sluttet da oppgaven skulle skrives. Jeg har hatt tilbud om god veiledning, men blitt tvunget til å jobbe stort sett selvstendig på grunn av min egen arbeidssituasjon. Alt som er bra med denne oppgaven kan derfor tilskrives Marit, alt som er dårlig kan hun ikke lastes for.

Til slutt vil jeg takke dem som har hjulpet til med å lese og kommentere oppgaven min.

Artikkel 33

«Partene skal treffe alle egnede tiltak, herunder lovgivningsmessige, administrative, sosiale og undervisningsmessige tiltak, for å beskytte barnet mot ulovlig bruk av narkotiske eller psykotrope stoffer, slik disse er definert i de relevante internasjonale traktater, og for å hindre at barn blir brukt i ulovlig produksjon og handel med slike stoffer.»

FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20.11.89

INNHALDSFORTEGNELSE

Sammendrag	I
Forord.....	II
Innholdsfortegnelse.....	IV
Kapittel 1: Innledning	1
1.1 Valg av tema og formålet med oppgaven	1
1.2 Begrepsavklaringer.....	2
1.3 Hva er en ruskontrakt?.....	7
1.4 Forskjellige typer ruskontrakter	8
1.5 En oppgave innen politivitenskap	11
1.6 Forforståelse.....	12
Kapittel 2: Problemstilling	13
2.1 Avgrensning	13
2.2 Oppgavens problemstilling	14
Kapittel 3: Teori.....	17
3.1 Er ruskontrakter straff?.....	17
3.2 Ruskontrakter i forebyggende teori.....	23
3.3 Tidligere forskning på ruskontrakter.....	27
3.4 Politiets organisering og kultur	32
3.5 Ruskontrakter – En kontekstbeskrivelse.....	33
Kapittel 4: Metodiske fremgangsmåter	36
4.1 Innledning	36
4.2 Valg av forskningsdesign, metode og tilnærming.....	36
4.3 Utvalg	38
4.4 Forskningsprosessen.....	41
4.5 Spørreundersøkelsen.....	43
4.6 Et kritisk blikk på forskningsprosessen.....	63

4.7 Etske dilemmaer	67
Kapittel 5: Resultat og analyse	69
5.1 Innledning	69
5.2 Resultat og analyse - Spørsmål A	70
5.4 Resultat og analyse - Spørsmål B.....	75
5.5 Resultat og analyse - Spørsmål C.....	87
5.6 Resultat og analyse - Spørsmål D	93
5.7 Resultat og analyse - Spørsmål E.....	96
5.8 Kvantifisering av de kvalitative data i kommentarfeltene	99
Kapittel 6: Drøfting - Likt og ensartet tilbud?.....	113
6.1 Har alle distrikt tilbud om ruskontrakter i straffesaker?.....	113
6.2 Aldersgrupper som tilbys ruskontrakter	118
6.3 Hvem betaler for rusprøven?	120
6.4 Hvem utfører ruskontrollen og hvordan analyseres den?	121
6.5 I hvilken utstrekning benyttes frivillige ruskontrakter?	125
6.7 Virker en ruskontrakt-modell bedre enn andre?	127
6.8 Trend vedrørende bruk av ruskontrakter?.....	133
Kapittel 7: Oppsummering	137
7.1 Innledning	137
7.2 Oppsummering av resultatene.....	137
7.3 Fremtidig forskning	138
7.4 Andre anbefalte tiltak	139
Litteraturliste	140
Vedlegg	144
Vedlegg 1: Spørreundersøkelsen sendt til politidistriktene	144
Vedlegg 2: Spørreundersøkelsen sendt til politistasjonene i Oslo politidistrikt	150
Vedlegg 3: Eksempel på ruskontrakt basert på påtaleunntatelse - Manglerud politistasjon	156
Vedlegg 4: Eksempel på frivillig ruskontrakt – Manglerud politistasjon	159

KAPITTEL 1: INNLEDNING

1.1 Valg av tema og formålet med oppgaven

Motivasjonen for å skrive denne oppgaven er blitt til gjennom 10 års arbeid med forebyggende rusarbeid med barn og unge. Antall alternative straffereaksjoner øker jevnlig. Disse er vanskelige å holde oversikt over selv for dem som arbeider med forebyggende politiarbeid. Jeg håper derfor at denne oppgaven kan være med på å klargjøre en av disse alternative straffereaksjonene. Oppgaven handler om fenomenet «ruskontrakter» i regi av politiet.

I 2003 ble FNs barnekonvensjon (1989) tatt inn i norsk lov (Holmboe, 2014). Artikkel 33 i barnekonvensjonen sier:

«Partene skal treffe alle egnede tiltak, herunder lovgivningsmessige, administrative, sosiale og undervisningsmessige tiltak, for å beskytte barnet mot ulovlig bruk av narkotiske eller psykotrope stoffer, slik disse er definert i de relevante internasjonale traktater, og for å hindre at barn blir brukt i ulovlig produksjon og handel med slike stoffer.»

Ut fra egen erfaring fra forebyggende politiarbeid vil jeg hevde at det finnes svært store forskjeller i tilbud og oppfølging for hver enkelt ungdom etter å ha blitt avdekket av politiet i narkotikasaker. Jeg er usikker på om vi gjør alt vi kan for å forebygge narkotikabruk blant barn og unge opp mot det tilbud som gis fra norsk politi i samarbeid med andre etater. Jeg opplever at konkrete forebyggende tiltak, som ruskontrakter, i liten grad evalueres på en tilfredsstillende måte. Kan dette være på grunn av dårlige rutiner vedrørende registrering og oppfølging?

Jeg håper at denne oppgaven kan beskrive fenomenet «ruskontrakter». Videre ønsker jeg å belyse om det finnes store forskjeller i hva ungdommer tilbys fra norsk politi i slikt rusforebyggende arbeid. Jeg håper også at dette kan sette søkelys på evaluering og profesjonalisering av konkrete forebyggende tiltak i politiet fremover, samt øke det forskningsbaserte engasjement rundt dette temaet.

1.2 Begrepsavklaringer

I dette avsnittet vil jeg gjøre rede for sentrale begreper som vil bli benyttet i denne oppgaven. Disse begrepene ligger til grunn for senere funn, analyser og konklusjoner som gjøres.

Her er noen sentrale begreper:

Narkotika

Narkotika defineres av Store medisinske leksikon (Mørland, 2015) som:

«rusmidler som er oppført på narkotikalistens (Forskrifter om narkotika), se narkotikakonvensjon. De er lagt under internasjonal og nasjonal kontroll, som i det store og hele gjør det ulovlig å tilvirke, importere, eksportere, distribuere, anvende og besitte disse stoffene. Narkotika er altså rusmidler definert på dette juridiske grunnlaget ...»

Det er verdt å merke seg at alkohol, som er vårt samfunns vanligste rusmiddel (Mørland, 2013), ikke omfattes av denne definisjonen.

Bruk og besittelse av narkotika til eget bruk

Bruk og besittelse av narkotika til eget bruk er i utgangspunktet ikke hjemlet i straffeloven slik mange tror, men i Legemiddelloven (1992) § 31 annet ledd jevnfør § 24

«§ 24. Det er forbudt uten lovlig adkomst å være i besittelse av eller å bruke narkotika og å skaffe seg adgang til å få kjøpt slike varer under falske opplysninger, f.eks. om navn, bosted, sykdom eller sykdomstegn.

Slike midler må ikke anvendes til annet formål enn de er utlevert til, og må ikke uten lovlig hjemmel overdras til eller erverves av andre enn den som resepten eller rekvisisjonen er utstedt til. Resept eller rekvisisjon må ikke overdras til eller erverves av andre enn den de er utstedt til.»

Strafferammen er gitt i Legemiddelloven § 31:

«Besittelse og bruk av narkotika, jf. § 24 første ledd, og erverv, besittelse og bruk av dopingmidler, jf. § 24 a første ledd, straffes med bøter eller fengsel inntil 6 måneder, eller begge deler.»

Riksadvokaten presiserer i sitt rundskriv om narkotika (2014) at besittelse av narkotika skal utgjøre

små mengder og en rent midlertidig befatning som er forbundet med eget bruk. Vi snakker her om 1-2 brukerdoser. Mengder over dette omfattes av Straffelovens (2005) § 231:

«§ 231. Narkotikaovertrødelse

Med bot eller fengsel inntil 2 år straffes den som ulovlig tilvirker, innfører, utfører, erverver, oppbevarer, sender eller overdrar stoff som etter regler med hjemmel i legemiddeloven § 22 er å anse som narkotika.

Uaktsom narkotikaovertrødelse straffes med bot eller fengsel inntil 1 år.»

Ved for eksempel salg og innførsel av narkotika vil dette aldri bli omhandlet etter legemiddeloven selv om det gjelder en til to brukerdoser. Da vil dette bli behandlet etter Straffelovens § 231. Straffehjemmelen for bruk og besittelse av narkotika er satt til inntil 6 måneder fengsel og/eller bøter. Strafferammen hjemler politiets bruk av metoder, for eksempel pågripelse etter straffeprosessloven (1986) § 171 som krever en høyere strafferamme enn 6 måneders fengsel.

Riksadvokatens rundskriv nr. 2-2014 sier at forelegg som regel vil være reaksjonen ved brudd på legemiddeloven. I tillegg nevnes muligheten for påtaleunntelser og alternative straffereaksjoner som denne oppgaven handler om. Det er i henhold til disse retningslinjene i realiteten ingen som blir dømt til fengselsstraff kun for bruk eller besittelse av narkotika i Norge i dag. Rent statistisk er dette mulig å finne eksempler på, men da er dette lovbruddet bare ett av flere personen blir dømt for samtidig. At man i Norge dømmes til fengsel for bruk av narkotika alene er en myte.

Rundskrivet til Riksadvokaten nevner også at grensen mellom forelegg og for eksempel dom til samfunnsstraff eller fengsel går et godt stykke inn i Straffelovens § 231. Dette vil fange opp brukere som oppbevarer et større kvantum enn 1-2 brukerdoser til eget bruk. For cannabis, hasj og marihuana, vil for eksempel grensen mellom Legemiddeloven § 24 og Straffeloven § 231 gå på rundt 2 gram. Forelegg kan benyttes helt opp til 15 gram i Straffelovens § 231 ifølge rundskrivet. På en annen side vil kvantum som en del av salg av narkotika omfattes av Straffelovens § 231 uansett hvor lite kvantum det er snakk om. Dette er da ikke ment for egen bruk slik intensjonen bak legemiddelovens § 24 annet ledd er.

Under er det noen praktiske eksempler på hvordan regelverket jeg har redegjort for fungerer:

- Hvis en person blir tatt med ett gram hasj og brukerutstyr til røyking av cannabis vil dette i utgangspunktet bli betraktet som en besittelse etter legemiddeloven § 31 jf. § 24. Personen vil sannsynligvis få et forelegg eller tilbud om alternativ straffereaksjon der dette er tilgjengelig. For eksempel en påtaleunntatelse med vilkår om rusfrihet fulgt opp gjennom en ruskontrakt hvis man er mindreårig.
- Hvis en person blir tatt for salg av narkotika på gaten, og i tillegg har ett gram hasj som er pakket likt som narkotikaen som ble solgt, vil dette i utgangspunktet bli etterforsket som overdragelse og oppbevaring etter straffelovens § 231. Dette gjelder også det ene grammet med hasj hvis det ikke er tegn til at dette var til egen bruk. Hvis etterforskningen gir gode nok bevis på salg av narkotika vil saken sannsynligvis ende i retten og personen bli idømt ubetinget fengsel eller samfunnsstraff. Man kan også i dette tilfellet få en betinget dom med vilkår om for eksempel rusfrihet som blir fulgt opp igjennom kriminalomsorgen.
- I en situasjon der en person blir tatt med syv gram hasj og brukerutstyr til røyking av cannabis vil dette i utgangspunktet bli betraktet som en oppbevaring etter straffelovens § 231. Personen vil sannsynligvis også få et forelegg eller tilbud om alternativ straffereaksjon der dette er tilgjengelig siden grensen for forelegg går ved 15 gram hasj. Viser avhør og sakens dokumenter at dette sannsynligvis gjelder narkotika til egen bruk kan avgjørelsen ende med for eksempel påtaleunntatelse med vilkår om rusfrihet fulgt opp gjennom en ruskontrakt.

Påtaleunntatelse

En påtaleunntatelse gis av påtalemyndigheten etter lovbestemte vilkår. Påtaleunntatelser kan gis både med og uten betingelser. Hvis man ikke overholder betingelsene vil påtalemyndigheten kunne vurdere å ta opp saken til ny behandling med mulig påtale som resultat.

Vilkårene for påtaleunntatelse finnes i Straffeprosessloven (1986):

«§ 69. Selv om straffeskyld anses bevist, kan påtalemyndigheten når helt særlige grunner tilsier det, unntate å påtale handlingen.

Påtaleunntatelse kan gis på vilkår av at siktede i prøvetiden ikke gjør seg skyldig i noen ny straffbar handling. Prøvetiden er to år fra den dag det blir besluttet å unnlate påtale, men ikke lenger enn foreldelsesfristen for adgangen til å reise straffesak for handlingen. For siktede som var under 18 år på handlingstidspunktet, kan prøvetiden settes til 6, 12, 18 eller 24 måneder.

Påtaleunntatelse kan også gis på vilkår som nevnt i straffeloven §§ 35, 36 og 37 bokstavene a til j. Gir siktedes forhold grunn til det, kan påtalemyndigheten i prøvetiden oppheve eller endre fastsatte vilkår og sette nye vilkår. Den siktede skal så vidt mulig få uttale seg om vilkårene før de fastsettes.»

Vilkårene som det i loven over vises til i Straffeloven (2005) er:

«§ 35. Særvilkår om erstatning og oppreisning

Som særvilkår for fullbyrdingsutsettelse skal retten pålegge den domfelte å yte slik erstatning og oppreisning som den fornærmede eller en annen skadelidt har rett til og gjør krav på, og som den domfelte har evne til å betale. Er tapet tilstrekkelig klargjort, kan retten også av eget tiltak sette vilkår om erstatning.

§ 36. Særvilkår om meldeplikt

Som særvilkår for fullbyrdingsutsettelse kan retten pålegge den domfelte å melde seg for politiet til bestemte tider. Perioden for meldeplikten er 1 år når ikke retten bestemmer noe annet. Meldeplikten løper fra den dag dommen er rettskraftig. Gjelder dommen en straffbar handling som den domfelte har tilstått, kan det bestemmes i dommen at meldeplikten skal settes i verk straks.

§ 37. Andre særvilkår

Som særvilkår for fullbyrdingsutsettelse kan retten pålegge den domfelte å

- a) overholde bestemmelser om bosted, oppholdssted, arbeid eller opplæring,*
- b) unngå kontakt med bestemte personer,*
- c) tåle innskrenkninger i rådigheten over inntekt og formue og oppfylle økonomiske forpliktelser, som å betale pliktige underholdsbidrag,*

- d) *avstå fra å bruke alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler og avgi nødvendige rusprøver,*
- e) *gjennomgå behandling for å motvirke misbruk av alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler, om nødvendig i institusjon,*
- f) *gjennomføre narkotikaprogram med domstolskontroll, jf. § 38, eller program mot ruspåvirket kjøring for personer som er dømt for overtredelse av vegtrafikkloven § 31, jf. § 22 første ledd, og som har problem med alkohol eller annet berusende eller bedøvende middel, forutsatt at domfelte har samtykket til å gjennomføre programmene,*
- g) *gjennomgå psykiatrisk behandling, om nødvendig i institusjon,*
- h) *ta opphold i hjem eller institusjon for inntil 1 år,*
- i) *møte til mekling i konfliktrådet og oppfylle eventuelle avtaler som inngås i meklingsmøte, eller gjennomføre oppfølging i konfliktråd med varighet på inntil ett år, forutsatt at saken egner seg for slik behandling og at det foreligger samtykke både fra fornærmede, domfelte og deres eventuelle verger,*
- j) *gjennomføre ungdomsoppfølging i konfliktrådet med varighet på inntil ett år, forutsatt at domfelte var mellom 15 og 18 år på handlingstidspunktet, at saken egner seg for slik behandling og at det foreligger samtykke fra domfelte og domfeltes eventuelle verger ...»*

I forbindelse med Ruskontrakter er ikke straffelovens §§ 35 og 36 særlig aktuelle. Det er særlig vilkårene i § 37 d) og e) som benyttes. Disse to vilkårene har dannet grunnlaget for to av alternativene jeg har satt opp i spørreundersøkelsen i denne studien. Dette blir redegjort for senere i oppgaven.

1.3 Hva er en ruskontrakt?

En ruskontrakt er i denne sammenhengen en kontrakt mellom en person, politiet og eventuelt andre parter som for eksempel verger eller kommunen. Kontrakten omhandler alltid rustesting og i økende grad ulike oppfølgings- og behandlingstiltak i regi av helse- og sosialvesenet. Kontrakten utarbeides enten som del av en reaksjon i en straffesak, gjerne et mindre narkotikaforhold, eller som et frivillig tilbud i saker med bekymring rundt rus som enda ikke har endt i en straffesak. Ruskontrakter kan også benyttes som en del av andre alternative straffereaksjoner. Dette være seg betinget fengselsdom eller for eksempel ungdomsoppfølging.

En ruskontrakt kalles også for «urinprøvekontrakt». Erfaringsmessig kaller ungdommene dette for «å gå på pissings». Begge disse begrepene viser til at det vanligvis testes for rusbruk gjennom avlegging av urinprøver. Av politiet i dag brukes ordet «ruskontrakt» i økende grad. En av grunnene til dette kan være at det foreligger langt flere muligheter for rustesting i dag enn tidligere, ikke bare urin. Nå kan man benytte blod, urin, spytt og hårprøver. En annen grunn kan være at begrepet «rus» omfatter flere rusmidler enn det som er definert i «narkotika»-begrepet. Ordet «ruskontrakt» består av to ord; «rus» og «kontrakt».

«Rus» defineres av Store medisinske leksikoner (Malt, 2016) som:

«en tilstand av endret bevissthet og fysisk tilstand som inntreffer etter inntak av rusmidler ...»

Kontrakt defineres av Store norske leksikoner (Selvig, 2009) som:

«en avtale eller overenskomst mellom to eller flere parter som går ut på å stifte rett og plikt for dem. Kontrakter er oftest gjensidig bebyrdende, dvs. begge parter pålegges forpliktelser, f.eks. kjøpekontrakt, leiekontrakt, arbeidskontrakt osv.; motsatt gaveløfte eller annen ensidig bebyrdende avtale.»

Disse definisjonene åpner for noen viktige avklaringer. Ordet rus knyttes ikke kun til narkotika og andre ulovlige rusmidler. I prinsippet innbefatter det også blant annet alkohol som er et lovlig rusmiddel. Erfaringsmessig er det i dag ikke vanlig å teste for alkoholbruk som ledd i en ruskontrakt med politiet. Jeg erfarer at cannabis er det første rusmiddelet ungdommer på «skråplanet» begynner å bruke daglig, ikke bare i helgene på fest slik alkoholen som oftest brukes. Det er likevel ingen hindring for at alkohol kan betraktes som en del av rusfriheten og inngå i testene. På samme måte

som manglende oppmøte til avtalt rustesting, kan også alkoholkonsum være et kontraktsbrudd hvis det er ført opp som vilkår. På en annen side kan ikke et rent kontraktsbrudd uten nytt inntak av narkotika føre til ytterligere straffesak vedrørende bruk av narkotika. Det er altså mulig å bryte en ruskontrakt med politiet uten å begå et nytt lovbrudd. Ruskontrakter er i dag en upresis fellesbetegnelse som dekker en rekke forskjellige forebyggende tiltak og straffereaksjoner. Flere offentlige og private instanser har ruskontrakter. Denne oppgaven begrenser seg til de tilfeller hvor politiet initierer eller drifter kontrakten. Avgrensninger vil jeg ellers redegjøre for senere i oppgaven.

I startfasen på denne studien, i 2013-2014, brukte jeg ordet «urinprøvekontrakt». De senere år har begrepet «urinprøvekontrakt» gradvis blitt erstattet av begrepet «ruskontrakt» i politiet. Derfor er begrepet «urinprøvekontrakt» benyttet i spørreundersøkelsen fra 2014, mens jeg konsekvent bruker begrepet «ruskontrakt» i denne oppgaven.

Fra min arbeidsbakgrunn har jeg erfart at det finnes ruskontrakter initiert som reaksjon på en straffesak, for eksempel narkotikabruk, og frivillige kontrakter som inngås uten straffesak. Jeg vil videre redegjøre for tre modeller jeg vil benytte i denne oppgaven.

1.4 Forskjellige typer ruskontrakter

Denne oppgaven behandler tre ulike modeller for ruskontrakter som er i bruk av norsk politi i dag. To av modellene er gitt fra lovverket med vilkårsmulighetene for påtaleunntelser som er redegjort for over. Den tredje modellen er frivillige kontrakter som tilbys ved enkelte tjenestesteder. Innholdet i hver modell kan variere noe.

Ett av målene for denne studien er å kunne avdekke variasjonene i innholdet og utbredelsen av disse modellene. Som nevnt tidligere er alle tre forenklet for å kunne øke forståelsen til både leser og respondenter av spørreundersøkelsen. Alle tre modellene for ruskontrakter forutsetter at det er en ungdom som er motivert for å slutte med bruk av narkotika og innebærer ikke reel tvangsbehandling.

Ruskontrakter må ikke forveksles med rusprøver tatt i en straffesak. Dette kan for eksempel være for å påvise om en voldsmann var ruset ved gjerningstidspunktet, eller avdekke hvilke narkotiske stoffer som er brukt i en sak vedrørende bruk av narkotika. Dette er da et tvangsmiddel som brukes i

etterforskningsøyemed, ikke som en straffereaksjon når saken er ferdig. Hjemmelen til slike undersøkelser er kroppslig undersøkelse etter Straffeprosessloven (1986) § 157. Dette kan være i form av for eksempel en blodprøve, også mot en persons vilje.

Det å foreta en slik prøve mot en persons vilje er ikke mulig med en ruskontrakt. Det er dermed krav til en stor grad av frivillighet, også i de modellene som utløses som reaksjon på en straffesak. Dette skal være et tilbud om hjelp som et alternativ til andre vanlige straffereaksjoner. Når det gjelder bruk eller besittelse av narkotika vil alternativet nesten utelukkende være et forelegg.

Modell 1 – Ruskontrakter som reaksjon på en straffesak med kun rustesting

Rent juridisk baserer denne modellen seg på en påtaleunntatelse gitt etter Straffeprosesslovens (1986) § 69 jf. Særvilkår i Straffelovens (2005) § 37 d); «*avstå fra å bruke alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler og avgi nødvendige rusprøver*».

Denne modellen forutsetter en straffesak med mindre alvorlig narkotikaforhold, for eksempel bruk eller besittelse av narkotika. Noen ganger gis slike kontrakter også i saker relatert til det nedre sjiktet av straffelovens (2005) § 231, så lenge forholdet omhandler egen rusbruk og ikke for eksempel salg av narkotika. Hvis påtalemyndigheten vurderer at bevisene er gode nok for en domfellelse kan en straffesak avgjøres med en påtaleunntatelse med vilkår om rusfrihet. Vanligvis følges vilkåret om rusfrihet som oftest opp gjennom en ruskontrakt som inngås mellom den siktede, foreldre, politiet og som oftest kommunen. Denne kontrakten følges ofte opp med urinprøver over en bestemt tidsperiode for å vise at man holder seg rusfri.

Om man bryter vilkårene i påtaleunntatelsen, for eksempel ved at det påvises at man har brukt narkotika på nytt, kan dette føre til ny straffesak og at den opprinnelige saken blir tatt opp igjen til ny vurdering om straff. Man kan også bryte vilkårene uten å begå ny kriminalitet, for eksempel gjennom å ikke møte opp til rustesting. Da kan vilkårene i påtaleunntatelsen bli vurdert som brutt og saken blir vurdert tatt opp igjen til ny vurdering om straff i den opprinnelige saken. Kontrakten vil som oftest føres som et eget dokument i straffesaken. Som vedlegg 3 og 4 til denne oppgaven ligger det eksempler på ruskontrakter som benyttes i norsk politi.

Modell 2 – Ruskontrakter som reaksjon på en straffesak med rustesting og annen oppfølging

Rent juridisk baserer denne modellen seg på en påtaleunntatelse gitt etter Straffeprosesslovens (1986) § 69 jf. Særvilkår i Straffelovens (2005) § 37 e) «gjennomgå behandling for å motvirke misbruk av alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler, om nødvendig i institusjon»

Denne modellen forutsetter en straffesak med mindre alvorlig narkotikaforhold, for eksempel bruk eller besittelse av narkotika. Noen ganger gis slike kontrakter også i saker relatert til det nedre sjiktet av straffelovens (2005) § 231 så lenge forholdet omhandler egen rusbruk og ikke for eksempel salg av narkotika. Hvis påtalemyndigheten vurderer at bevisene er gode nok for en domfellelse kan en straffesak avgjøres med en påtaleunntatelse med vilkår om rusfrihet. Vanligvis følges vilkåret om rusfrihet og oppfølging som oftest opp gjennom en ruskontrakt som inngås mellom den siktede, foreldre, politiet og som oftest kommunen som tilbyr oppfølgingen.

Denne kontrakten følges opp med urinprøver over en bestemt tidsperiode for å vise at man holder seg rusfri. Det som skiller denne modellen fra forrige er at denne kombineres med behandling eller oppfølging. Om man bryter vilkårene i påtaleunntatelsen, for eksempel ved at det påvises at man har brukt narkotika på nytt, kan dette føre til ny straffesak. Den opprinnelige straffesaken blir da vurdert tatt opp igjen til ny vurdering om straff. Man kan også bryte vilkårene uten å begå ny kriminalitet, for eksempel gjennom å ikke møte opp til behandling. Da kan vilkårene i påtaleunntatelsen bli vurdert som brutt og saken blir vurdert tatt opp igjen til ny vurdering om straff. Kontrakten vil som oftest føres som et eget dokument i straffesaken.

Modell 3 – Frivillige ruskontrakter med politiet utenom straffesaker

Enkelte tjenestesteder i politiet har tilbud om frivillige ruskontrakter utenom straffesaker. Dette tilbys mange steder også av for eksempel barnevernet og utekontakter (Lien & Larsen, 2015). Kontraktene er gjerne tilnærmet lik de to foregående modellene i innhold og utforming. Forskjellen er at disse kontraktene baserer seg utelukkende på frivillighet, og det finnes vanligvis ingen straffesak som utgangspunkt.

Unntaket fra dette er om en ungdom som er under strafferettslig alder blir anmeldt for bruk av narkotika. Da vil saken henlegges på at siktede ikke var tilregnelig på grunn av alder (Straffeloven,

2005). I det videre forebyggende arbeidet kan denne saken da brukes til å initiere en frivillig ruskontrakt om dette er ønskelig fra alle involverte.

De frivillige ruskontraktene i politiet dannes erfaringsmessig på to måter. Den ene måten er at foreldrene til en ungdom kontakter politiet grunnet mistanke om narkotikabruk hos en ungdom. Frivillige ruskontrakter blir også ofte initiert gjennom politiets kontakt med ungdom gjennom forebyggende arbeid, for eksempel etter en bekymringsamtale. Dette er ungdom der det foreligger en mistanke om narkotikabruk, men ikke sterk nok til at det opprettes straffesak.

Ved slike kontrakter er det ikke nødvendigvis at politiet får vite resultatet av testene i kontraktstiden. Dette er opp til foreldrene og ungdommen.

1.5 En oppgave innen politivitenskap

Politivitenskap er en relativt ny vitenskap med unge tradisjoner. For tiden diskuteres det i litteraturen hvilke fagdisipliner som skal være en del av denne retningen. Et eksempel på slik diskusjon gjøres i essaysamlingen: «Politivitenskap på egne ben?» (Gundhus, Hellesø-Knutsen, & Wathne, 2010). Politivitenskapen er en kombinasjon av hovedsakelig samfunnsvitenskap og jus som begge har solid forankrede tradisjoner. I Norge har erfaringsbasert kunnskap preget politivitenskapen, men nylig er det tendenser til endring. Dette er noe jeg har erfart i mitt daglige virke hvor det er vanskelig å finne evalueringer og effektanalyser av konkrete forebyggende tiltak som benyttes. Dagens politistyrke har fagfolk med høyere utdanning, for eksempel på mastergradsnivå. Et godt eksempel på dette er Asbjørns Rachlew sine studier av avhørsmetodikk helt til doktorgradsnivå (Rachlew, 2009). Rachlews og andre sine arbeider innen dette tema utløste internopplæring innen avhørsmetodikk for å hindre justismord og bedre kvalitet på dette arbeidet.

Larsson, Gundhus og Granér (2014) definerer politivitenskap som:

«det vitenskapelige studiet av politiet og andre som utøver politisær virksomhet, hvem de er, deres oppgaver og deres samfunnsrolle, hva de gjør, samt effektene av dette.»

Denne oppgaven er en del av politivitenskapen ved at jeg undersøker den forebyggende prosessen for å hindre videre rusmisbruk og måten dette blir håndtert på av ulike politidistrikt i Norge. Et av målene med denne oppgaven er å skape større fokus på gode rutiner for registrering og dermed muliggjøre evaluering av konkrete forebyggende tiltak.

En ny evaluering av norsk ruspolitikk i form av en NOU er startet i 2017 og gjøres av Rusreformutvalget¹. Denne oppgaven kan i en slik utredning fungere som et innspill til hvordan man bør se på reaksjonene for ungdommer som blir tatt for bruk og besittelse av narkotika i fremtiden. Det bør være et mål at alle ungdommer i Norge skal få samme tilbud om hjelp og reaksjon uavhengig av bosted.

Nærpolitireformen (Stortingsproposisjon 61 LS, 2014-2015) fokuserer i samme periode på å slå sammen politidistriktene til større fagmiljøer. Denne reformen har redusert antallet politidistrikt fra 27 til 12. Det fremgår av rammer og retningslinjer for etablering av de nye politidistriktene at lederen for politidistriktets forebyggende virksomhet skal være representert på nivå to, altså inngå i politimesterens ledergruppe. Mitt håp for fremtiden er at denne reformen kan være med på å lage mer enhetlig praksis innen det forebyggende faget.

1.6 Forforståelse

Som politi på en forebyggende avdeling i Oslo politidistrikt tar jeg med meg erfaringer og kunnskap i utformingen av denne oppgaven. Fra arbeid med avdekking av barn og unge i rusmiljøet har jeg fått et bevisst syn på hvordan jeg mener forebyggende tjeneste bør utføres. Denne kunnskapen og erfaringen skal komme frem i oppgaven, men det skilles klart mellom egne erfaringer, drøfting av resultatene og tidligere forskningsmessige funn foretatt av andre. Gjennom mitt daglige arbeid observerer jeg at ungdommer med bosted på forskjellig geografisk plassering, særlig på tvers av ulike kommunegrenser, får forskjellig oppfølging. Dette har skapt personlig engasjement for emnet og er videre formidlet i denne masteroppgaven. Jeg vil senere i oppgaven redegjøre for hvilke fallgruver en slik forforståelse kan representere.

---

¹ <https://rusreformutvalget.no/>

KAPITTEL 2: PROBLEMSTILLING

2.1 Avgrensning

Ruskontrakter er et omfattende tema som i denne sammenhengen krever avgrensning. Mange instanser i samfunnet har tilbud om slike kontrakter (Lien & Larsen, 2015). Bare i Oslo er dette tilgjengelig via flere offentlige kanaler som politiet, utekontakter, uteseksjonen, Kriminalomsorgen, helsevesenet og flere. Jeg har valgt å avgrense min oppgave til ruskontrakter i regi av politiet.

Tidsperioden for undersøkelsen i denne oppgaven har jeg valgt fra 2009 til 2013. Ruskontrakter er et relativt nytt fenomen. Dette fører til et behov for å sette en avgrenset periode for undersøkelsen som ikke går for langt tilbake i tid. Fra eget arbeid er jeg klar over at registrering og evaluering av ruskontrakter har vært svært begrenset tidligere. Håpet mitt er at denne oppgaven skal vise politiets oversikt og kontroll med ruskontrakter, slik at andre lettere kan evaluere og forske videre på dette området.

Noen politidistrikt har ruskontrakter tilgjengelig for personer over 18 år. Jeg har derfor valgt å avgrense oppgavens problemstilling til å gjelde kontrakter for personer under 18 år. Tilbudet til dem som er over 18 år vil bli berørt der det er tematisk naturlig, men er ikke en del av problemstillingen.

Jeg har også under informasjonskartleggingen til denne oppgaven forsøkt å finne tidligere forskning på temaet. Etter et dypdykk i litteraturen viser det seg at det er svært begrenset med forskning tilgjengelig. Jeg har blant annet søkt på bibsys, google og bedt om råd fra erfarne forskere på området. Disse undersøkelsene viser at det finnes lite relevant forskning som direkte berører ruskontrakter i regi av politiet. Jeg vil derfor også benytte forskning på rusforebyggende tiltak som grenser til eller kan være relevant i denne sammenheng.

I 2017 har jeg vært på to relevante studiebesøk. Jeg besøkte Rinkeby politistasjon utenfor Stockholm i Sverige i fire dager, samt flere institusjoner fra lokalt helse- og justisvesen i løpet av tre dager i Lisboa, Portugal. Sammenlignet med politiet på disse stedene er norsk politi i en særstilling når det gjelder bruk av alternative straffereaksjoner som ruskontrakter. Jeg har derfor begrenset oppgaven til å gjelde ruskontrakter initiert av norsk politi.

Temaet «ruspolitikk» er svært sentralt i dagens politiske debatter i Norge. Jeg ønsker i denne oppgaven å forholde meg til temaet «ruskontrakter» som er en del av dagens alternative straffereaksjoner uten å ta stilling til hvordan det bør se ut i fremtiden. Oppgaven skal med hensikt

være nøytral og ikke drøfte argumentasjon rundt kriminalisering av narkotika. Uansett hvilke offentlig institusjon som tar ansvaret for oppfølgingen av ungdommer i slike situasjoner i fremtiden, vil relevante funn og fenomenbeskrivelsen i denne oppgaven kunne ha en viktig betydning i utarbeidelsen av detaljene rundt fremtidens ruspolitikk.

2.2 Oppgavens problemstilling

Innledning

En viktig del av oppgaven blir å benytte forkunnskapen min til å beskrive fenomenet «ruskontrakter» på en så god måte at det kan skape forståelse og legge grunnen for videre forskning på fenomenet.

Gjennom mitt praktiske arbeid i Oslo politidistrikt har jeg undret på i hvilken grad ruskontrakter praktiseres ulikt i norsk politi. Flere erfaringer jeg har gjort meg tilsier en relativt ulik praksis og et ulikt tilbud til befolkningen. Jeg ønsker med denne oppgaven å tilnærme meg dette temaet mer vitenskapelig. Denne oppgavens problemstilling tar utgangspunkt i undringen og erfaringene nevnt over. Denne undringen har dannet grunnlaget for min forskningsmessige problemstilling som presenteres i dette avsnittet.

Tanken min er at jeg gjennom å undersøke hvilken type ruskontrakter som brukes av politiet i ulike politidistrikt i Norge, samt innholdet i disse, kan si noe om forskjeller. Dette kan være forskjeller mellom de forskjellige politidistriktene, men også internt i det enkelte distrikt.

Det er naturlig å tenke seg at ruskontrakter med behandling og helsehjelp vil fungerer bedre enn ruskontrakter med kun kontrolltiltak som rustesting. Det er ikke nødvendigvis slik. I følge Robert Martinson (1974) sine studier av behandlingsopplegg for straffedømte, var det ingen effekt fra behandling av kriminelle. Dette gjaldt både for behandlingsprogram i og utenfor fengsel. På den annen side er narkotikabruk i hovedsak et helseproblem for den enkelte brukeren. Dette kan derfor muligens få bedre effekter enn behandling for å hindre tilbakefall til annen kriminalitet. Jeg ønsker derfor også å belyse om en type ruskontrakt viser mer positive tendenser opp mot tilbakefall til rusatferd enn andre kontrakter.

Jeg bruker bevisst ordet «positive tendenser» da en slik effekt vil være svært vanskelig å måle. Det er mange usikkerhetsfaktorer som knyttes til dette temaet, blant annet om det er mulig å måle

effekten av ruskontrakter. Ofte er ruskontrakter ett av flere forebyggende tiltak en ungdom gjennomfører. En ungdom i slike situasjoner har sannsynligvis allerede gjennomført en lang rekke forebyggende tiltak og programmer i regi av egen familie, fastlege, barnevernet, miljøarbeidere mm. Hvilket tiltak man da måler effekten av er det svært vanskelig å si noe om.

Det er også svært vanskelig å definere måling av «fravær av rusatferd». Det kan omhandle reduksjon i rusbruken, fravær av ny narkotikasak hos politiet og så videre. Hvor lenge må brukeren avstå fra rus for at dette skal telle? I ett år, to år, eller resten av livet?

Målet med oppgaven er derfor å danne et grunnlag som gjør at andre kan spisse forskning ytterligere inn på en potensiell mer robust effektevaluering. For at dette skal være mulig må politiet ha gode rutiner for registrering og oppfølging av ruskontrakter. Uten dette vil det være nesten umulig å gjennomføre godt evalueringsarbeid og videre forskning. Rutiner for registrering og oppfølging vil således også bli berørt av oppgaven.

Et annet tema som vil bli berørt på grunn av tematisk nærhet er bruken av frivillige ruskontrakter uten at forholdet er anmeldt.

Dersom resultatene i denne oppgaven viser at det er store forskjeller i bruken av slike oppfølgingstiltak, vil også oppgaven drøfte potensielle konsekvenser slike forskjeller kan ha. Resultatene i oppgaven kan videre si noe om viktigheten av å få en bedre kontroll på evaluering og oppfølging av forebyggende tiltak i regi av politiet.

Problemstillingen

Ut fra vurderingene ovenfor har jeg endt opp med følgende problemstilling for oppgaven:

- *I hvilken grad gir norsk politi et likt og ensartet tilbud for mindreårige i form av ruskontrakter som reaksjon på straffesaker som omhandler bruk og besittelse av narkotika?*

Som nevnt i vurderingen over reiser problemstillingen enten direkte, eller gjennom tematisk nærhet, en rekke mindre spørsmål som jeg også vil forsøke å belyse i denne oppgaven:

- *Er det mulig å påvise funn som tyder på at ruskontrakter med annen oppfølging som helsehjelp virker bedre enn ruskontrakter med kun rustesting som tiltak?*
- *I hvilken grad har norsk politi gode rutiner for notoritet rundt etableringen og oppfølgingen av ruskontrakter?*
- *Gjenspeiler det økte fokuset på alternative straffereaksjoner seg i antallet mindreårige som får tilbud om slik oppfølging i perioden 2009-2013?*
- *I hvilken utstrekning benyttes frivillige ruskontrakter til mindreårige som forebyggende tiltak når det mistenkes rusproblemer, men ikke er opprettet straffesak?*
- *Hvilke konsekvenser kan en eventuelt manglende likhet i tilbud om ruskontrakter få?*

Problemstillingen og spørsmålene over vil man gjenfinne videre i oppgaven både i resultatene som presenteres fra undersøkelsen og i drøftingene som gjøres.

KAPITTEL 3: TEORI

Dette kapitlet presenterer teorien knyttet til oppgaven. Det vil i innledningen fokuseres på ruskontrakter i lys av sentral straffeteori. Ruskontrakter som en del av en påtaleunntatelse med vilkår om rusfrihet vil både bli oppfattet som en form for straff, samt et forebyggende tiltak. Videre vil kapitlet derfor se på ruskontrakter i lys av sentral forebyggende teori. Jeg vil også undersøke om det finnes forskning på effekten av ruskontrakter eller tilstøtende tema.

3.1 Er ruskontrakter straff?

Ruskontrakter vil nok av den som gjennomfører kunne oppfattes som straff, men den faller etter loven inn under definisjonen «Andre strafferettslige reaksjoner». Straffelovens § 29 (2005) lister opp det som etter lovens forstand anses som «Straff». Dette er:

- Fengsel
- Forvaring
- Samfunnsstraff
- Ungdomsstraff
- Bot
- Enkelte rettighetstap

Straffelovens § 30 (2005) lister opp det som etter lovens forstand er «Andre strafferettslige reaksjoner. Her listes påtaleunntatelser opp som ett eksempel. Påtaleunntatelse med vilkår om rusfrihet og behandling er den vanligste reaksjonen på bruk av narkotika. Riksadvokaten (2/2014, 2014) presiserer at slike påtaleunntatelser med betingelse om ruskontrakter kan være en særlig egnet reaksjon ovenfor unge lovbyggere. Riksadvokaten presiserer videre at dette for ungdom mellom 15 og 18 år bør være den anvendte reaksjonen.

Hvilke virkninger kan slik en slik reaksjon ha på samfunnet og den enkelte? For å kunne svare på dette må vi se nærmere på hva som er formålet med straff.

Johs. Andenæs (1976) definerer straff slik:

«Straff er et onde som staten tilføyer en lovovertreder på grunn av lovovertreddelse, i den hensikt at han skal føle det som et onde» (s. 352)

Selv om det å avgi urinprøver og gjennomføre samtaleterapi vil kunne oppleves som et onde, har samfunnet beveget seg en lang vei bort fra bruken av tortur og offentlige henrettelser som ble brukt tilbake i tid. I en straffesak som omhandler bruk eller besittelse av narkotika er det ingen tradisjonelle offer som vil sitte med et ønske om straff og oppreisning fra den skyldige. I svært mange slike situasjoner er det familie, venner og samfunnet som vil være et offer for den oppførsel som rusbruk kan medføre. Lovbryterens nærmeste ønsker i all hovedsak at lovbryteren skal slutte med narkotika og bli en del av familien og samfunnet på en god måte igjen. De har ikke noe behov for hevn eller gjengjeldelse. Hvis rusbruken har medført for eksempel bruk av vold vil dette resultere i en egen straffesak hvor offer og lovbryter vil være representert.

Tradisjonelt deler teorien om straff seg i to hovedgrupper; absolutte og relative straffeteorier (Andenæs, 1994). Absolutte straffeteorier tar utgangspunkt i det tradisjonelle synet med straff som gjengjeldelse. Relative straffeteorier tar utgangspunkt i bruk av straff til å oppnå positive fremtidsvirkninger. I 1902 fikk Norge sin gamle straffelov som var unik i den sammenheng at den åpnet for individuelle straffer som skulle kunne hjelpe den enkelte.

«Mitt eget utgangspunkt er at straff bare kan forsvares i den utstrekning den har nyttevirksomheter for samfunnet, i første rekke at den bidrar til å forhindre uønskede handlinger», sier Andenæs (1994, s. 15)

Det norske samfunnet har over mange år dreiet straffebruken etter inspirasjon fra relative straffeteorier. Etter over 100 år fikk Norge i 2005 en ny og moderne straffelov. Odelstingsproposisjonen som la grunnlaget for denne viser mye av den tanken vårt samfunn legger bak bruken av straff.

I Odelstingsproposisjon nr. 90 (2003) uttaler Justisdepartementet på side 77:

«Departementet legger til grunn at straffens formål etter dette må være å styre atferd i fremtiden og her igjennom å bidra til et samfunn og en sameksistens som en ut fra gjeldende verdiprioriteringer anser som ønskelig. Selve straffeinstitusjonen har således forebyggelse – prevensjon som sitt formål. Prevensjonsformålet er dobbelt: å forebygge uønsket atferd og å forebygge sosial uro i kjølvannet av uønsket atferd som likevel måtte skje.»

Justisdepartementet sier i denne proposisjonen på side 78 at straffens tilsiktede virkning kan deles i tre hovedgrupper. Dette er individualpreventive virkninger, allmennpreventive virkninger og bidra til «den sosiale ro». Det vises også til at det å gjøre en handling straffbar ikke nødvendigvis utløser alle disse virkningene.

Det å bidra med sosial ro er en etterlevning fra gjengjeldes teori hvor man mener at det blir ro i befolkningen når man opplever at den skyldige får sin straff. Dette punktet er ikke like aktuelt når det gjelder bruk og besittelse av narkotika. Det finnes ikke noe folkerop med krav om straff, slik det gjør mot dem som for eksempel omsetter narkotika og tjener penger på andres elendighet.

Når det gjelder den individualpreventive virkningen så deles den opp i tre: inkapasitering av lovbyteren, avskrekking og de forbedrende virkninger. Ruskontrakter vil ikke inkapasitere en lovbyter fysisk fra å fortsette å bruke narkotika, selv om det kanskje vil ligge noe inkapasitering i at man blir overvåket med for eksempel urinprøver i en periode.

Når det gjelder den avskrekkende virkning er heller ikke ruskontrakter særlig avskrekkende ved første øyekast. På den annen side vil det kunne virke avskrekkende for en ungdom å bli arrestert og at foreldre og barnevern varsles. I strafferettsteorien diskuteres det om hvor vidt slik avskrekking faktisk har noe effekt, og dette finnes det også lite forskning på det. I nevnte proposisjon nevnes eksempelet med at en impulsiv person vanskelig kan avskrekkes fra impulsive voldshandlinger ved å risikere fengsel. På samme måte tror jeg at ungdommer som bruker rus for å rømme fra et tøft liv vanskelig vil la seg avskrekke av tilbudet om en ruskontrakt eller eventuelt en bot. For disse ungdommene er det tidlig avdekking og overdragelse til hjelp fra for eksempel barnevernet, som må være det viktigste moment ved politiets arbeid.

Dette understøttes også av Andenæs (1994):

«For den som kommer inn i et narkotikamiljø og blir avhengig av stoff, vil lovens straffetrussel bety lite» (s. 79)

Jeg tror det er det å faktisk bli tatt, at foreldre blir varslet som utgjør forskjellen. Dette støttes blant annet av Andenæs (1994) som mener det er rimelig å anta at oppdagelsesrisikoen har mer å si enn for eksempel straffens lengde.

På samme måte som ved konfliktrådsbehandling hvor lovbryteren forstår hva handlingen har påført andre, er det sannsynlig at økt kunnskap om konsekvenser ved rusbruk, samt det å avstå fra rusbruk en lenger periode, kan åpne for en forbedring.

Når det gjelder allmennpreventive virkninger snakker vi for ruskontrakter i stor grad om den holdningsskapende virkning fra selve forbudet mot bruk og besittelse av narkotika. Andenæs (1994) mener at man i bekjempelsen av narkotikakriminalitet først og fremst bruker straff av allmennpreventive hensyn.

Den avskrekkende virkningen når det gjelder bruk og besittelse av narkotika til eget bruk mener jeg i stor grad er den samme som jeg nevner for individualpreventive grunner, altså frykten for faktisk å bli tatt i å gjøre noe ulovlig. Det er logisk å kunne tenke seg at et forbud med straffetrussel kan være normdannende og dermed hindre flere i allmenheten å prøve narkotika. En studie utført i USA (Cerde, Wall, Feng, & al, 2016) fant at tenåringer i staten Washington så på cannabis som mindre farlig, og brukte mer cannabis etter legalisering for rekreasjonsbruk enn før legaliseringen. På den andre siden finnes det også flere studier som ikke viser en økning i bruk av cannabis blant ungdommer etter legalisering. For eksempel en studie gjort på staten Oregon (Oregon Research Institute, 2018) som ikke viste en signifikant økning i antallet unge brukere i den delstaten etter legalisering. Denne studien viste derimot at unge som allerede brukte cannabis brukte mer cannabis etter legalisering. Også Andenæs (1994) mener at risikoen for å bli straffet gjør at noen avstår fra å prøve narkotika og dermed at færre kommer i kontakt med narkotika.

Odelstingsproposisjon nr. 90 (2003) nevner på side 79 at den avskrekkende virkningen sannsynligvis vil påvirkes igjennom en kost/nyttevurdering basert på blant annet oppdagelsesrisiko. Det er svært sjelden at vi utsettes for trafikkontroller i Norge, men de fleste har opplevd eller hørt om noen som for eksempel har fått et forenklet forelegg for hastighet. Dette gjør at mange tenker seg om når de legger ut på en kjøretur. Kippe og Seiersten (2010) mener også at straff kan ha en viss moralskapende effekt. Selv om norsk politi ikke skal «løpe etter» narkotikabrukere, mener jeg at den normdannende effekten avhenger mye av at det er en reel oppdagelsesrisiko. I dette kost/nytte perspektivet kan bruken av forelegg eller annen ordinær straff kan ha sin plass. Hvis det var slik at de ungdommene som takket ja til oppfølging fra helsevesenet og urinprøver endte opp med relativt mye konsekvenser, mens de som ikke ønsker hjelp eller bryter ruskontrakter ender opp uten konsekvenser, vil dette påvirke kost/nytte vurderingene som gjøres.

Straff og behandling

Ruskontrakter inneholder et element av straff, men også et behandlingselement i det øyeblikket urinprøver kombineres med for eksempel samtaler med helsepersonell. Det er videre en uttalt målsetning at straffereaksjoner ovenfor barn og unge skal ha en rehabiliterende virkning (Egge, Barland, Ruud, & Haaland, 2008)

Straff som behandling har også vært debattert i mange år. I rapporten «Alternative reaksjoner for mindre alvorlige narkotikalovbrudd» skrevet av Justis- og politidepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet (2011) gjennomgås denne historien på en god og oversiktlig måte. Her forklares det at straffeloven av 1902 allerede baseres på idealet om individualprevensjon hvor domstolene har adgang til å vurdere individuell tilpassing av straff for den enkelte. I første halvdel av 1900-tallet ble det mer dominerende med positiv holdning til behandling av lovbrøyttere.

Rapporten viser videre til Barnevernsloven av 1953 som understreker behandlingssideologi for unge lovbrøyttere. På 1960-tallet var behandlingsoptimismen på sitt sterkeste. Man begynte å se tendenser til dreininger mot dagens system med påtaleunntatelse, bøter og betingede reaksjoner. Fengslene ble også åpnet for behandlingsprofesjoner som psykologer, psykiatere, sosionomer og miljøarbeidere.

Rapporten viser i tillegg til relevant kritikk som også kan overføres til å gjelde ruskontrakter. Det ble for eksempel argumentert med at behandling var uforenlig med straff og at det å behandle problemer etter en medisinsk modell var med på å stigmatisere målgruppen. Skulle man behandles til man ble frisk når behandling ikke fungerte? Mye av kritikken bunnet ut i empiriske undersøkelser som viste at behandling ikke hadde tilsiktede virkning. Nils Christie sine undersøkelser fra 1961 viste også at valg av tiltak og reaksjoner ikke hadde særlig betydning for tilbakefallsmuligheten. Etter en periode med behandlingssjessimisme på 1970-tallet har denne pendelen nå svingt tilbake til ytterpunktet med individuell tilpassing av straff. Denne tilpassingen skal virke mot tilbakefall.

I henhold til Pasient og brukerrettighetslovens (2001) § 4-1 skal helsehjelp være samtykkebasert med mindre det finnes hjemmel i lov for tvang. Etter Helsepersonellovens (2001) § 12 skal helsepersonell bistå blant annet politiet ved anmodning om rusprøve ved vilkår for påtaleunntatelse der personen var under 18 år på handlingstidspunktet. Det finnes altså en lov hjemmel som regulerer

dette, men det kan jo stilles spørsmål ved om det foreligger et reelt samtykke når alternative er bøter.

Videre viser Helsepersonelloven videre i § 12 til at plikten til å bistå politiet bortfaller ovenfor person som helsepersonellet har til behandling. I de tilfeller hvor helsepersonell, for eksempel helsesøster, også skal utføre samtaleterapi eller annen oppfølging av en ungdom på ruskontrakt kan man spørre seg om personen da ikke er til «behandling». Denne dobbeltrollen kan føre til at helsesøster får en kontrollfunksjon som kommer i konflikt med behandlerfunksjonen. Dette understøttes for eksempel av Leder for Landsgruppe for helsesøstre NSF, Kristin Sofie Waldum-Grevbo (Hofstad, 2016) som stiller spørsmålsteget ved om hvordan en slik kontrollfunksjon påvirker tilliten mellom helsesøster og de unge.

3.2 Ruskontrakter i forebyggende teori

Politiet plikter etter politiloven (1995) § 1 å drive forebyggende arbeid. I politilovens § 2 står det videre at politiet skal forebygge kriminalitet og samarbeide med andre myndigheter og organisasjoner tillagt oppgaver som berører politiets virkefelt. Dette understøttes av Politiinstruksen (1990) § 2-1:

«I ethvert tilfelle gjør politiet best nytte for seg hvis det på forhånd lykkes i å forebygge eller avverge lovbrudd eller ordensforstyrrelser»

Tradisjonelt har det vært vanlig å bruke Brantingham og Faust (1976) sine begreper; «Primær, sekundær og tertiær forebygging», for å definere forskjellige forebyggingsstrategier. Disse uttrykkene kom opprinnelig fra et helseperspektiv og gjelder forebygging av sykdommer (Erstad, 1997). I det kriminalitetsforebyggende perspektiv er deres forebyggingsstrategi også delt opp i primær, sekundær og tertiær forebygging.

Primærforebyggende tiltak fokuserer på fysiske og sosiale forhold som danner grunnlag for kriminalitet. Tradisjonelt gjelder dette blant annet å bekjempe fattigdom, eller utforming av bygningsmessige tiltak i boligpolitikk. Dette kan også være å hindre tilgjengeligheten av narkotika og gjøre det vanskeligere for ungdom å få tilgang på dette.

Politiet har over mange år erfart at narkotika enten er en driver medvirkende- eller direkte årsak i nesten alle typer kriminalitet. Hvis man antar at narkotikabruken er årsaken til en del av denne kriminaliteten, kan arbeidet med å sørge for at færrest mulig utvikler en avhengighet til narkotika betraktes som en primærforebyggende strategi ovenfor annen kriminalitet.

Det er større sjanse for å utvikle et mer utbredt misbruk jo tidligere man starter med narkotika (Pedersen, 2015), og det kan være belegg for å hevde en sammenheng mellom narkotikabruk og annen kriminalitet. Andenæs (1994) sier for eksempel at narkotikamisbruk for eksempel kan føre til vinningskriminalitet, men dette gjelder i hovedsak tunge brukere som står utenfor arbeidslivet. Ruskontrakter retter seg i stor grad mot cannabisbrukere. Pedersen og Skardhamar (2010) fant ikke at cannabisbrukere gjør mer kriminalitet enn andre når man fjerner narkotikalovbruddene som bruken utgjør.

Selv om de fleste som prøver narkotika klarer seg videre i livet, vet man også at en andel brukere blir avhengig og får følger fra narkotikabruken. Nyere studier antyder at så mange som 30% risikerer en eller annen form for avhengighet (Hasin, Saha, & Keridge et al., 2015). Dette betyr at det kan være en positiv korrelasjon mellom prøving av narkotika og problemer som følge av forbruk. På den andre siden mener Willy Pedersen (Pedersen, 2015) at dette kun gjelder for en liten gruppe sårbar ungdom hvor bakenforliggende årsaker som handler om levekår er det avgjørende. Det er altså svært usikkert om Ruskontrakter forebygger annen kriminalitet utover narkotikakriminalitet.

Sekundærforebyggende tiltak fokuserer mer på personer og grupper som etter en analyse antas å være utsatte for å bli kriminelle i fremtiden. Man forsøker å komme med forebyggende tiltak for å forhindre at disse personene og/eller gruppene aldri blir kriminelle. Dette kan for eksempel være å hjelpe barn fra å falle ut fra skolen eller å tilby gratis SFO og barnehageplass i utsatte innvandrer miljø.

På barne- og ungdomsskolen kan politiet gjennom informasjon til skoleelever forsøke å hindre at utsatte ungdommer eksperimenterer med narkotika i utgangspunktet. Å arbeide med å forsøke å nå ungdommer generelt via informasjonsmøter har de siste årene veket plass for mer personorientert forebyggende strategi (Myhre Lie, 2011). Det er for tiden relativt uvanlig at politiet møter opp på skoler med en tidligere tungt rusavhengig person for å forebygge narkotikabruk. Man har over tid erfart at dette har en mindre effekt, at metoden i størst grad når ungdommene som uansett ikke ville startet med narkotika og i mindre grad de mest utsatte ungdommene.

Tertiærforebyggende tiltak fokuserer på personer som allerede har begått kriminelle handlinger og fokuserer på å hindre at disse personene på ny skal begå kriminalitet. Vi snakker her om rehabilitering, behandling, avskrekking og inkapasitering. Et eksempel her kan være å forhindre at en som er straffet for narkotikabruk bruker igjen.

Ruskontrakter er i dette perspektivet et tertiærforebyggende tiltak. Denne klassifikasjonen av forebyggende virkemidler stammer fra helseperspektivet. Definisjonen får en del kritikk som går på at sykdommer, som den opprinnelig var laget for å forebygge, ikke har en vilje til å begå kriminalitet slik mennesker har. Mange forskere mener derfor at man bør ta utgangspunkt i kriminalitetens vesen (Erstad, 1997). Når det gjelder narkotikabruk er nok nærheten til helsespørsmålet mye nærmere enn ved for eksempel økonomisk kriminalitet.

Ola Erstad (1997) klassifiserer det forebyggende perspektivet i sosiale, situasjonelle og lokalorienterte kriminalitetsforebyggende tiltak. Selv om man forsøker å klassifisere tiltak, vil man ofte erfare at noen tiltak passer i flere kategorier.

Mørland og Waal (2016) bruker EMCDDA² sine begrep for å differensiere rusforebyggende tiltak. Disse er på samme måte som de tidligere eksemplene oppdelt i tre. Universelle tiltak som retter seg mot hele befolkningen eller grupper som ikke anses å være i risikozonen. Selektive tiltak retter seg mot spesifikke risikogrupper for å forebygge. Den tredje gruppen retter seg mot enkeltindivider hvor risikofaktorer eller rusproblemer allerede er observert, men som ikke har utviklet avhengighet. I denne gruppen plasserer Mørland og Waal det forebyggende arbeidet når politiet pågriper ungdom som bruker cannabis og bruker virkemidler som ruskontrakter og bekymringsamtale.

I følge Myhre Lie (2011) er oppsøkende arbeid og samarbeid med barnevern og skole stikkord i det personorienterte politiarbeidet. Ungdommer avdekkes erfaringsmessig for narkotikalovbrudd gjennom at politiet driver slikt oppsøkende arbeid i kriminelle miljø der barn og unge ferdes. Om ungdommen prøver narkotika, og blir tatt for dette, vil ruskontrakter, sammen med oppfølgingen når man blir pågrepet, være en personorientert forebyggende strategi for å hindre videre narkotikabruk. Når en mindreårig blir pågrepet for narkotikabruk vil både foreldre og barnevern varsles. Politiet sitter i dette arbeidet i en unik posisjon i samfunnet ved at man kan bruke tvangsmidler. Formålet med politiets etterforskning kan også være å tjene til behandling av barnevernets sak slik Straffeprosesslovens (1986) § 226 e) klargjør. Politiet kan ved å ransake (Straffeprosessloven, 1986) ta seg inn i en privat sfære som ingen andre etater har tilgang til, selv ikke barnevernet. En ransaking kan mulig avdekke forhold i hjemmet som kan forklare ungdommens atferd. Her får politiet blant annet innblikk i det sosiale nettverket til brukeren og kan dermed lettere skjønne konteksten i livet deres. Slike funn kan politiet informere barnevernet og foreldre om.

At politiet prioriterer forebyggende arbeid gjennom å informere barnevernet bekreftes av Statistisk Sentralbyrå (2016) som fastslo at politiet stod for 15% av alle bekymringsmeldingene til barnevernet i 2016.

---

² European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction - <http://www.emcdda.europa.eu/>

Politiets forebyggende arbeid i form av avdekking av narkotikabruk i ungdomsmiljø har også negative virkninger. Ungdommer kan oppleve å bli stigmatisert og konsekvensene av å bli tatt for narkotikabruk kan også påvirke fremtidige yrke- og studievalg gjennom blant annet anmerking på vandelsattester. Det er derfor viktig at politiet veier kostnadene av slikt forebyggende arbeid opp mot gevinstene som oppnås igjennom avdekking og informasjonsutveksling til foreldre og barnevern. De siste årene er det innført lover som skal redusere disse negative konsekvensene. Som nevnt tidligere i teorien sier Politiregisterloven §41 (2010) nå om utvidet vandelsattest at for ungdommer mellom 15 og 18 år kreves det gjentatt eller alvorlig kriminalitet for at dette skal anmerkes på vandelsattesten. Ungdommer som blir anmeldt får dermed en ny mulighet til å korrigere kurs uten å miste valgmuligheter videre i livet. Samtidig vil samfunnsbeskyttelsen opp mot vern av utsatte arbeidsplasser, våpenlisenser og så videre bli ivaretatt ved at det påføres anmerking ved at man ikke slutter med slik risikoatferd og blir tatt flere ganger.

«Å gå inn i rollen som avviker, eller å overta de andres bilde av en som avviker, er sluttresultatet på en lang prosess – som ofte betegnes som stigmatiseringsprosessen.» (Hauge, 2007, s. 306)

Pedersen (2015) observerte at unge narkotikabrukere ofte har atferdsproblemer, og at de sliter med skole og det å «Delta» i arbeidslivet. Om dette skyldes narkotikabruken, de bakenforliggende levekårsproblemene som Pedersen viser til eller politiets innsats er det vanskelig å konkludere rundt.

3.3 Tidligere forskning på ruskontrakter

Det er svært krevende å finne tidligere forskning rundt ruskontrakter. Dette sannsynligvis på grunn av at det er et relativt nytt fenomen i norsk politi og er først blitt gradvis satt i system de siste 10-15 årene. Internasjonalt finnes det noen studier som retter seg mot effekten av rustesting sammenlignet med kun samtalerterapi og lignende i rusbehandling av unge. Dette er litteratur som kan være interessant opp mot de modellene for ruskontrakter som jeg har skissert selv om ikke alt nødvendigvis er direkte overførbart.

Helsedirektoratet (2017) har basert på tilgjengelig forskning laget anbefalinger til hvordan rusbehandling i Norge bør utføres. Deres amerikanske motpart (National Institute on Drug Abuse, 2014) har laget tilsvarende anbefalinger. Jeg vil i oppgaven benytte begge disse.

Her vil jeg kort oppsummere den forskningen jeg har funnet.

«Flinkiser og droputs»

Rapporten «Flinkiser og droputs» (Lien & Larsen, 2015) handler om erfaringer med ungdom på frivillig ruskontrakt. Denne rapporten gjennomgår ruskontrakter som system og metode i Oslo og Follo politidistrikt. I deres rapport delte de opp Oslo politidistrikt i fire regioner som tilsvarte ansvarsområdene til de fem politistasjonene. Dette med unntak av Sentrum politistasjon som ble behandlet sammen med Grønland politistasjon.

Noen av forskjellene de fant i sin undersøkelse i 2015, fremkommer i tabellen (Tabell 3.1) under:

REGION	BYDELER	ADMINISTRASJON/ KOORDINERING	UTFØRING	OPPFØLGING	BETALING
Groruddalen	Bydel Stovner Bydel Alna Bydel Bjerke Bydel Grorud	Barnevernstjenesten v/ akutt- og uteteam og feltteam	Akutt- og uteteam Fastlege	Barnevernstjenesten v/ akutt- og uteteam og feltteam	Bydelen Politi
Oslo indre øst	Bydel Grünerløkka Bydel Gamle Oslo Bydel Sagene Bydel St. Hanshaugen	Salto- koordinator Ungdomstiltak Politi	Privat laboratorium	NAV sosial Salto-koordinator Helsestasjon Privat laboratorium Ungdomstiltakene Utekontakten Politi	Bydelen NAV
Oslo sør	Bydel Østensjø Bydel Nordstrand Bydel Søndre Nordstrand	Helsestasjon for ungdom	Helsestasjon «Ut av tåka»- prosjektet Privat laboratorium	Helsestasjon Salto Barnevernstjenesten Videregående skole	NAV

				Uteteam Politi	
Oslo vest	Bydel Ullern Bydel Vestre Aker Bydel Nordre Aker Bydel Frogner	Helsestasjon for ungdom Salto Politi Barnevernstjeneste Videregående skole	Helsestasjon for ungdom (helsesøster og lege) Privat laboratorium		Bydelen NAV

Tabellen viser at det er svært store forskjeller bare internt i Oslo politidistrikt. Når det gjelder hvem som koordinerer og administrer ruskontraktene ser man at det bare i Oslo er minst seks forskjellige løsninger. Ruskontraktene utføres i praksis av minst fem forskjellige instanser. Rent økonomisk er det minst tre forskjellige etater som står for utgiftene ved ruskontrakter i Oslo.

Det vises her til store forskjeller i behandling og oppfølging som ungdommer i Oslo blir tilbudt i slike tilfeller. Jeg er derfor veldig spent på om undersøkelsen min vil finne lignende variasjoner også på landsbasis, samt om også funnene i spørreundersøkelsen vil underbygge beskrivelsen KORUS har gitt av Oslo politidistrikt. Videre viser KORUS rapporten at det er en forskjell i hvilken type ungdommer som får tilbud om ruskontrakter i Oslo politidistrikt. I Oslo øst finner rapporten at de som får tilbud om slike kontrakter nesten utelukkende er minoritetsungdommer med sammensatte problemer som omsorgssvikt og lite foreldrekontroll. I Oslo vest ser rapporten at de fleste av ungdommene som får tilbud om ruskontrakter fullfører uten problemer og er ungdommer i en tidlig fase av ruskarrieren. Rapporten stiller spørsmål med om ungdommen i en tidlig fase av ruskarrieren i Oslo øst ikke fanges opp. Denne rapporten har noen svakheter opp mot problemstillingen i min oppgave. Den viktigste er at det er svært vanskelig å skille på hvilken type ruskontrakter ungdommene i rapporten går på. Ordet «frivillig ruskontrakt» benyttes gjennomgående i hele rapporten og det skilles i liten grad på hvilke som initieres igjennom straffesak og ikke.

En community-psykologisk studie av endringer etter forebyggende intervensjon

I 2015 kom den kvalitative masteroppgaven «En community-psykologisk studie av endringer etter forebyggende intervensjon» (Blestad & Engen) ved Universitetet i Oslo. Studien belyste hvordan bekymringssamtaler og ruskontrakter virker for å skape endring hos ungdommer. Dette ble gjennomført gjennom semistrukturerte intervju av 8 ungdommer, 6 politifolk og 2 helsesøstre. Her fremkom det både positive fortellinger om endring i form av gode møter med politi og helsesøstre, samt endringer i etterkant av intervensjonen. Det fremkom også negative fortellinger om manglende positivt møte med politi og helse, samt få endringer. Utvalget av ungdommer i denne

oppgaven er for lite til at det kan bidra sterkt inn i noen effektevaluering av forskjellige metoder. Oppgaven belyser uansett ruskontrakter fra flere sider, og det er flere gode momenter som jeg vil benytte meg av.

TIUR-modellen i Ringsaker – en forskningsbasert evaluering

TIUR-modellen (Tidlig Intervensjon – Unge og Rus) er et samarbeid mellom kommunen og politiet i Ringsaker. I 2017 ble denne modellen evaluert (Baklien & Bye, 2017) for å se om målsetningene med dette samarbeidet var oppnådd. Målet til TIUR er å forebygge at ungdom opp mot 24 år som har prøvd illegale rusmidler fortsetter bruken, utvikler avhengighet eller varige problemer knyttet til rusmidler og kriminalitet. Virkemidlene til TIUR er å avdekke bruk av illegale rusmidler, samt oppfølging av enkeltungdom med samtaler og urinprøvekontroll. Tiltaket er et samarbeid mellom barnevernstjenesten, ungdomskontakten, NAV, helsestasjon for ungdom og politiet.

Det er to veier inn i TIUR for ungdommer. Den ene er ved påtaleunntatelser med vilkår om ruskontrakt i form av ruskontroll og bevisstgjøringsamtaler. Den andre er frivillige kontrakter på bakgrunn av bekymringer eller at man selv ber om hjelp.

Noen tiltak er obligatoriske i TIUR. Det første som møter ungdommene er en kartleggingssamtale hvor man forsøker å avdekke omfang av rusmiddelbruk, samt motivasjon. Kartleggingen danner grunnlag for hvilke tiltak som igangsettes. For ungdommer under 18 år er minst en samtale med foreldre obligatorisk. I denne samtalen ønsker man å kartlegge ressursene i familien og informere foreldre om typiske tegn på bruk av narkotika.

Ruskontrollen i TIUR gjennomføres hos helsestasjon for ungdom. Parallelt med ruskontrollen som varer i 6-12 måneder gjennomfører ungdommen bevisstgjøringsamtaler med utgangspunkt i det som ble avdekket i kartleggingssamtalen. Disse samtalene baserer seg på Hasjavvenningsprogram fra Kristiansand og Oslo.

Behandlingen i TIUR avsluttes med en avslutningssamtale hvor man sammenligner situasjonen ved oppstart og nåsituasjonen. Eventuelt behov for videre oppfølging kartlegges. I disse samtalene ønsker man at politi, helsesøster og de andre som har vært involvert skal møte for å få til en felles avslutning.

I tillegg til disse obligatoriske tiltakene finnes det i TIUR en rekke tiltak som kan tilpasses det enkelte individ. Her er noen eksempler:

- Individuell hasjavvenning
- Familiearbeid
- Ansvarsgruppe
- Jobb eller dagaktivitet
- Fritidsaktivitet
- Bo – og hybelveiledning
- Sommerjobb

Evalueringen er en kvalitativ studie av beskrivende karakter. Det ble gjennomført intervjuer med 19 ungdommer mellom 16 og 24 år, samt ansatte i prosjektet. Evalueringen viser at ungdommene som opplevde å ha en god livssituasjon i forhold til skole og familie før TIUR, ikke fikk de store endringene. Rusforebyggingen opp mot denne gruppen dreide seg hovedsakelig om å endre holdninger til bruk av illegale rusmidler.

For de ungdommene som hadde en vanskelig livssituasjon før TIUR sier evalueringen at mer har endret seg til det positive. Konklusjonen for evalueringen er at denne modellen i stor grad har nådd de effekt og resultatmål som ble satt for tiltaket.

Denne studien er svært interessant da den i stor grad evaluerer fenomenet ruskontrakter med rustesting og helsefaglig oppfølging. Opp mot denne oppgaven er ikke alt direkte overførbart siden jeg har avgrenset til ungdommer opp til 18 år og denne evalueringen også tar for seg ungdom over 18 år. I tillegg er oppfølgingen i TIUR modellen satt virkelig i system med integrasjon av mange flere etater enn det som er vanlig. Dette kan selvsagt gi andre effekter målt opp mot kommuner hvor for eksempel en ruskontrakt driftes av politiet alene. Jeg mener uansett at det er mange viktige moment som jeg kommer til å benytte i min oppgave.

“Effectiveness of treatment for adolescent substance use: is biological drug testing sufficient?”

I 2014 ble studien “Effectiveness of treatment for adolescent substance use: is biological drug testing sufficient?” (Schuler et al., 2014) publisert. Denne studien er interessant opp mot min problemstilling rundt om en modell for ruskontrakter kan fungere bedre enn en annen. Studien tok for seg 5186 ungdommer som var inne til behandling for narkotikabruk i USA og sammenlignet effekten av samtaleterapi, rustesting med positiv forsterkning og kombinasjon av disse to. Studien viste at rustesting med positiv forsterkning i kombinasjon med samtaleterapi, eller rustesting alene kan være en god form for rusbehandling av ungdommer. Dette resultatet er i samsvar med de funn som er gjort i andre tilsvarende studier. Forfatteren av studien peker selv på en svakhet som går på at rustesting kan gjøres etter mange forskjellige modeller og at man i liten grad har klart å skille på dette. Dette innbefatter hvem som tar testene, lengden på behandlingen osv.

3.4 Politiets organisering og kultur

Da jeg startet datainnsamlingen til denne oppgaven i 2014 var norsk politi organisert med 27 politidistrikt. I kjølvannet av terroren 22.07.2011 og Gjørsv-kommisjonen³ satt regjeringen ned et offentlig utvalg som skulle vurdere organiseringen av norsk politi. Politiets organisering mener jeg kan være en viktig årsak hvis oppgaven min skulle finne at norsk politi ikke har en enhetlig praksis når det gjelder ruskontrakter.

Politianalysen (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013) fant stor forskjell i organisering og hvordan politioppgavene ble løst mellom politidistriktene. Utvalget mente de store forskjellene delvis var et resultat av manglende sentral styring og manglende sentrale retningslinjer for virksomheten. De mente at den organiseringen som forelå var et reelt hinder for politiets mulighet til å drive effektiv forebygging. Analysen pekte videre på at ved en sentralisering, det som nå er kjent som Nærpolitireformen, ville man kunne etablere robuste fagmiljø, også innen forebygging blant barn og unge.

Uansett hvordan politiet organiserer seg vil det også ha betydning om godt kompetente politifolk søker seg til de forebyggende stillingene som har ansvaret for eksempel ruskontrakter. I dette perspektivet vil politikultur kunne ha en innvirkning på hvor populære slike jobber vil være. Rolf Granér viser til at ansatte i patruljetjeneste fremhever det å fange tyven, biljakter og lignende som det egentlige politiarbeidet. Disse beskriver det perfekte lovbruddet å oppklare til å ha et tydelig offer og en identifiserbar gjerningsperson. Arbeidshverdagen skal helst inneholde jakt og dramatik. Andre politioppgaver, inkludert forebyggende politiarbeid befinner seg i andre enden av skalaen. (Granér, 2004; Finstad, 2000). Hvis denne fremstillingen av politikultur stemmer vil dette kunne føre til at forebyggende politiarbeid blir en salderingspost og at denne typen arbeid vil kunne lide.

---

³ Rapport fra 22. juli-kommisjonen – NOU 2012:14

3.5 Ruskontrakter – En kontekstbeskrivelse

Et viktig personlig mål for meg med denne oppgaven er å skape forståelse av hvordan arbeidet med ruskontrakter utføres for å legge til rette for videre forskning. Jeg velger derfor å ta med en kontekstbeskrivelse av ruskontraktmodellen fra to politistasjoner.

Ruskontrakter ved Manglerud politistasjon

Jeg vil nå redegjøre for slik arbeidet med Ruskontrakter gjennomføres ved Manglerud politistasjon. Politibetjent Hanne Blekkan er en anerkjent fagperson som jobber ved forebyggende avdeling ved Manglerud politistasjon. Jeg har vært på flere foredrag hvor hun har beskrevet ruskontraktmodellen til sin politistasjon (Blekkan, 2017). For å sikre at jeg har forstått henne riktig har hun fått anledning til å lese igjennom og korrigere dette sammendraget av ruskontraktsarbeidet ved Manglerud politistasjon. Beskrivelsen er slik situasjonen er per desember 2017, det kan altså være endringer fra perioden for spørreundersøkelsen som var 2009-2013. Som utelukkende en kontekstbeskrivelse mener jeg at dette ikke har en stor betydning.

Blekkan beskriver at Manglerud politistasjon tilbyr to typer ruskontrakter til alle under 18 år, også dem under 15 år. Dette er en frivillig kontrakt utenom straffesak, og en kontrakt som reaksjon i straffesaker som omhandler narkotikabruk.

Den frivillige kontrakten retter seg mot ungdommer som ikke er blitt anmeldt for narkotikabruk, men hvor det er en mistanke. Slike kontrakter initieres enten av forebyggeren, foreldrene eller barnevernet. Manglerud politistasjon har valgt en løsning hvor man ikke anmelder ungdommer som avlegger en positiv urinprøve på slike frivillige kontrakter. Reaksjonen på en positiv urinprøve kan være en ny samtale med politiet, bekymringsmelding til barnevernet, annen eller mer oppfølging gjennom for eksempel Hasjavvenningsprogram. Reaksjonen på positiv prøve ved frivillig kontrakt kan også være brudd. Dersom tiltaket ikke er riktig for ungdommen, for eksempel at ungdommen ikke er motivert, kan det beste være å avslutte kontrakten.

Når det gjelder ruskontrakter som en reaksjon på en straffesak starter disse med at selve straffesaken blir opprettet. I avhøret av mindreårige i slike saker er det en rutine at man skal spørre om hvorfor man bruker narkotika, hvor lenge det har pågått, hvilke stoffer det gjelder og lignende spørsmål. Det skal også stilles spørsmål omkring ungdommens motivasjon for å slutte med narkotika slik at påtalejuristen kan ta dette med i sin vurdering. Det er juristen som avgjør om en

ungdom egner seg for alternative straffereaksjoner, men det blir nesten alltid i et samspill med forebygger og etterforsker som kommer med en anbefaling.

Prøvesvarene blir kontinuerlig sendt til dem som er inkludert i kontrakten. Politiet og Verge er alltid inkludert. Barnevernet er enten inkludert eller informeres gjennom bekymringsmeldinger fra politiet. Dersom det kommer en prøve som viser et nytt inntak av narkotika blir etterforsker informert. Sammen med forebyggende og påtalejurist blir det vurdert om dette skal medføre advarsel eller brudd. Sentralt i disse vurderingene er utviklingen og den videre motivasjonen til ungdommen.

Manglerud politistasjon samarbeider med tre bydeler. Begge kontraktstypene ved politistasjonen gjennomføres på helsestasjonene av helsepersonell. Kontraktene er utviklet lokalt sammen med helsestasjonene.

Ruskontrakter ved Hønefoss politistasjon

Jeg ønsker også å få med en kontekstbeskrivelse av arbeidet med ruskontrakter fra Hønefoss politistasjon i dagens Sør-Øst politidistrikt. Dette for å vise hvordan dette arbeidet utføres utenfor en storby. Politibetjent Arne Tuft Stavnes skrev (2016) følgende beskrivelse av dette på side 5 i en oppgave skrevet etter planmessig tjeneste ved forebyggende avdeling:

« ... I Ringerike, Hole og Modum har politiet et samarbeid med kommunene om gjennomføring av slike påtaleunnlatelser.

For å kvalifisere til påtaleunnlatelse med ruskontrakt må ungdommen som regel være under 18 år, selv om dette ikke er en absolutt regel. Det bør også være ungdommens første anmeldelse for befatning med narkotika. I narkotikasaker av større alvorlighet er det opp til retten hvilken straff den unge skal få. Ungdommen og verge må samtykke til gjennomføringen av ruskontrakten, og ungdommen må selv ønske at en slik gjennomføring skal finne sted.

Da dette er gjort, blir det arrangert et møte mellom ungdommen, verge, politi og leder for ansvarlig organ som skal gjennomføre rustesting. I Ringerike kommune er dette pr. 2016, Kaia Bjørkli ved Helsestasjon for ungdom.

I dette møtet går man gjennom vilkårene i ruskontrakten. Hovedvilkåret er at man ikke tester positivt for noen ulovlige rusmidler i gjennomføringsperioden. Perioden er satt til 12 måneder. Man forplikter seg også til faste oppmøtetider for prøvetakning. Klarer ikke ungdommen å møte opp uten at det er noen god grunn til fraværet, skal det vurderes om dette vilkåret er brutt.

I løpet av disse tolv månedene skal ungdommen testes hver uke det første kvartalet, annen hver uke det andre kvartalet, en gang i måneden det tredje kvartalet, og kun bli kalt inn til stikkprøver det fjerde kvartalet. Ungdommen får også tilbudet om å gjennomføre samtaler med en ruskonsulent i hele gjennomføringsperioden. Etter hvert kvartal arrangeres en oppfølgingsamtale mellom politi, rusprøvetaker, ungdommen og verge.

Vilkåret for påtaleunntatelse er fullbyrdet da ungdommen har gått på ruskontrakt 12 måneder uten brudd.»

KAPITTEL 4: METODISKE FREMGANGSMÅTER

4.1 Innledning

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for studiens design, valg av metode og presentere utvalget jeg har benyttet. Kapitlet vil også gå i dybden på spørreundersøkelsen som er laget ved å presentere spørsmålene og enkle vurderinger som er gjort. Videre vil dette kapitlet presentere etiske problemstillinger og se på fordeler og ulemper med det forskningsdesignet som er valgt.

4.2 Valg av forskningsdesign, metode og tilnærming

Oppgaven er en deskriptiv studie som beskriver hvilke tilbud om ruskontrakter som det enkelte politidistrikt i Norge har i perioden 2009-2013. Det er to hovedretninger innenfor samfunnsvitenskapelig forskning; kvalitativ og kvantitativ metode.

«Kvalitative metoder søker å gå i dybden, og vektlegger betydning, mens kvantitative metoder vektlegger utbredelse og antall» (Thagaard, 2009)

Med utgangspunkt i egen erfaring er innholdet og metodisk tilnærming for ruskontrakter forskjellige, til og med i mitt eget – Oslo politidistrikt. Jeg kan da mene at norsk politi forskjellsbehandler ungdommer når det gjelder dette tilbudet. Dette er basert på erfaringsbasert kunnskap. Slik kunnskap kalles gjerne hverdagskunnskap og skiller seg fra forskningsbasert kunnskap (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2010). At noe er hverdagskunnskap tilsier ikke nødvendigvis at den baserer seg på feilinformasjon, men heller ikke sannheten.

Ett av problemene med slik erfaringsbasert kunnskap er at man fort kan generalisere ut fra enkelttilfeller og dra forhastede slutninger. Det kan for eksempel hende at mine opplevelser i Oslo politidistrikt vedrørende ruskontrakter er et enkelt avvik i korte tidsperioder. På grunnlag av teorien ovenfor ønsker jeg derfor å nå ut til samtlige 27 politidistrikter for å undersøke om dette er gyldig andre steder. Inkludering av samtlige distrikter er med på å styrke analysegrunnlaget.

Kvantitativ metode er valgt for å svare på problemstillingen. Metoden egner seg for å kunne undersøke svar fra mange respondenter i samme studie (Drageset & Ellingsen, 2009). En slik metode kan bruke rådata i forskjellige modeller som dermed kan brukes som analysegrunnlag. Jeg ønsket i utgangspunktet å helst benytte «Harde data» (Johannessen et al., 2010, p. 37) i form av svar på en spørreundersøkelse.

Med 27 politidistrikt ville dette også vært teoretisk mulig å gjennomføre med en rent kvalitativ metode. Jeg vurderte dette som for ressurskrevende ut ifra oppgavens karakter. I tillegg har jeg valgt et tema som jeg arbeider med til daglig. Dette gjør at jeg i størst mulig grad ønsket å unngå subjektive vurderinger som gjerne oppstår når man skal analysere intervju foretatt med kvalitativ metode. Jeg mener at valget av en kvantitativ metode sikrer denne uavhengigheten i størst grad.

En kvantitativ studie undersøker fenomener gjennom presise målinger. Metoden samler empiriske data i kontrollerte metoder, nettopp for å unngå bias (Polit & Beck, 2008). Til tross for dette fokuset har jeg også elementer fra kvalitativ metode i min studie. Et eksempel på dette er kommentarfeltene under hvert spørsmål hvor respondentene stod fritt til å utdype. Jeg vil gå nærmere inn på dette under avsnittet som beskriver spørreundersøkelsen.

Datainnsamlingen er utført ved hjelp av en spørreundersøkelse. Selve forskningsprosessen redegjør jeg for senere i dette kapitlet. Spørreundersøkelsen er i utgangspunktet strukturert. Ut fra lovpålagte rammer, andre kilder og min erfaring har jeg valgt svaralternativene. Unntaket er kommentarfeltene som gir respondenten muligheten til å utdype fritt.

Man skal i utgangspunktet være varsom med å stille åpne spørsmål, som for eksempel kommentarfelt, i en kvantitativ studie. Dette kan åpne for svært mange svaralternativer som må undersøkes. I følge (Jacobsen, 2010) skal man kun benytte åpne spørsmål i to tilfeller. Enten når vi ikke har oversikt over alle tenkelige svaralternativer, eller når det finnes så mange svaralternativer at det vil trenge flere sider på å liste dem opp. Selv om loven og mine egne erfaringer gir et godt grunnlag for å utforme svaralternativ i denne studien, ønsket jeg å åpne for muligheten til å komme med viktig informasjon som den strukturerte delen av undersøkelsen ikke tar høyde for. Jeg har derfor i noen grad kombinert kvalitativ metode inn i spørreundersøkelsen min. Dette ved å åpne for kommentar etter hvert spørsmål i undersøkelsen.

Disse kommentarene viste seg i etterkant å være svært verdifulle. De har både blitt benyttet til å beskrive og understøtte funn, men også blitt analysert gjennom å kvantifisere tema som tas opp i kommentarene. Jacobsen (2010) viser videre til at man reduserer variasjonen i undersøkelsen ved å ikke inkludere slike åpne svaralternativ. Jeg vurderte det også som svært lite sannsynlig at jeg skulle få så mange nye svaralternativ at det ville bli u håndterbart innenfor et så smalt fenomen som ruskontrakter.

En annen grunn til at jeg valgte en hovedsakelig strukturert spørreundersøkelse var at jeg mistenkte at svarene på spørsmålene ikke nødvendigvis var lett tilgjengelig for respondenten. En av fordelene som Ottar Hellevik (2002) nevner om slike undersøkelser, er at respondenten kan svare når det passer og bruke så mye tid som trengs. Han nevner også at formen er lite ressurskrevende og kan gis til store utvalg.

Hellevik drar også frem noen ulemper ved slike strukturerte undersøkelser. Her vil jeg særlig trekke frem at slike undersøkelser lett kan gi lav svarprosent, vanligvis under 50%. Dette kan true generaliserbarheten. På en annen side var ikke dette med generaliserbare svært viktig for meg da jeg ville forsøke å nå alle aktuelle politidistrikt i utvalget. Hvis bare et tilstrekkelig antall politidistrikt responderte ville jeg kunne belyse om det for eksempel er forskjeller eller mangel på rutiner på en god nok måte

Når det gjelder bruken av kommentarfelt i slike undersøkelser mener Hellevik (2002) at dette gir mer utfyllende svar og at man kan bruke mindre tid på planleggingsarbeidet. Det er en reell mulighet å gjennomføre en forundersøkelse med kvalitative metoder for å kartlegge hvilke svaralternativ som burde være med. En slik utvidelse av studien ville medført en tidsbruk jeg ikke ville kunne håndtere og det hadde fortsatt vært usikker om alle svaralternativene var inkludert.

4.3 Utvalg

Landet var per 2014 delt inn i 27 politidistrikter (Gjone, 2016) som igjen betjener et antall kommuner. I enkelte tilfeller gikk noen av politidistriktene på tvers av fylker. Målet med undersøkelsen er å finne forskjeller i norsk politi sin behandling av ruskontrakter som alternativ straffereaksjon.

Med mål om å innhente informasjon om hvert politidistrikt vil en spørreundersøkelse oppnå tilgang til gode sentrale registerdata gjennom respondentene. I tillegg har hvert lokale tjenestested ofte tilgang på lokale register i prosjektmoduler og regneark.

Å levere ut spørreundersøkelser til alle som gjennomfører en ruskontrakt krever enorme ressurser som ikke er tilgjengelig for en oppgave av denne størrelsen og ble derfor forkastet som en mulighet. En slik undersøkelse måtte også forløp over flere år for å få med tilbakefallsrate med mer.

Tidligere data fra politiets og lokales registre hos den enkelte respondent vedrørende ruskontrakter er i denne studien brukt for å gi meg tilgang på den samme informasjonen i et historisk perspektiv. Utvalget som ble valgt var ikke tilfeldig og inkluderte alle politidistriktene. Hvem henvendelsen gikk konkret til i det enkelte politidistriktet var heller ikke tilfeldig. Her søkte jeg å finne personen som var koordinator for den forebyggende polititjenesten i hvert politidistrikt.

Følgende politidistrikt ble forsøkt rekruttert som respondenter:

1. Oslo politidistrikt
2. Østfold politidistrikt
3. Follo politidistrikt
4. Romerike politidistrikt
5. Hedmark politidistrikt
6. Gudbrandsdal politidistrikt
7. Vestoppland politidistrikt
8. Nordre Buskerud politidistrikt
9. Søndre Buskerud politidistrikt
10. Asker og Bærum politidistrikt
11. Vestfold politidistrikt
12. Telemark politidistrikt
13. Agder politidistrikt
14. Rogaland politidistrikt
15. Haugaland og Sunnhordland politidistrikt
16. Hordaland politidistrikt
17. Sogn og Fjordane politidistrikt
18. Sunnmøre politidistrikt
19. Nordmøre og Romsdal politidistrikt
20. Sør-Trøndelag politidistrikt
21. Nord-Trøndelag politidistrikt
22. Helgeland politidistrikt
23. Salten politidistrikt
24. Midtre Hålogaland politidistrikt
25. Troms politidistrikt
26. Vestfinnmark politidistrikt
27. Østfinnmark politidistrikt

Tabell 4.1: Antall politidistrikt som har svart på spørreundersøkelsen

Antall politidistrikt som har svart på spørreundersøkelsen		
	Antall av Politidistrikt	Prosent av Politidistrikt
Ikke besvart	13	48 %
Besvart	14	52 %
Totalsum	27	100 %
* Besvarelsene for enkelte politidistrikt er nødvendigvis ikke gyldig for hele distriktet da noen har svart kun for deler av distriktet. Flere av svarene vi mottok fulgte ikke den utsendte malen og flere svar var svært mangelfulle.		

Hvilke politidistrikt som har levert besvarelse har jeg av forskningsetiske grunner valgt å anonymisere. Navnet på det enkelte politidistriktet er etter mitt skjønn ikke relevant for å kunne måle forskjeller rundt i landet.

Distriktene har derfor blitt anonymisert til følgende benevnelser:

1. «Alfa» politidistrikt
2. «Bravo» politidistrikt
3. «Charlie» politidistrikt
4. «Delta» politidistrikt
5. «Echo» politidistrikt
6. «Foxtrot» politidistrikt
7. «Golf» politidistrikt
8. «Hotell» politidistrikt
9. «India» politidistrikt
10. «Juliette» politidistrikt
11. ««Kilo»» politidistrikt
12. «Lima» politidistrikt
13. «Mike» politidistrikt
14. «November» politidistrikt

I forbindelse med anonymiseringen har jeg også måttet berøre sitater avgitt i fritekst fra de enkelte politidistrikt. Jeg har ikke rørt noe ved meningen på sitatene, men har for eksempel erstattet kommunenavn og politistasjonsnavn med «X», (...) eller lignende.

Noen politidistrikt har levert svar som avvek fra strukturen i den utdelte spørreundersøkelsen. Noen politidistrikt har ikke levert ett samlet svar, men for eksempel levert et svar per politistasjon. For at anonymiseringen skal være reel har jeg slått sammen slike svar til ett svar for det enkelte politidistrikt. Der det er tvil om de innkomne svar faktisk dekker hele politidistriktet er det gjort gjeldene i svarene som gjenfinnes i denne oppgaven.

4.4 Forskningsprosessen

Det er svært viktig at forskningsmessige prosesser er transparente og nøye beskrevet (Johannessen et al., 2010). Jeg vil derfor beskrive hvordan studien ble gjennomført og hvilke ytterligere vurderinger jeg har gjort som ikke allerede er redegjort for. Særlig blir dette viktig i denne oppgaven, siden jeg som nevnt over, tar med meg mine subjektive vurderinger og kunnskaper fra mitt daglige arbeid.

Spørreundersøkelsen (Se vedlegg 1 og 2) ble utarbeidet i samarbeid med Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) ved rådgiver Thomas Anton Sandøy og forskningsleder Anne Line Bretteville-Jensen. Det ble gjennomført flere møter i lokalene til SIRUS i Oslo hvor vi planla og samarbeidet om å utarbeide spørreundersøkelsen. Jeg forholdt meg hovedsakelig til Sandøy.

SIRUS har, ifølge Sandøy, generelt dårlige erfaringer med spørreundersøkelser rettet mot politiet. I detalj inkluderer dette spørsmål som ikke blir besvart, eller er dårlig besvart. Det å øke kvaliteten på svarene er svært viktig opp mot reliabiliteten til dataene jeg får. For å forsøke å øke svarfrekvensen og kvaliteten på dataen har jeg derfor bidratt med utformingen av selve skjemaet. I forbindelse med utformingen av spørreskjemaet bidro jeg med fagkunnskap rundt faguttrykk, navn og hvilken informasjon som kan samles inn fra politiets systemer.

Videre benytte jeg meg av mitt kontaktnett gjennom Norsk Narkotikapolitiforening (NNPF, 2017) i prosessen med å lokalisere potensielt riktige respondenter med rett oversikt over et fragmentert fagfelt i det enkelte politidistriktet. NNPF er en ideell forening med rundt 3500 medlemmer, hovedsakelig fra politiet. Organisasjonen ønsker å fremme utdanning, forebyggende arbeid og

forskning, samt søke å skape et bedre samarbeid utad og innad i etaten. I følgebrevet til spørreundersøkelsen ble jeg derfor omtalt som leder i norsk narkotikapolitiforening i Oslo. Det ble også skrevet at datamaterialet blir brukt av meg i en PHS-masteroppgave om urinprøvekontrakter.

Skjemaet ble sendt ut per epost den 27.05.2014 av rådgiver i SIRUS Thomas Anton Sandøy til samtlige politidistrikt. Under prosessen var Sandøy hovedansvarlig for svar, puring og andre oppgaver i tilknytning til innsamling og gjennomførelse av spørreundersøkelsen. Jeg bidro med kontaktinformasjon og puring på svar gjennom epost korrespondanse og muntlig kommunikasjon med kontaktpersoner i forskjellige distrikt.

Forebyggende politifagavdeling i Politidirektoratet (POD) informerte meg i en telefonhenvendelse om at hvert politidistrikt i utgangspunktet har en forebyggende koordinator. Det er disse aktørene POD bruker til å spre informasjon til de forebyggende avdelingene. Vi konkluderte med at disse personene passet best for å motta spørreundersøkelsen. Om de ikke selv satt på kunnskapen som trengtes til å svare på undersøkelsen, ville de kjenne til hvem som satt på kunnskapen i sitt distrikt. Dette ville dermed kunne føre til høyere respondanse.

Dessverre viste det seg at PODs liste over forebyggende koordinatorene var svært mangelfull. Den mangler blant annet knytningen mellom navn og politidistrikt. Dette førte til at vi ikke fikk kunnskap om hvilket distrikt som hadde fått spørreundersøkelsen. Ved nærmere undersøkelser knyttet jeg på manuelt vis navn til distrikt gjennom politiets epostserver. Det viste seg at mange kontakter på listen ikke lenger var forebyggende koordinatorene. Flere hadde også skiftet arbeidsgiver til et annet distrikt.

Informasjon fra de tidligere koordinatorene, samt kontakt med det enkelte distrikt gjennom eget profesjonelle nettverk, førte til at spørreundersøkelsen til slutt ble sendt ut til de 27 politidistriktene. Siden flere av politistasjonene i Oslo alene er større enn andre politidistrikt ble undersøkelsen i Oslo sendt til samtlige fem politistasjoner. Manglende sentral oversikt i hvert politidistrikt var et hinder i gjennomføringsprosessen.

Svarfristen ble satt til 20.6.14. I slutten av juni manglet det svar fra over halvparten av distriktene. Første puring ble sendt over e-post i slutten av juni, og en ny, da sommeren var ferdig. Andre puring ble sendt med direkte kommunikasjon gjennom telefon utover høsten.

I svært mange tilfeller fikk jeg under denne telefonpurringen kontakt med personen som enten hadde, eller hadde hatt, ansvaret for fagfeltet. Noen av disse var gått over i ny stilling. De jeg fikk kontakt med begrunnet mangel på svar med en av de to grunner. De fleste opplyste at det ikke eksisterer et system eller registrering som gjorde det mulig å svare på spørsmålene uten å gå inn i politiets «Basis Løsning for straffesaker» og se på en og en sak/person. Basis Løsningen (BL) er dataprogrammet som politiet benytter til å føre sine straffesaker. Noe statistisk informasjon kan hentes ut, men mye informasjon lagres i enkeltdokumenter i hver straffesak som kun er tilgjengelig ved å åpne ett og ett dokument i hver enkelt straffesak. Det er ikke tilgjengelige ressurser for å gjennomføre et slikt prosjekt i mindre distrikt. Tilganger til straffesaker i BL i det enkelte distrikt var på dette tidspunktet skilt slik at jeg for eksempel ikke kunne sittet sentralt og gjort denne jobben selv. Flere opplyste i utgangspunktet at de ikke hadde tid til å svare på undersøkelsen da de gjerne hadde ansvaret for flere fagfelt.

Navn og funksjoner til respondentene har jeg vurdert om bør fremkomme i denne oppgaven for å gjøre forskingen transparent. Jeg har valgt å anonymisere disse og politidistriktene. Denne metoden er valgt siden oppgaven har resultert i relativt tung systemkritikk. Jeg vil redegjøre nærmere for dette og at jeg undertegnet spørreundersøkelsen med mitt verv i en ideell organisasjon videre i oppgaven under forskningsetiske spørsmål.

4.5 Spørreundersøkelsen

I denne delen skal jeg gjennomgå spørreundersøkelsen og forklare valgene for svaralternativ og spørsmål. I de tilfeller hvor spørsmålet eller svaralternativene alene er ment for bruk av SIRUS har jeg kun bemerket dette.

Spørreundersøkelsen består av fem hovedspørsmålsgrupper som er angitt med bokstavene A til E med ulike/samme kategorier og svaralternativer for hvert spørsmål. På hver av gruppene kan det være flere mindre spørsmål. Spørsmålene er samlet på en mest mulig hensiktsmessig måte sett opp mot hvilke variabler som skal vurderes.

Det finnes to varianter av spørreundersøkelsen som begge vil bli presentert under. Den ene retter seg mot politidistriktene. Den andre har tilnærmet likt innhold, men er språklig og alternativmessig tilpasset å kunne sendes til en av de fem politistasjonene i Oslo. Grunnen til at Oslo ble behandlet

noe annerledes er at distriktet er landets største og omfanget var forventet å være langt større. Flere av politistasjonene i Oslo behandler flere straffesaker enn noen av de mindre politidistriktene.

Gjennomgående for spørreundersøkelsen brukes de tre modellene for Ruskontrakter som jeg har beskrevet i innledningen av oppgaven. Teksten jeg bruker på de forskjellige typene Ruskontrakter i spørreundersøkelsen samstemmer ikke helt med min beskrivelse av modeller som jeg benytter i oppgaven. Dette skyldes både at min forståelse og kunnskap har økt under arbeidet med oppgaven, men også at jeg ønsket å oppnå intersubjektivitet ved å bruke ord og uttrykk som er allmenn kjent innen faget for dem som skal svare på spørsmålene.

Jeg redegjør under på nytt for de tre modellene jeg har valgt å dele fenomenet «ruskontrakter» opp i, beskrivelsen av disse, samt hvordan den enkelte modell nøyaktig er beskrevet i spørreundersøkelsen:

Modell 1 –Ruskontrakter som reaksjon på en straffesak med kun rustesting

Rent juridisk baserer denne modellen seg på en påtaleunntatelse gitt etter Straffeprosesslovens (1986) § 69 jf. Særvilkår i Straffelovens (2005) § 37 d); «avstå fra å bruke alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler og avgi nødvendige rusprøver».

Denne modellen er i spørreundersøkelsen benevnt som:

«Påtaleunntatelse/betinget dom med vilkår om rusfrihet (urinprøvekontrakt) uten annen oppfølging»

Modell 2 – Ruskontrakter som reaksjon på en straffesak med rustesting og annen oppfølging

Rent juridisk baserer denne modellen seg på en påtaleunntatelse gitt etter Straffeprosesslovens (1986) § 69 jf. Særvilkår i Straffelovens (2005) § 37 e) «gjennomgå behandling for å motvirke misbruk av alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler, om nødvendig i institusjon»

Denne modellen er i spørreundersøkelsen benevnt som:

«Påtaleunntatelse/betinget dom med vilkår om rusfrihet (urinprøvekontrakt) med avrusning, oppfølgingsteam, kurs el.l.»

Modell 3 – Frivillige ruskontrakter med politiet utenom straffesaker

Det er allment kjent at noen politidistrikt har tilbud om frivillige ruskontrakter utenom straffesaker. Dette tilbys mange steder også av barnevernet, utekontakter osv. Kontraktene er gjerne tilnærmet lik de to foregående modellene i innhold og utforming. Forskjellen er at disse kontraktene baserer seg utelukkende på frivillighet og det finnes vanligvis ingen straffesak som utgangspunkt.

Denne modellen er i spørreundersøkelsen benevnt som:

«Urinprøvekontrakt med politiet uten straffesak som utgangspunkt (frivillig kontrakt)»

Under følger spørsmålene i spørreundersøkelsen i sin helhet slik den fremkom for respondentene. Det eneste unntaket er at jeg under har redigert tabellstørrelse og layout for å tilpasse til et mer leservennlig produkt. Respondentene mottok spørreundersøkelsen sammen med et informasjonsskriv, vedlegg 1 og 2 hvor informasjonsskrivet og spørreundersøkelsene uten endringer er vedlagt. Legg merke til at spørsmålene til politistasjonene i Oslo har en litt annen ordlyd. Jeg velger derfor å vise begge variantene av alle spørsmål.

Spørsmål A til politidistriktene

Reaksjonsformer for mindreårige (under 18 år) mistenkt for narkotikaforhold

(Her er vi interessert i hvilke reaksjonsformer overfor mindreårige som finnes i distriktet. Sett ett kryss for hver rad og utdyp gjerne i kommentarfeltet under)

Type reaksjonsform	Finnes i hele distriktet	Finnes i enkelte deler av distriktet	Finnes ikke i distriktet
Påtaleunntatelse/betinget dom med vilkår om rusfrihet (urinprøvekontrakt) uten annen oppfølging			
Påtaleunntatelse/betinget dom med vilkår om rusfrihet (urinprøvekontrakt) med avrusning, oppfølgingsteam, kurs el.l.			
Påtaleunntatelse/betinget dom med vilkår om oppfølgingsteam alene			
Urinprøvekontrakt med politiet uten straffesak som utgangspunkt (frivillig kontrakt)			
Tas inn på lister som gjennomgås jevnlig med barnevernet			
Bekymringssamtale			

Utfyllende kommentarer:

Spørsmål A til politistasjonene i Oslo

Reaksjonsformer for mindreårige (under 18 år) mistenkt for narkotikaforhold

(Her er vi interessert i hvilke reaksjonsformer overfor mindreårige som finnes ved politistasjonen.

Sett ett kryss for hver rad og utdyp gjerne i kommentarfeltet under)

Type reaksjonsform	Finnes ved stasjonen	Finnes ikke ved stasjonen
Påtaleunndlatelse/betinget dom med vilkår om rusfrihet (urinprøvekontrakt) uten annen oppfølging		
Påtaleunndlatelse/betinget dom med vilkår om rusfrihet (urinprøvekontrakt) med avrusning, oppfølgingsteam, kurs el.l.		
Påtaleunndlatelse/betinget dom med vilkår om oppfølgingsteam alene		
Urinprøvekontrakt med politiet uten straffesak som utgangspunkt (frivillig kontrakt)		
Tas inn på lister som gjennomgås jevnlig med barnevernet		
Bekymringssamtale		

Utfyllende kommentarer:

Mine vurderinger av spørsmål A

For å kunne gjennomføre en strukturert spørreundersøkelse må det foreligge svaralternativ. I utgangspunktet vil det kunne være forskjellige variasjoner i måten politidistriktene gjennomfører en ruskontrakt på, derfor har jeg, som tidligere redegjort for, også inkludert et kommentarfelt for å fange opp eventuelle ulikheter.

Spørsmålet søker å avdekke om de tre modellene for ruskontrakter som jeg har redegjort for er tilgjengelig i hele eller deler av politidistriktet, og eventuelt politistasjonen.

Følgende svaralternativ i spørsmål A er utelukkende ment for SIRUS og faller utenfor de data jeg har benyttet i denne studien:

- Påtaleunndatelse/betinget dom med vilkår om oppfølgingsteam alene
- Tas inn på lister som gjennomgås jevnlig med barnevernet
- Bekymringsamtale

Spørsmål B til politidistriktene

Antall utdelte reaksjoner overfor mindreårige (under 18 år) i narkotikasaker

(Her ønsker vi en oversikt over hvilke reaksjonsformer som benyttes overfor mindreårige som pågripes i narkotikasaker i ditt politidistrikt. Skriv antall personer i tilhørende boks. Tallene må gjerne utdypes i kommentarfeltet under)

År	Påtaleunndatelse/betinget dom med vilkår om rusfrihet (urinprøvekontroll) uten annen oppfølging	Påtaleunndatelse/betinget dom med vilkår om rusfrihet (urinprøvekontroll) med avrusning, oppfølgingsteam, kurs el.l.	Påtaleunndatelse/betinget dom med vilkår om oppfølgingsteam alene	Urinprøvekontroll med politiet uten straffesak som utgangspunkt (frivillig kontrakt)	Bekymringssamtaler hvor narkotika inngår i problemstillingen
2013					
2012					
2011					
2010					
2009					

Utfyllende kommentarer:

Spørsmål B til politistasjonene i Oslo

Antall utdelte reaksjoner overfor mindreårige (under 18 år) i narkotikasaker

(Her ønsker vi en oversikt over hvilke reaksjonsformer som benyttes overfor mindreårige i narkotikasaker ved din politistasjon. Skriv antall personer i tilhørende boks. Tallene må gjerne utdypes i kommentarfeltet under)

År	Påtaleunndømmelse/betinget dom med vilkår om rusfrihet (urinprøvekontrakt) uten annen oppfølging	Påtaleunndømmelse/betinget dom med vilkår om rusfrihet (urinprøvekontrakt) med avrusning, oppfølgingsteam, kurs el.l.	Påtaleunndømmelse/betinget dom med vilkår om oppfølgingsteam alene	Urinprøvekontrakt med politiet uten straffesak som utgangspunkt (frivillig kontrakt)	Bekymringssamtaler hvor narkotika inngår i problemstillingen
2013					
2012					
2011					
2010					
2009					

Utfyllende kommentarer:

Mine vurderinger av spørsmål B

På dette spørsmålet har jeg videreført de tre modellene for ruskontrakter som ble benyttet i spørsmål A. Når det gjelder årene som er valgt i undersøkelsen har jeg konsekvent valgt å forholde meg til de siste fem årene før spørreundersøkelsen ble sendt ut, altså 2009-2013. Dette skyldes at ruskontrakter er en relativ ny reaksjonsform. Jeg ønsket å fange opp årene med flest mulig ruskontrakter slik at resultatene skal bli så representativ som mulig. Ved å kun velge for eksempel ett eller to årstall mener jeg at muligheten for å få et godt datagrunnlag ville bli vesentlig redusert.

Jeg ser i ettertid en stor svakhet med spørsmålet mitt ved at det ikke avklares i hvilket år kontrakter som går på tvers av årsskifte skal noteres. Dette kan potensielt føre til dobbeltføringer og dermed bidra til en falsk økning i tallene i det påfølgende året.

Følgende kategorier i spørsmål B er utelukkende ment for SIRUS og faller utenfor de data jeg har benyttet i denne studien:

- Påtaleunntatelse/betinget dom med vilkår om oppfølgingsteam alene
- Bekymringssamtaler hvor narkotika inngår i problemstillingen

Spørsmål C til politidistriktene

Utdypende rundt urinprøvekontrakter i narkotikasaker

(Her ønsker vi utfyllende informasjon om urinprøvekontraktene som inngås i ditt politidistrikt. Det kan settes flere kryss for hver rad. Dersom kategoriene ikke er treffende for praksisen i distriktet, kan dette utdypes under)

Hvilke kontraktslengder benytter distriktet?	6 måneder	12 måneder	24 måneder
Hvilke aldersgrupper tilbys urinprøvekontrakt i distriktet?	Under 15 år	15-18 år	Over 18 år
Hvilke testmetoder benyttes under urinprøvekontrakten?	Hurtigtest	Sendes til FHI	Sendes annet laboratorium
Hvor tas urinprøvene i kontraktsperioden?	Politiet	Helsestasjon/ fastlege	Barnevernet
Hvem betaler for urinprøvekontraktene?	Politiet	Barnevernet/ kommune	Foreldre

Utfyllende kommentarer:

Spørsmål C til politistasjonene i Oslo

Utdypende rundt urinprøvekontrakter i narkotikasaker

(Her ønsker vi utfyllende informasjon om urinprøvekontraktene som inngås ved din politistasjon.

Det kan settes flere kryss for hver rad. Dersom kategoriene ikke er treffende for praksisen, kan dette utdypes under)

Hvilke kontraktslengder benytter stasjonen?	6 måneder	12 måneder	24 måneder
Hvilke aldersgrupper tilbys urinprøvekontrakt ved stasjonen?	Under 15 år	15-18 år	Over 18 år
Hvilke testmetoder benyttes under urinprøvekontrakten?	Hurtigtest	Sendes til FHI	Sendes annet laboratorium
Hvor tas urinprøvene i kontraktsperioden?	Politiet	Helsestasjon/ fastlege	Barnevernet
Hvem betaler for urinprøvekontraktene?	Politiet	Barnevernet/ kommune	Foreldre

Utfyllende kommentarer:

Mine vurderinger av spørsmål C

Dette spørsmålet er designet for å fange opp forskjeller i selve utformingen og gjennomføringen av ruskontraktene fra politiets side.

I ettertid ser jeg at 18 måneders gjennomføringstid også burde være et svaralternativ siden dette er spesifisert i Straffeprosessloven (1986).

Videre ser jeg nå at undersøkelsen burde ha inkludert et svaralternativ «Annet sted» på spørsmålet om hvor urinprøvene tas i kontraktsperioden. Dette er for å få mer spesifikk informasjon om hvor selve prøvene gjennomføres. I Oslo gjennomføres dette for eksempel på et eksternt laboratorium. Disse forholdene fanges i noen grad opp av muligheten til å påføre svar i kommentarfeltet.

Spørsmål D til politidistriktene

Reaksjonsformer ved positive prøver på urinprøvekontrakter

(Her ønsker vi informasjon om reaksjoner på positive urinprøver for alle typer urinprøvekontrakter med straffesak som utgangspunkt. Sett ett kryss for hver rad)

Hvilke reaksjoner igangsettes	Anmeldelse for bruk av narkotika der ny + gammel sak tas opp igjen	Kun melding til barnevernet, ingen strafferettslig reaksjon	Benytter begge
Ved første positive prøve på urinprøvekontrakter med straffesak som utgangspunkt			
Når man har besluttet at det er brudd på urinprøvekontrakter med straffesak som utgangspunkt			

Utfyllende kommentarer:

Spørsmål D til politistasjonene i Oslo

Reaksjonsformer ved positive prøver på urinprøvekontrakter

(Her ønsker vi informasjon om reaksjoner på positive urinprøver for alle typer urinprøvekontrakter med straffesak som utgangspunkt. Sett ett kryss for hver rad)

Hvilke reaksjoner igangsettes	Anmeldelse for bruk av narkotika der ny + gammel sak tas opp igjen	Kun melding til barnevernet, ingen strafferettslig reaksjon	Benytter begge
Ved første positive prøve på urinprøvekontrakter med straffesak som utgangspunkt			
Når man har besluttet at det er brudd på urinprøvekontrakter med straffesak som utgangspunkt			

Utfyllende kommentarer:

Mine vurderinger av spørsmål D

Dette spørsmålet er tatt med for å se om det er noe forskjell i praksis i hvert distrikt på prosedyrene ved en eventuell positiv prøve i kontraktstiden, eller ved et brudd. En ny positiv prøve er også kategorisert som et brudd, men man kan også bryte kontrakten ved blant annet mangel på oppmøte til samtaler eller prøvetaking.

Spørsmål 2 er dårlig designet ser jeg i ettertid. Jeg ser her at jeg har benyttet et språk som gjør at jeg med min bakgrunn og forståelse forstår hva som etterspørres, men at det for mottaker er svært vanskelig å vite forskjellen på spørsmål D1 og D2.

Spørsmål E til politidistriktene

Utfallet av ulike urinprøvekontrakter med straffesak som utgangspunkt

(Her er vi interessert i utfallet av urinprøvekontrakter inngått i A) 2010 og B) 2011. Dersom distriktet ikke hadde etablert rutiner for urinprøvekontrakter på disse tidspunktene ber vi deg velge de første to årene dette var på plass og skrive hvilke år det gjelder A) 2011 og B) 2012. Skriv antall personer i tilhørende boks)

Type urinprøvekontrakt	Totalt antall		Antall med brudd i kontraktperiode		Antall med ny narkotikasak innen ett år etter kontraktsslutt		Antall med ny narkotikasak mellom ett og to år etter kontraktsslutt	
	A	B	A	B	A	B	A	B
Inngått								
6 måneder uten oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs e.l.)								
12 måneder uten oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs e.l.)								
24 måneder uten oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs e.l.)								
Annen lengde uten oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs e.l.)								

6 måneder med oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs e.l.)								
12 måneder med oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs e.l.)								
24 måneder med oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs e.l.)								
Annen lengde med oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs e.l.)								

Utfyllende kommentarer:

Spørsmål E til politistasjonene i Oslo

Utfallet av ulike urinprøvekontrakter med straffesak som utgangspunkt

(Her er vi interessert i utfallet av urinprøvekontrakter inngått i A) 2010 og B) 2011. Dersom stasjonen ikke hadde etablert rutiner for urinprøvekontrakter på disse tidspunktene ber vi deg velge de første to årene dette var på plass og skrive hvilke år det gjelder A) 2012 og B) 2013. Skriv antall personer i tilhørende boks)

Type urinprøvekontrakt	Totalt antall		Antall med brudd i kontraktsperiode		Antall med ny narkotikasak innen ett år etter kontraktsslutt		Antall med ny narkotikasak mellom ett og to år etter kontraktsslutt	
	A	B	A	B	A	B	A	B
Inngått								
6 måneder uten oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs el.l.)								
12 måneder uten oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs el.l.)								
24 måneder uten oppfølging (avrusning,								

oppfølgingsteam, kurs el.l.)								
Annen lengde uten oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs el.l.)								
6 måneder med oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs el.l.)								
12 måneder med oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs el.l.)								
24 måneder med oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs el.l.)								
Annen lengde med oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs el.l.)								

Utfyllende kommentarer:

Mine vurderinger av spørsmål E

Tanken bak dette spørsmålet er å undersøke om man kan se antydninger til at en ruskontraktlengde eller modell ser ut til å gi bedre resultat enn andre. Ved å velge ut ruskontrakter fra 2011 og 2012 vil det være mulig å se på hvor mange som faktisk fullføres. I tillegg kan man også se hvor mange som får en ny narkotikasak etter ett til to år etter avsluttet kontrakt.

4.6 Et kritisk blikk på forskningsprosessen

Med begrepet *reliabilitet* menes i denne sammenhengen påliteligheten til undersøkelsen. Dette er det samme som konsistens, stabilitet og repeterbarhet i resultatene. En måling på reliabilitet er at en annen forsker finner de samme resultatene med å bruke de samme forskningsmetodene (Kvale & brinkmann, 2009). Siden denne studien er ny i sin karakter med et forskningsområde som er lite utforsket, er reliabiliteten vanskelig å måle. I dette avsnittet er det lagt mest fokus på reliabilitet i spørreundersøkelsen. Her nevnes det blant annet utformingen, distribuering og utfylling av denne for å oppnå best mulig pålitelighet.

Kvaliteten på svarene av undersøkelsen fra politidistriktene var av svært varierende karakter. Dette kan enten knyttes til en for dårlig utformet spørreundersøkelse, for stor arbeidsbelastning i hverdagen hos respondentene, eller manglende rutiner for registrering og oppfølging av de tall som var etterspurt. Det kan også skyldes en kombinasjon. Jeg vil se nærmere på dette i drøftingsdelen av oppgaven.

Fra de som mottok spørreundersøkelsen var det flere som sendte henvendelser om hvordan denne skulle fylles ut. Enkelte responderte med at de manglet oversikt om temaet og at et godt svar på undersøkelsen ville medføre et enormt manuelt arbeid man ikke hadde kapasitet til i det enkelte politidistrikt.

Når det gjelder selve spørreundersøkelsene ble de utformet som et Word-dokument der en kunne skrive svarene inn elektronisk. Meningen bak hvert spørsmål og eventuelle konkrete mangler er beskrevet tidligere under presentasjonen av spørreundersøkelsen.

Det første momentet jeg vil belyse her er hvordan vi valgte å distribuere spørreundersøkelsen rent teknisk. Vi valgte å distribuere et Word-dokument som kunne redigeres og som ikke tvang respondenten til å foreta noen valg. På den ene siden viste det seg at respondenter benyttet dette til å skrive mer fritekstsvar. Disse kommentarene og presiseringene er i ettertid vurdert som verdifull informasjon. På en annen side førte denne friheten en slik form gav, til en rekke negative konsekvenser. Ved å utforme undersøkelsen som et «online» skjema med strenge regler for hvilke verdier som kunne legges inn på den strukturerte delen av undersøkelsen, kunne jeg unngått usikkerhet rundt blanke svar på årstall som nå kan tolkes til «0» eller «vet ikke». En mer fastsatt undersøkelse med gitte verdier, hvor man ikke fikk gå videre før man hadde fylt ut en av de godkjente verdiene, kunne bedret analysearbeidet og fjernet en del usikkerhetsmoment rundt

datamaterialet. Dette ville på den andre siden igjen knyttet enda mer usikkerhet til hva respondenten faktisk mente hvis de ble tvunget til å svare noe og de ikke mente at alternativene var dekkende for deres distrikt.

Når antallet respondenter utgjør 14 av 27 og en av disse 14 ikke har svart på de aller fleste spørsmål tyder dette på at respondentene kan ha møtt på vanskeligheter i besvarelsen. Spørsmålet blir dermed hvorfor de ikke har valgt å ikke svare på hele eller deler av undersøkelsen.

En potensiell grunn kan være at de ikke har forstått spørsmålet. I utformingen av spørreskjema forutsetter vi at spørsmålene skal oppfattes likt av alle. De må stilles slik at respondenten forstår hva det spørres om (Jacobsen, 2010). Ut fra min forståelse av ord som «urinprøvekontrakt» og «påtaleunntatelser» ligger det en antagelse om intersubjektivitet i spørsmålene. Jeg forutsetter at det ligger en lik oppfattelse av hva ordene innebærer (Jacobsen, 2010). I og med at ruskontrakter er et relativt nytt fenomen og at det finnes lite forskning og skriftlig materiale er det en fare for at dette ikke er riktig. Det kan være en grunn til at man har valgt å ikke svare på enkeltspørsmål, eller eventuelt ikke sendt inn svar i det hele tatt.

På en annen side kan mangelen på svar være en konsekvens av lite kunnskap rundt spørsmålet. Dette kan også være fordi de ikke har hatt nødvendig informasjon tilgjengelig. Dette fremstår i flere av tilfellene som en sannsynlig forklaring. Politidistrikt «««Alfa»»» fylte ut følgende kommentar til spørsmål E som skulle kartlegge eventuelle brudd og urinprøvekontrakter:

«Vi har ingen oversikt over hvor mange som eventuelt har pådratt seg nye narkotikasaker etter endt urinprøvekontrakt. Tallene gjelder for X kommune (altså er ikke Y kommune med i oversikten). Det kan hentes inn tall derfra også om ønskelig, men det vil ta lenger tid.»

«Bravo» politidistrikt leverte en av de mest komplette svarene i rådataporteføljen. Til tross for dette var svarene i dette distriktet også mangelfulle. På spørsmål B som skulle gi en oversikt over antall og hvilke reaksjoner mindreårige mottok i narkotikasaker i perioden 2009-2013, var 2009 og 2010 blanke. Kommentarfeltet viste at dette skyldtes manglende sentral oversikt i distriktet:

«Bravo» politidistrikt ble omorganisert f.o.m 01.6. 2010 ..... Tiden etter omorganisering og utover i 2010 ble brukt til å få på plass den nye organisasjonen, derfor ingen tall å vise til i 2009 og 2010

pga. omfattende jobb å gå tilbake til de tidligere enhetene.»

«Charlie» politidistrikt bemerket på samme spørsmål følgende:

«I «Charlie» politidistrikt har vi ganske nylig fått innført urinprøvekontrakt som fast rutine ved førstegangskriminalitet. Dette har skjedd ganske sporadisk før 2014 og vi har derfor ingen god dokumentasjon på hvor mange dette kan dreie seg om før det. Når det gjelder bekymringssamtalen er heller ikke dette noe som har vært rapportert tidligere så det er derfor umulig å gi noe antall på det. Dette er ganske sikkert gjennomført i alle sakene med påtaleunntatelse, men vi har ikke hatt noen felles lagringsrutiner på disse. Distriktet består av X forskjellige enheter og tidligere har det som sagt ikke vært felles rutiner for lagring og rapportering av bekymringssamtaler eller urinprøver utenom straffesak. Vi har ikke hatt oppfølgingsteam i distriktet, derfor er det ingen på det.»

«Delta» politidistrikt responderte på spørreundersøkelsen i hovedsak blankt, uten verdier. På spørsmål A som skulle kartlegge hvilke alternative straffereaksjoner og forebyggende verktøy som var i bruk i hele eller deler av distriktet var kommentaren:

«Det finnes urinprøvekontrakter ved XX, XY og YY lensmannskontor, men vet ikke om andre steder i distriktet. Det er etterlyst i X kommune i lang tid. Saken er spilt inn som sak i Politirådet ..... Vi ser et veldig stort behov etter slik ordning, både i straffesak og i bekymringssamtalen utenom straffesak.»

«Echo» politidistrikt viser på spørsmål E rundt brudd og tilbakefall at det ikke er ført elektronisk oversikt:

«Det er nok noe underrapportert frem til 2012, da vi ikke har hatt gode systemer for å registrere dette. Mye av informasjonen er ikke lagret elektronisk dessverre.»

Dette er kun enkelte eksempler av flere som tyder på at det for respondentene har vært vanskelig å finne svarene de skulle levere på grunn av dårlige lokale rutiner vedrørende notoritet. Dette skyldes ifølge enkelte tilbakemeldinger i undersøkelsen mangel på verktøy og en lite enhetlig praksis i loggføringen av slike ruskontrakter. Siden loggføringen skjer i flere forskjellige systemer krever dette mye tid for innhenting av data.

I en enkel analyse av de kvalitative dataene som var innsamlet ut ifra fritekstkommentarene så viser de at 12 av 14 politidistrikt har dårlige rutiner for registrering og oppfølging. Denne analysen vil redegjøres for senere i oppgaven, men dette er et høyt antall. Når så mange respondenter gir slike tilbakemeldinger er det sannsynlig at en andel av de som ikke responderte har sittet i samme situasjon og at det har vært en av grunnene til at man ikke har svart. At det er samsvar i svarene på denne undersøkelsen tyder også på god reliabilitet på det som er samlet inn rundt dette spørsmålet.

Når det gjelder informasjon og utformingen av spørsmålene i undersøkelsen viser resultatene at det har vært noe forvirring i utfyllingsprosessen. En måte jeg kunne økt intersubjektiviteten på var ved å på forhånd definere de tre modellene med ruskontrakter slik jeg har gjort i denne oppgaven i ettertid. Ved å definere disse i en innledning og benyttet konsekvent for eksempel «Modell 1, 2 og 3» ville kvaliteten på svarene kunne blitt forsterket.

Et annet moment er om samarbeidet med SIRUS i utarbeidelsen og utsendelsen av spørreundersøkelsen var den beste metoden jeg kunne valgt. SIRUS bidro ved Thomas Sandøy og hans leder Anne Line Bretteville-Jensen med å utarbeide spørreundersøkelsen. De forsikret seg om at kvaliteten på spørsmålene og svaralternativene var tilstrekkelig gjennom sin kompetanse og erfaring. SIRUS, som nå er blitt en del av Folkehelseinstituttet, er et respektert varemerke innen forskermiljøet. Deres rapporter har jevnlig blitt benyttet av forebyggende polititjenester rundt i landet. Dette bidro til at en utsendelse med deres navn fremstod som seriøst og dermed kunne øke responsen.

Dette samarbeidet var givende og verdifullt for meg, men gir i etterkløskapens syn ikke bare positive synergier. En del av samarbeidet gikk ut på at SIRUS ønsket å samle inn svar på en rekke spørsmål til egne undersøkelser. Dette førte til at spørreundersøkelsen ble betydelig større og mer ressurskrevende å fylle ut for respondentene. Svarprosenten kunne dermed ha vært noe høyere om undersøkelsen hadde vært mindre tidkrevende å fylle ut.

Hvem som mottok spørreundersøkelsen er også et viktig moment for reliabiliteten. Ut fra SIRUS sine erfaringer med lav svarprosent fra politietaten ønsket jeg å bidra til at mennesker med rett kompetanse mottok spørreundersøkelsen. Det var flere omrøkkeringer blant arbeidstakere i distriktene som gjorde at kontaktlistene jeg fikk fra Politidirektoratet var utdatert. Dette medførte mye ekstra arbeid med purringer, telefoner og oppklaring av misforståelser både for Sandøy og meg

selv. Det er dog de som har mest kunnskap om ruskontrakter som blitt satt til å fylle ut spørreskjemaet gjennom denne fremgangsmåten. Dette fører til at svarene er mest mulig korrekt ettersom de forstår temaet ut ifra et profesjonelt perspektiv.

4.7 Etiske dilemmaer

Som hovedregel skal man ifølge NSD, Personvernombudet for forskning, både informere og be om samtykke fra personer det skal innhentes personopplysninger om. Et av unntakene til dette opplyser NSD er dersom man samler inn opplysningene fra andre enn den registrerte selv, og man ikke har tilgang på personopplysninger til dem i datamaterialet. Jeg har etter å ha konsultert med NSD gjentatte ganger vurdert at denne studien ikke utløser meldeplikt til NSD i henhold til deres retningslinjer da alle elektroniske data knyttet til dem som er omtalt i registersøkene har vært anonyme hele veien både for meg og Sandøy ved SIRUS.

Når det gjelder personene som er omhandlet i datamaterialet jeg har mottatt fra det enkelte politidistriktet var studien designet slik at datamaterialet skulle være vasket og anonymisert fra respondentens side. Kjønn, alder og andre opplysninger som berører de forskningsetiske retningslinjer i henhold til personopplysninger fremkommer ikke i datamaterialet jeg har mottatt. Jeg har ikke tilgang på identiteten til noen av dem som fremkommer i tallmaterialet som for eksempel har gjennomført ruskontrakter. Dette medfører dessverre at jeg ikke kan etterprøve eller gjennomgå de opplysningene som respondenten har fylt inn.

Det ble vurdert om navn og funksjoner til den enkelte offentlige tjenesteperson som faktisk har fylt ut spørreundersøkelsen på vegne av politidistriktet bør fremkomme i denne oppgaven for å gjøre forskingen transparent. Jeg har valgt å anonymisere dette, samt navn på politidistrikt og politistasjoner. Denne metoden er valgt siden oppgaven har resultert i relativt tung systemkritikk.

Jeg har i mitt daglige arbeid som politimann tilgang på både sentrale og lokale register som finnes. Mitt subjektive engasjement i problemstillingen har ført til en svakhet ved studien. Jeg vurderte derfor det som etisk uforsvarlig at jeg også skulle stå for innsamlingen av de objektive data som skulle bekrefte eller avkrefte min erfaringsbaserte påstand om ulikheter i distriktene.

Jeg vil også løfte et problem som handler om sammenblandingen mellom mitt daglige virke som politimann i forebyggende arbeid og det å skulle forske på egen virksomhet. Forskning handler om

å stille objektive og kritiske spørsmål. Dette kan føre til problemer når kritikken kan ramme en selv. Jeg ser derfor et etisk problem opp mot at den kritikk som jeg har endt opp med å rette i denne oppgaven rammer både mitt fag og min arbeidsplass. På en annen side vil jeg løfte frem nettopp det faktum at jeg fremmer kritikk i denne oppgaven som en styrke. Dette tyder på at jeg i stor grad har klart å holde på objektiviteten.

Dette tema ser jeg også at kan påvirke kvaliteten og reliabiliteten til oppgaven på en annen måte. Det at jeg som politimann er med på å sende ut en spørreundersøkelse kan påvirke mottaker, altså respondenten. Det er ikke sikkert at den som skal fylle ut skjemaet ønsker å fremstille sin egen arbeidsplass i et dårlig lys ovenfor en kollega. Dette kan både påvirke kvaliteten på dataene som fylles inn i undersøkelse, samt være en av flere mulige årsaker til den relativt dårlige svarprosenten. På en annen side forsøkte jeg å gjøre noe med dette spørsmålet på forhånd. Ved å alliere meg med SIRUS som er en anerkjent aktør i forskning på dette feltet håpet jeg at denne effekten skulle reduseres mest mulig.

Jeg har også i ettertid vurdert hvilke effekter det kan ha hatt at jeg i informasjonsskrivet til spørreundersøkelsen ble titulert som leder av Norsk Narkotikapolitiforening (NNPF) sitt lokallag i Oslo. Det ble den gangen vurdert å være etisk riktig siden jeg benyttet meg av denne funksjonen til å lokalisere respondenter da det viste seg at Politidirektoratet ikke hadde oversikt over lokale forebyggende kontaktpunkt. Jeg ser i etterkant at dette potensielt kan ha påvirket enkelte mottakere på en uheldig måte og ville ikke gjort dette hvis jeg sendte ut undersøkelsen på nytt. Det kan for eksempel ha vært mottakere som ikke deler de meninger som NNPF har, noe som kan ha påvirket svarfrekvensen. Jeg mener at de svarene jeg faktisk har fått ikke bør ha blitt påvirket av dette faktum ut fra at dette er relativt objektive svar som kreves. I etterkant ser jeg at jeg ikke burde underskrevet med dette vervet.

KAPITTEL 5: RESULTAT OG ANALYSE

5.1 Innledning

I dette kapitlet vil jeg legge frem resultatene fra spørreundersøkelsen. Jeg vil videre analysere dataene gjennom enkle analyser ved å beskrive de funn jeg har gjort og presentere dem i tabeller og diagrammer for å få best mulig oversikt.

Svarene på spørreundersøkelsen ble mottatt i både skannede versjoner med håndskrift og datautfylte Word-ark. For at jeg skulle kunne analysere de innsamlede data har jeg i Excel kodet alle variabler og svar i spørreundersøkelsen slik at jeg har kunnet trekke ut data. Jeg har valgt å bruke Excel siden datamaterialet er forholdsvis lite og dermed ikke har behov for detaljert analyse.

Fritekstkommentarene er også tatt med i Excel oversikten for å kunne samle svarene og se mønster i resultatene.

SIRUS⁴ forklarte i forbindelse med vårt samarbeid at de vedrørende spørreundersøkelser hadde svært dårlig erfaring med politiet. Jeg håpet at jeg ved å hjelpe til med faglige uttrykk og finne riktige innslagspunkt kunne være med på å bøte på dette. Det viste seg å ikke være korrekt. Etter flere skriftlige og muntlige purringer endte det med at kun 14 av 27 politidistrikt leverte svar på spørreundersøkelsen. Dette er omtrent på snittet man kan forvente for slike undersøkelser.

Flere av svarene var av meget dårlig kvalitet og kunne dermed ikke brukes i videre analyse. Til tross for dette har tilgjengelig data fra over halvparten av politidistriktene i Norge gitt grunnlag for interessante funn ved bruk av analyser og drøfting. Jeg vil videre i dette kapitlet redegjøre for de funn jeg har gjort gjennom enkle analyser og grafiske presentasjoner. Datamaterialet jeg har mottatt egner seg ikke til avanserte analysemetoder.

Det svært vanskelig å generalisere funnene i analysen for alle 27 politidistrikt, men en svarprosent på 52% kan jeg med stor sikkerhet ha tilstrekkelig grunnlag for å svare på problemstillingene i oppgaven.

---

⁴ Statens Institutt for Rusmiddelforskning

5.2 Resultat og analyse - Spørsmål A

Undersøkelsens starter med spørsmål A, og har med hensikt å få en oversikt på problemstillingen for ulike politistrikt i Norge. I detalj er dette om ungdommer i Norge får et likt tilbud fra politiet etter pågrepelse for bruk eller besittelse av narkotika, avgrenset til ruskontrakter. Jeg forventet ut fra mine egne erfaringer å finne til dels store forskjeller her.

Tabell 5.1: Spørsmål A – Alle politidistrikt – antall av totalt 14 besvarelser

Spørsmål A - Alle politidistrikt – Antall av totalt 14 besvarelser				
	Finnes i hele distriktet	Finnes i enkelte deler av distriktet	Finnes ikke i distriktet	Ikke besvart spørsmålet
Påtaleunntatelse/betinget dom med vilkår om rusfrihet (urinprøvekontrakt) uten annen oppfølging	10	3	0	1
Påtaleunntatelse/betinget dom med vilkår om rusfrihet (urinprøvekontrakt) med avrusning, oppfølgingsteam, kurs el.l.	5	5	3	1
Urinprøvekontrakt med politiet uten straffesak som utgangspunkt (frivillig kontrakt)	6	6	0	2

Tabell 5.2: Spørsmål A – alle politidistrikt i prosent

Spørsmål A - Alle politidistrikt - Prosent				
Spørsmål A - Alle politidistrikt - Antall				
	Finnes i hele distriktet	Finnes i enkelte deler av distriktet	Finnes ikke i distriktet	Ikke besvart spørsmålet
Påtaleunntatelse/betinget dom med vilkår om rusfrihet (urinprøvekontrakt) uten annen oppfølging	71,5 %	21,5 %	0 %	7 %
Påtaleunntatelse/betinget dom med vilkår om rusfrihet (urinprøvekontrakt) med avrusning, oppfølgingsteam, kurs el.l.	36 %	36 %	21 %	7 %
Urinprøvekontrakt med politiet uten straffesak som utgangspunkt (frivillig kontrakt)	43 %	43 %	0 %	14 %

Mine funn gjengitt i tabellene over viser at de 14 politidistriktene som har besvart spørreundersøkelsen har store forskjeller vedrørende ruskontrakter. Når det gjelder ruskontrakter som reaksjon på en straffesak uten annen oppfølging (Modell 1), viser undersøkelsen at 71,5% av distriktene har dette tilbudet i hele distriktet. Resultatene tilsier at samtlige politidistrikt har dette tilbudet i enten hele eller deler av distriktet. På en annen side har 21,5% av distriktene dette kun i enkelte deler av distriktet. Det betyr at i 3 av de 14 undersøkte politidistriktene får ungdommer et forskjellig tilbud avhengig av hvor de bor selv når det gjelder den enkleste tilbudte formen for ruskontrakter. Ett politidistrikt, tilsvarende 7% av respondentene, har ikke besvart dette spørsmålet.

Vedrørende ruskontrakter som reaksjon på en straffesak med oppfølging i en eller annen form (Modell 2), tilbyr kun 36% av distriktene som har svart dette tilbudet til alle sine innbyggere. 36 % av det samme utvalget har dette tilbudet til kun noen av sine innbyggere avhengig av hvor de bor.

21% av politidistriktene som er undersøkt svarer at de ikke har dette tilbudet, mens ett politidistrikt ikke har besvart spørsmålet. Dette betyr at 8 av 13 politidistrikt som har besvart dette spørsmålet enten ikke har et slikt tilbud eller kun tilbyr det til enkelte deler av innbyggerne.

Når det gjelder frivillige ruskontrakter (Modell 3) i regi av politiet tilsier resultatene at dette er et tilbud til alle innbyggere i 43% av distriktene som har svart. Like mange distrikt har dette tilbudet til kun deler av sine innbyggere, mens ingen politidistrikt svarte at de ikke hadde dette tilbudet. På dette spørsmålet har to distrikt ikke svart, noe som utgjør totalt 14% av distriktene i undersøkelsen.

Her unnlot «Delta» politidistrikt å besvare alle de tre spørsmålene i den strukturerte delen, men de fylte ut følgende kommentar:

*«Det finnes urinprøvekontrakter ved **XX**, **XY** og **YY** lensmannskontor, men vet ikke om andre steder i distriktet. Det er etterlyst i **X** kommune i lang tid. Saken er spilt inn som sak i Politirådet .... Uklart hvor langt denne saken er utarbeidet innad i **X** kommune. Vi ser et veldig stort behov etter slik ordning, både i straffesak og i bekymrings samtalen utenom straffesak.»*

Kommentaren fra «Delta» politidistrikt tyder på at Ruskontrakter er et tilbud til deler av innbyggerne selv om de ikke besvarte det strukturerte spørsmålet. Det er ikke mulig å skille mellom Modell 1, 2 og 3 i fritekstsvaret til «Delta» politidistrikt. Jeg har derfor valgt å ikke inkludere dem i en av statistikkene over.

«Foxtrot» politidistrikt er det andre politidistriktet som ikke besvarte spørsmålet vedrørende frivillige urinprøvekontrakter. Dette distriktet svarte på spørsmål om de to andre formene for ruskontrakter som reaksjon i straffesak at dette er et tilbud til befolkningen.

Resultatene tilsier at den mest vanlige modellen for ruskontrakter i norsk politi er ruskontrakter uten noen form for annen oppfølging. Flere politidistrikt har tilbud om dette og ruskontrakter som inkluderer annen oppfølging som for eksempel helsehjelp. Resultatene viser at det er stort variasjon i hvilke tilbud ungdommer får fra norsk politi vedrørende ruskontrakter avhengig av hvor de bor.

Nedenfor presenteres og analyseres relevante kommentarer fra andre politidistrikt knyttet til spørsmål A for å gjøre eventuelle funn som kan knyttes mot problemstillingen.

«Bravo» politidistrikt

«Noe forskjell i kommunene. Politiet samarbeider med de X kommunene i politidistriktet om ruskontraktene. Det er kommunene som gjennomfører kontraktene, både de frivillige og de med påtaleunntatelse. Noen av kommunene har ikke dette tilbudet til ungdommen.»

På spørsmålene svarte «Bravo» at de hadde tilbud om begge former for ruskontrakt som reaksjon på en straffesak. På spørsmålet rundt frivillige ruskontrakter svarte distriktet at de hadde dette tilbudet til deler av sine innbyggere. Kommentarene til «Bravo» støtter opp om deres svar på dette spørsmålet i den strukturerte delen av spørreundersøkelsen og viser at det i dette politidistriktet også er forskjeller i tilbudet avhengig av hvilken kommune man bor i.

«Golf» politidistrikt

«De forskjellige regionene i distriktet har ulike praksiser ift reaksjonsformer – u 18 – narkotikaforhold. De fleste har urinprøvekontrakt, men den har ulike innhold og gjennomføring. Ulike samarbeidspartnere ...»

«Golf» svarte på spørsmål om alle tre formene for ruskontrakter at de hadde tilbud om dette til deler av sine innbyggere. Kommentarene til «Golf» støtter opp om deres svar på dette spørsmålet i den strukturerte delen av spørreundersøkelsen og viser at det i dette politidistriktet også er forskjeller i tilbudet avhengig av hvilken kommune man bor i.

«Hotell» politidistrikt

«Det er kun X kommune som tilbyr hasjavenportningskurs(via uteteamet), det får ikke distriktene tilbud om.»

Denne kommentaren korresponderte med besvarelsen på spørsmålet i den strukturerte delen av spørreundersøkelsen. Ruskontrakter med oppfølging tilbys kun til deler av innbyggerne i «Hotell»

politidistrikt og viser at det i dette politidistriktet også er forskjeller i tilbudet avhengig av hvilken kommune man bor i.

«Juliette» politidistrikt

«Har i løpet av de siste årene hatt mange på frivillig kontrakt uten straffesak som utg punkt. Dette har vært i mangel på annet lav terskel tilbud i kommune, og veldig godt tatt i mot av brukere. Det er også mange foreldre som tar kontakt på eget initiativ, gjerne hørt om tilbudet på foreldre møte / annen foredragsvirksomhet.»

Kommentaren til «Juliette» politidistrikt gir en rekke viktige momenter jeg ønsker å løfte frem. De kommenterer på spørsmål A at de har hatt mange på frivillig kontrakt uten straffesak de siste årene. I spørreundersøkelsen har den aktuelle politistasjonen fra dette distriktet kun fylt ut at de hadde 16 slike kontrakter i spørsmål B. Disse var kun fordelt på 2013. 16 kontrakter kan i denne sammenhengen fremstå som mange i løpet av et helt år, men i kommentaren brukes «årene». Jeg hadde dermed forventet å finne tall i den strukturerte delen fra flere år, ikke bare 2013. Hvorfor er det slik? X politistasjon nevner at det helt tydelig er et behov for og ønske om frivillige kontrakter fra befolkningen. Til nå fyller Politiet denne rollen i mangel på tilbud fra kommunen.

«Echo» politidistrikt

«Frivillige urinprøvekontrakter er mulig via 3 av 4 bydeler. Det er i disse tilfellene barneverntjenesten som håndterer disse.»

Denne kommentaren fra en politistasjon i «Echo» politidistrikt korresponderte med besvarelsen på spørsmålet i den strukturerte delen av spørreundersøkelsen. Ruskontrakter med oppfølging tilbys kun til deler av innbyggerne under denne politistasjon. Dette beviser at det selv innenfor kretsen for en politistasjon, her i «Echo» politidistrikt, finnes det forskjeller i tilbudet avhengig av hvilken kommune man bor i.

5.4 Resultat og analyse - Spørsmål B

Dette spørsmålet belyser i hvilket omfang ruskontrakter faktisk blir benyttet av norsk politi.

Dessverre har respondensen vært av dårlig kvalitet som har gjort det vanskelig å bruke data i videre analyse. 311 av 572 felter (tilsvarende 54,37%) er besvart med blanke svar som kan bety «vet ikke» eller «0» uten at det er mulig å skille disse. Dette er en klar svakhet ved utformingen av spørreundersøkelsen og påvirker reliabiliteten på svarene til dette spørsmålet.

Likevel illustreres noen funn i tre ulike grafer nedenfor. Tallene representerer nødvendigvis ikke hvor mange ruskontrakter som faktisk er gjennomført i de totalt 14 politidistriktene, men de er en indikasjon på utviklingen av tilbudt ruskontrakter. Noen distrikt har svart på alle spørsmålene og har angivelig rutiner for registrering av ruskontrakter, mens andre distrikt har nesten ingen registrerte ruskontrakter fra og med 2009 til og med 2013. Mulige grunner til den manglende besvarelsen drøftes senere i oppgaven. En mulig svakhet med disse tallene er at det ikke er tatt høyde for definisjonen av hvilket år en ruskontrakt skal telle når dette går på tvers av et årsskifte.

Tallene fra «Kilo» politidistrikt er holdt utenfor de tre tabellene som beskriver totalbildet (se lenger ned for begrunnelse og tall fra ««Kilo»» politidistrikt). «Delta», «Hotell» og «Golf» politidistrikt leverte ingen tall for ruskontrakter i perioden 2009-2013. Tallene i de tre neste tabellene er derfor basert på tall fra 10 politidistrikt.

Tabell 5.4: Totalt antall ruskontrakter i straffesak uten annen oppfølging

Tabellen ovenfor tar utgangspunkt i antallet ruskontrakter som er gjennomført totalt uten annen oppfølging blant distriktene som har besvart dette spørsmålet. Tabellen viser en gradvis økning fra 2009 til 2013. Videre er det observert en stor økning fra 2011 til 2012. Fra 2012 til 2013 fortsetter utviklingen med en markant økning i ruskontrakter. Fra 2009 til 2013 er det i overkant av tre ganger så mange ruskontrakter uten annen oppfølging som er registrert.

Tabell 5.5: Totalt antall ruskontrakter i straffesak med annen oppfølging i 14 politidistrikt

Tabellen ovenfor tar utgangspunkt i antallet ruskontrakter som er gjennomført totalt med annen oppfølging blant distriktene som har besvart dette spørsmålet. Tabellen viser en svært stor økning med nærmest 0 i 2009 til 30 i 2010. Videre fortsetter den høye veksten fra 2010 til 2013. Fra 2010 til 2013 er det nesten tre ganger så mange ruskontrakter med annen oppfølging som er registrert.

Tabell 5.6: Totalt antall frivillige ruskontrakter i 14 politidistrikt

Tabellen ovenfor tar utgangspunkt i antallet frivillige ruskontrakter som er gjennomført totalt blant distriktene som har besvart dette spørsmålet. Tabellen viser en gradvis økning fra 2009 til 2013. Fra 2009 til 2013 er det i overkant av 12 ganger så mange frivillige ruskontrakter som er registrert. Om dette skyldes en reell økning, eller dårlige rutiner for føring og registrering er vanskelig å si. Det er mulig at en sammenligning med andre uavhengige tall kan svare på hva som er mest sannsynlig.

Under spørsmål B ble det samlet viktig og relevant informasjon for problemstillingen i kommentarfeltet fra ulike politidistrikt i Norge. Det sees for alle tre modeller med ruskontrakter en klar økning i perioden 2009 til 2013.

Reliabiliteten til tallene er det mulig å stille spørsmålstegn til når man ser de manglende og inkonsekvente svar på spørsmålene. Jeg har derfor valgt å lage en oversikt over enkelte politidistriktets tall under, samt kommentarer som omhandler ruskontrakts spørsmålene. Her vil man kunne se at en trend som går igjen er flere manglende svar i starten av tidsperioden som etterspørres.

«Alfa» politidistrikt

«Gjelder X Kommune. Tallene fra Y vil det eventuelt ta lenger tid å hente inn om ønskelig.»

Tabell 5.7: Resultat for «Alfa» politidistrikt for de tre ulike rusoppfølginger

«Alfa» politidistrikt	2009	2010	2011	2012	2013
Ruskontrakter i straffesak uten annen oppfølging	11	11	13	14	28
Ruskontrakter i straffesak med annen oppfølging	0	0	0	0	0
Frivillige ruskontrakter	0	0	12	45	53

Resultatene viser at ruskontrakter i straffesak uten annen oppfølging for kun en kommune, i «Alfa» politidistrikt, har mer enn doblet seg fra 2009 til 2013. Med annen oppfølging finnes det ingen ruskontrakter. Frivillige ruskontrakter viser en markant økning i perioden med 0 i både 2009 og 2010 til 11 i 2011 og 53 i 2013.

«Bravo» politidistrikt

«Bravo» politidistrikt ble omorganisert f.o.m 01.6. 2010,(...)Tiden etter omorganisering og utover i 2010 ble brukt til å få på plass den nye organisasjonen, derfor ingen tall å vise til i 2009 og 2010 pga. omfattende jobb å gå tilbake til de (...) tidligere enhetene.»

Tabell 5.8: Resultat for «Bravo» politidistrikt for de tre ulike rusoppfølginger

«Bravo» politidistrikt	2009	2010	2011	2012	2013
Ruskontrakter i straffesak uten annen oppfølging	?	?	?	?	?
Ruskontrakter i straffesak med annen oppfølging	?	?	9	17	41
Frivillige ruskontrakter	?	?	22	40	40

Resultatene viser at det sannsynligvis ikke er ruskontrakter i straffesak uten annen oppfølging i «Bravo» politidistrikt. Med annen oppfølging er det ingen tall fra 2009 og 2010. Fra 2011 til 2013 er det en markant økning fra 9 til 41 slike kontrakter som er registrert. Frivillige ruskontrakter viser

en markant økning i perioden fra ingen tall i både 2009 og 2010, til 22 i 2011 og 40 i både 2013 og 2014. Denne økningen kan sannsynligvis forklares av omorganiseringen av distriktet slik det fremkommer i fritekstkommentaren.

Markeringene med spørsmålstegn tilsvarer felt som ikke er besvart. For flere politidistrikt er dette gjennomgående og det ble derfor riktig å kode dette som «vet ikke» og ikke «0» da jeg ikke vet hvorfor feltene er blanke. Statistikken viser at kontrollen med og oversikten over ruskontrakter startet i 2011. Det er likevel en sannsynlighet for at dette distriktet hadde ruskontrakter før 2011, men at de ikke hadde rutiner for å måle dette i statistikk. Ut ifra respondentens kommentarer på flere spørsmål kan det tolkes som om dette distriktet kun har benyttet ruskontrakter med oppfølging. Siden jeg ikke vet dette har jeg ikke skilt «?» kodingen ut fra min subjektive oppfatning.

«Charlie» politidistrikt

I «Charlie» politidistrikt har vi ganske nylig fått innført urinprøvekontrakt som fast rutine ved førstegangskriminalitet. Dette har skjedd ganske sporadisk før 2014 og vi har derfor ingen god dokumentasjon på hvor mange dette kan dreie seg om før det. Når det gjelder bekymringssamtalen er heller ikke dette noe som har vært rapportert tidligere så det er derfor umulig å gi noe antall på det. Dette er ganske sikkert gjennomført i alle sakene med påtaleunntatelse, men vi har ikke hatt noen felles lagringsrutiner på disse. Distriktet består av X forskjellige enheter og tidligere har det som sagt ikke vært felles rutiner for lagring og rapportering av bekymringssamtaler eller urinprøver utenom straffesak.»

Tabell 5.9: Resultat for «Charlie» politidistrikt for de tre ulike rusoppfølginger

«Charlie» politidistrikt	2009	2010	2011	2012	2013
Ruskontrakter i straffesak uten annen oppfølging	0	6	2	1	3
Ruskontrakter i straffesak med annen oppfølging	0	0	0	0	1
Frivillige ruskontrakter	?	?	?	?	?

Tabellen viser et svært lavt antall ruskontrakter i «Charlie» politidistrikt. Jeg velger dermed å ikke kommentere dem utover dette. Forklaringen til dette ligger sannsynligvis i informasjonen som

fremkommer i fritekstsvaret til distriktet. Her forklares det at det ikke har vært felles rutiner for registrering av ruskontrakter.

«Lima» politidistrikt

«... Urinprøvekontrakter utenom straffesak (frivillig kontrakt) ble startet opp på ulike tidspunkt og med ulik/manglende føring i politidistriktet. Felles system/registrering for hele distriktet fra og med 2013...»

Tabell 5.10 Resultat for «Lima» politidistrikt for de tre ulike rusoppfølginger:

«Lima» politidistrikt	2009	2010	2011	2012	2013
Ruskontrakter i straffesak uten annen oppfølging	0	2	9	7	11
Ruskontrakter i straffesak med annen oppfølging	0	4	5	5	2
Frivillige ruskontrakter	?	6	18	15	18

Resultatene viser at ruskontrakter i straffesak uten annen oppfølging for «Lima» politidistrikt har hatt en jevn økning fra 2009 til 2013. Når det gjelder ruskontrakter med annen oppfølging har distriktet en uventet kurve som motsvarer trendene med jevn økning som i de fleste andre distrikt. I «Lima» øker det fra 0 i 2009 til 5 i 2011 og 2012, før det synker til 2 igjen i 2013. Frivillige ruskontrakter viser et ukjent tall i 2009, før det stiger kraftig fra seks stykker i 2010 til 18 stykker i 2011. Fra 2011-2013 holder antallet seg ganske stabilt. Fritekstkommentaren forklarer disse uventede tallene med manglende og ustandardisert system for føring av ruskontrakter.

«Mike» politidistrikt

«Tallene er temmelig sikre for 2011, 2012 og 2013 men er mer usikre hva gjelder 2010 og 2009»

Tabell 5.11: Resultat for «Mike» politidistrikt for de tre ulike rusoppfølginger

«Mike» politidistrikt	2009	2010	2011	2012	2013
Ruskontrakter i straffesak uten annen oppfølging	?	9	16	13	28
Ruskontrakter i straffesak med annen oppfølging	0	0	2	14	12
Frivillige ruskontrakter	?	?	12	20	19

Resultatene viser at ruskontrakter i straffesak uten annen oppfølging for «Mike» politidistrikt har mer enn tredoblet seg fra 2010 til 2013. Med annen oppfølging var det 0 både i 2009 og 2010. I 2011 er de to første kontraktene av disse typene registrert før dette syvdoblet seg til 14 stykker i 2012 og 12 stykker i 2013. Frivillige ruskontrakter viser en markant økning i perioden med 12 i 2011 og 19 i 2013. «Mike» politidistrikt mener selv at tallene fra 2011 til 2013 er «temmelig sikre», noe som tyder på at økningen i disse tre årene kan være reell.

«Kilo» politidistrikt

«I 2012 ble det startet et felles prosjekt hvor alle driftsenheter i ««Kilo»» pd fører bekymringssamtaler og urinprøvekontrakter i samme system. Vi har derfor ikke tall som går lengre tilbake enn 2012. Tallene for 2012 er nok noe lave grunnet treg oppstart av førerutiner og lignende, men tok seg opp i slutten av året. 2013 tallene er nok mer reelle. Når det gjelder påtaleunntatelse med vilkår klarte jeg ikke å finne tall som skiller urinprøvekontrakter/avrusning/oppfølgingsteam, kurs el. Derfor er tallene i venstre kolonne samlede tall på påtaleunntatelse med vilkår. Når det gjelder antall urinprøvekontrakter (tallene 95 og 37) er dette tall for antall kontrakter inngått, klarte ikke å gjøre søk som skiller frivillig eller straffesak grunnet mangelfull føring.»

Tabell 5.12: Resultat for «Kilo» politidistrikt for de tre ulike rusoppfølginger

«Kilo» politidistrikt	2009	2010	2011	2012	2013
Antall påtaleunntelser med vilkår gitt i narkotikasaker	9	7	12	27	65
Ruskontrakter – Totalen av frivillige og dem gitt som reaksjon i straffesak	?	?	?	37	95

Resultattabellen fra «Kilo» politidistrikt er satt opp på en annen måte enn for de andre politidistriktene. Dette skyldes informasjonen gitt i kommentaren til «Kilo» politidistrikt om at de ikke har klart å skille mellom de tre ruskontraktmodellene og dermed samlet alle i en modell. Jeg har derfor valgt å ta med tallet for påtaleunntelser med vilkår gitt i narkotikasaker som kan si noe om trenden, selv om det kan være enkelte påtaleunntelser som er gitt uten ruskontrakt. Når det gjelder antall registrerte påtaleunntelser med vilkår ser man her den samme økningen som i de fleste andre distrikt. Utviklingen her er fra 9 i 2009 til 65 i 2013. Det er i overkant av en syvdobling på fem år. Når det gjelder ruskontrakter totalt har «Kilo» ingen tall mellom 2009-2011. I 2012 er det 10 flere kontrakter registrert enn antallet påtaleunntelser med vilkår. Det tyder på at det kan være minst 10 frivillige ruskontrakter utenom straffesaker i 2012. I 2013 er det registrert 95 ruskontrakter, 30 flere enn antallet påtaleunntelser med vilkår. Det tyder på at det kan være minst 30 frivillige ruskontrakter utenom straffesaker i 2013. «Kilo» politidistrikt mener ifølge sin egen kommentar at den voldsomme økningen fra 2012-2013 kan skyldes dårlige rutiner i registrering av slike kontrakter.

«November» politidistrikt

Tabell 5.13: Resultat for «November» politidistrikt for de tre ulike rusoppfølginger

«November» politidistrikt	2009	2010	2011	2012	2013
Ruskontrakter i straffesak uten annen oppfølging	?	?	?	14	16
Ruskontrakter i straffesak med annen oppfølging	?	?	?	?	?
Frivillige ruskontrakter	?	?	?	?	?

Tabellen viser at det er svært få tall fra «November» politidistrikt. Resultatene viser at ruskontrakter i straffesak uten annen oppfølging utgjør 14 stykker i 2012 og 16 stykker i 2013. Resten av tallene er ukjente og det medfølger heller ingen kommentar som kan gi ytterligere informasjon.

«India» politidistrikt

«De tall som er nevnt her under "betinget dom m/oppfølgingsteam alene" har den domfelte fått dom på narkotika. Men vi har flere enn de som er nevnt her som har fått "betinget dom m/oppfølgingsteam alene" men for andre forhold en narkotika. Avtalen i oppfølgingsteam kan og vil likevel inneholde et punkt om rustesting hvis man avdekker et rusproblem i avtaleperioden. Disse vil ikke bli synlig i denne statistikken fordi kartleggingen her gjelder narkotika og det er det søket er gjort på- Når det gjelder frivillige kontrakter har ikke distriktet det som tilbud i utgangspunktet. Det vil være barnevern som følger opp disse uten at politiet er inne i bilde og fører noen form for statistikk...»

Tabell 5.14: Resultat for «India» politidistrikt for de tre ulike rusoppfølginger

«India» politidistrikt	2009	2010	2011	2012	2013
Ruskontrakter i straffesak uten annen oppfølging	20	16	10	11	7
Ruskontrakter i straffesak med annen oppfølging	0	0	0	0	0
Frivillige ruskontrakter	0	0	0	1	1

Resultatene viser at ruskontrakter i straffesak uten annen oppfølging for «India» politidistrikt har helt motsatt utvikling enn de fleste andre politidistrikt. Fra 20 kontrakter i 2009 synker antallet jevnt til 7 kontrakter i 2013. Dette er godt over en halvering. Dette var uventet og jeg ser ingen forklaring på dette i kommentaren som er gitt i spørsmålet. Distriktet opplyser i spørsmål A å ikke ha tilbud om frivillige kontrakter i utgangspunktet, men opplyser å ha en slik kontrakt både i 2012 og i 2013 i dette spørsmålet.

«Oscar» politidistrikt

«Det er ikke registreringsrutiner som tilsier at vi kan finne tall for urinprøvekontrakt uten straffesak (de som er frivillige, har ofte oppfølging enten gjennom kommunens helsetjeneste eller fastlege)...»

Tabell 5.15: Resultat for «Oscar» politidistrikt for de tre ulike rusoppfølginger

«Oscar» politidistrikt	2009	2010	2011	2012	2013
Ruskontrakter i straffesak uten annen oppfølging	1	?	?	?	0
Ruskontrakter i straffesak med annen oppfølging	2	21	17	17	4
Frivillige ruskontrakter	?	?	?	?	?

Tabellen viser at det er mye ukjente tall i «Oscar» politidistrikt. Resultatene viser at ruskontrakter i straffesak uten annen oppfølging utgjorde minst en i 2009. Antallet var ukjent i 2010-2012 og null i 2013. For ruskontrakter med annen oppfølging var det to stykker i 2009, før det tidobles til 21 stykker i 2010. Etter å ha hatt 17 stykker i 2011 og 2012 synker tallet til fire stykker i 2013. Dette er uventet og går mot trenden fra de fleste andre politidistrikt med jevn økning. Når det gjelder frivillige ruskontrakter antyder kommentaren til «Oscar» at kommunen selv har ansvar for disse.

«Juliette» politidistrikt

Tabell 5.16: Resultat for «Juliette» politidistrikt for de tre ulike rusoppfølginger

«Juliette» politidistrikt	2009	2010	2011	2012	2013
Ruskontrakter i straffesak uten annen oppfølging	?	?	?	?	1
Ruskontrakter i straffesak med annen oppfølging	?	3	5	10	10
Frivillige ruskontrakter	?	?	9	8	26

Datainnsamlingen i «Juliette» politidistrikt består av fire politistasjoner. Opprinnelig skulle skjemaene bli samlet og sendt fra ett kontaktpunkt. En mulig konsekvens av dette er at tall fra mindre driftsenheter som for eksempel lensmannskontorene i distriktet ikke er med.

Resultatene viser at ruskontrakter i straffesak uten annen oppfølging er ukjent med unntak av en i 2013. Med annen oppfølging var det 0 i 2009. Fra tre stykker i 2010 er det en gradvis økning til 10 i 2012 og 2013. Antallet frivillige ruskontrakter var ukjent i 2009 og 2010. Fra ni stykker i 2011 og åtte stykker i 2012 er antallet omtrent tredoblet frem til 26 stykker i 2013.

«Echo» politidistrikt

Tabell 5.17: Resultat for «Echo» politidistrikt for de tre ulike rusoppfølginger

«Echo» politidistrikt	2009	2010	2011	2012	2013
Ruskontrakter i straffesak uten annen oppfølging	12	15	23	55	59
Ruskontrakter i straffesak med annen oppfølging	?	2	9	9	13
Frivillige ruskontrakter	18	38	52	45	66

Tabellen over viser resultatene for «Echo» politidistrikt. Resultatene viser at ruskontrakter i straffesak uten annen oppfølging har nesten femdoblet seg fra 12 stykker i 2009 til 59 stykker i 2013. Med annen oppfølging fantes det ingen statistikk i 2009. Fra to stykker i 2010 øker det til 13 stykker i 2013. Frivillige ruskontrakter viser en markant økning i perioden med 18 stykker i 2009 og 66 stykker i 2013. I 2012 er det en liten nedgang fra trenden med årlig økning i perioden. Dette distriktet hadde noen fritekstkommentarer av betydning:

«Echo» politidistrikt

«Gjennomføringen av urinprøvekontraktene praktiseres ulikt i bydelene. Bydel X:

Urinprøvekontrakt gjennomføres uten annen oppfølging. Bydel Y: De som går på urinprøvekontrakt får tilbud om 5 samtaler med ruskonsulent i NAV. Bydel Z: Urinprøvekontrakt gjennomføres med 2 oppfølgingssamtaler med politiet. Vi har ingen rapportering på at samtaler faktisk blir gjennomført, foruten om i oppfølgingsteam. Alle våre påtaleunntatelser med vilkår om urinprøvekontrakt blir derfor ført under punktet som heter «uten oppfølging».»

«Echo» politidistrikt

«Tallene fra 2009 - 2011, er underrapportert ifht. både påtaleunntatelser og Bekymringssamtaler. Dette er de registrerte tallene i fra PO (politiets vaktjournal).»

«Echo» politidistrikt

«Vi har ingen systemer som har loggført antall påtaleunnlatelser før 2011.»

«Echo» politidistrikt

«Det finnes ingen kvalitative tall for overnevnte periode.»

«Delta» politidistrikt

«kan ikke gi tall - da vi ikke har innført urinprøvekontrakt i distriktet.»

«Delta», «Hotell» og «Golf» politidistrikt leverte ingen tall for ruskontrakter i perioden 2009-2013. Alle tre distriktene opplyser i sine besvarelser at de har tilbud om ruskontrakter til i hvert fall deler av sine innbyggere. Det vurderes derfor at manglende tall skyldes dårlige, eller manglende rutiner for føring av slike ruskontrakter.

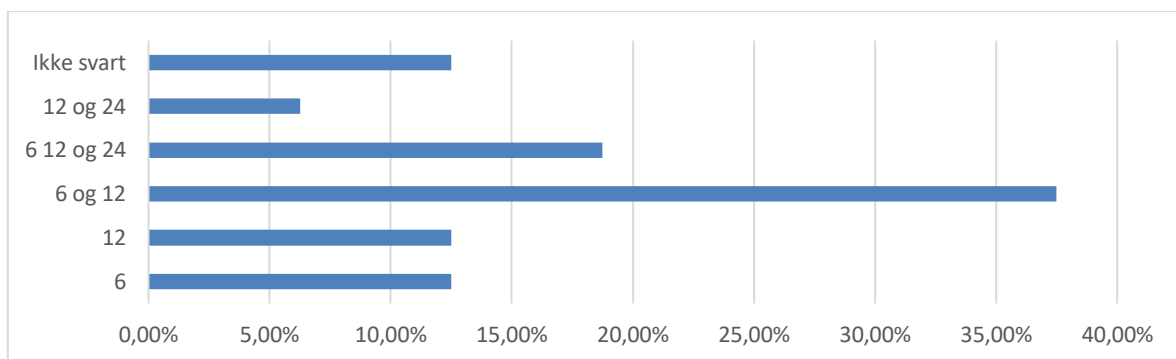
5.5 Resultat og analyse - Spørsmål C

Hvilken kontraktslengde benytter de forskjellige politidistriktene på sine urinprøvekontrakter?

Her kunne respondenten velge mellom følgende svaralternativ:

- 6 måneder
- 8 måneder
- 12 måneder
- 24 måneder
- Ikke svart

Diagram 5.1: Prosentvis fordeling av tilgangen til type kontraktslengde i måneder på urinprøvekontrakter blant politidistriktene som er undersøkt

«Delta» og «Hotell» politidistrikt valgte å ikke svare på dette spørsmålet.

«Bravo» og «Golf» politidistrikt opplyser å kun ha seks måneders kontraktslengde. «Bravo» har i tidligere besvarelser forklart at de har operert med en egen lengde på 8 måneder.

«Alfa» politidistrikt opplyser å kun ha 12 måneders kontraktslengde

«Charlie», «Mike», «Echo», «Kilo», «November» og «Oscar» politidistrikt opplyser alle å ha både seks og 12 måneders kontraktslengde tilgjengelig.

«Lima», samt «Juliette» politidistrikt opplyser å ha muligheten til å variere mellom 6, 12 og 24 måneders kontraktslengder.

«India» politidistrikt opplyser å ha 12 og 24 måneders kontraktslenger.

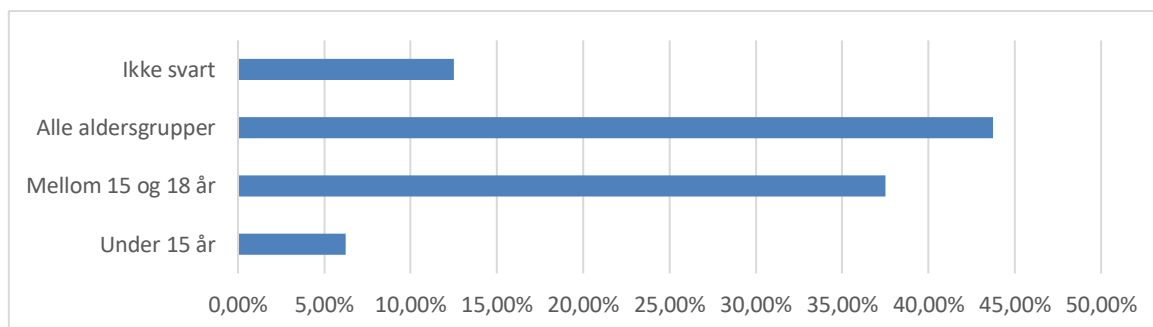
Tabellene viser at det for det meste tilbys 6 og 12 måneders kontrakts lengde i Norge. Det er også store forskjeller rundt om i landet på hvilke kontrakts lengder på ruskontrakter som tilbys. Lengre kontraktsperioder er mindre populært.

Hvilke aldersgrupper tilbys urinprøvekontrakter i ditt politidistrikt?

Her kunne respondenten velge mellom følgende svaralternativ:

- Mellom 15 og 18 år
- Under 15 år
- Alle aldersgrupper
- Ikke svart

Diagram 5.2: Prosentvis fordeling av aldersgrupper som har tilbud om urinprøvekontrakter blant politidistriktene som er undersøkt:

«Delta» og «Hotell» politidistrikt valgte å ikke svare på dette spørsmålet.

Alle de andre distriktene svarte at de tilbød ruskontrakter for dem mellom 15 og 18 år.

«Foxtrot» politidistrikt, samt en politistasjon i «Juliette» politidistrikt svarte at de i tillegg tilbød ruskontrakter til dem under 15 år.

Syv politidistrikt svarte at de tilbyr ruskontrakter til alle aldersgrupper, inkludert dem over 18 år. Det samme gjaldt deler av ««Echo»» og «Juliette» politidistrikt.

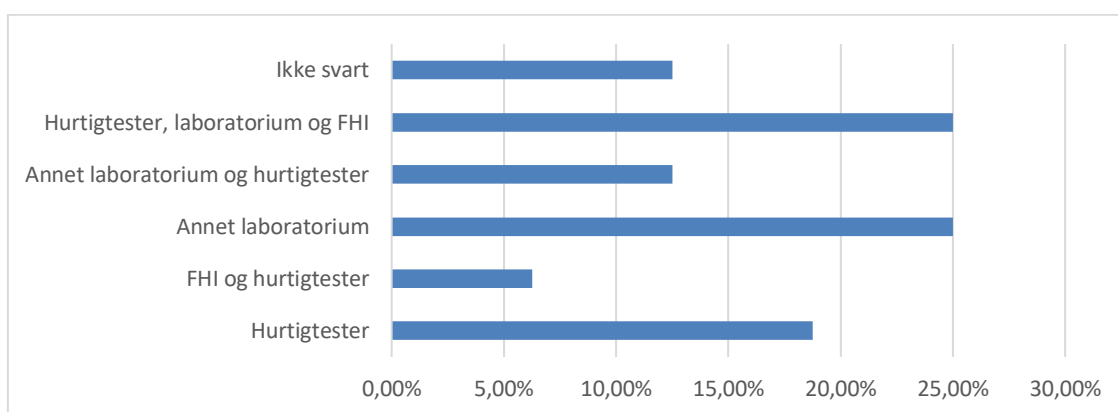
En mindre del av politidistriktene tilbyr ruskontrakt til den yngste delen av befolkningen.

Hvilke testmetoder benyttes under urinprøvekontrakten?

Her kunne respondenten velge mellom følgende svaralternativ:

- Hurtigtester
- FHI
- Annet laboratorium
- Alle tre alternativene
- Ikke svart

Diagram 5.3: Prosentvis fordeling av testmetoder som brukes under urinprøvekontrakter blant politidistriktene som er undersøkt

«Delta» og «Hotell» politidistrikt valgte å ikke svare på dette spørsmålet.

«Charlie», «Foxtrot» og «Oscar» politidistrikt opplyste at de kun bruker hurtigtester som testmetode under urinprøvekontrakten. Det samme gjald en politistasjon i «Juliette» politidistrikt.

«Mike» politidistrikt, samt en politistasjon i «Echo» og «Juliette» politidistrikt opplyste å bruke Folkehelseinstituttet (FHI) til å analysere urinprøvene. Dette er politiets vanlige samarbeidspartner til analyse av urinprøver i straffesaker.

«Mike» politidistrikt og en politistasjon i «Juliette» politidistrikt opplyser å bruke hurtigtester før innsending.

«Alfa», «India» og «Bravo» politidistrikt opplyser å bruke et annet laboratorium enn FHI. Det samme gjaldt deler av «Echo» og «Juliette» politidistrikt.

«India» politidistrikt, samt deler av «Echo» og «Juliette» politidistrikt opplyser å bruke hurtigtester før innsending til laboratorium.

«Lima», samt Gold og «Kilo» politidistrikt opplyser å benytte alle tre alternativene. Dette skyldes ifølge kommentarene knyttet til besvarelsen at det er forskjellige rutiner i distriktet. «Kilo» politidistrikt presiserer at de benytter hurtigtester på stikkprøver.

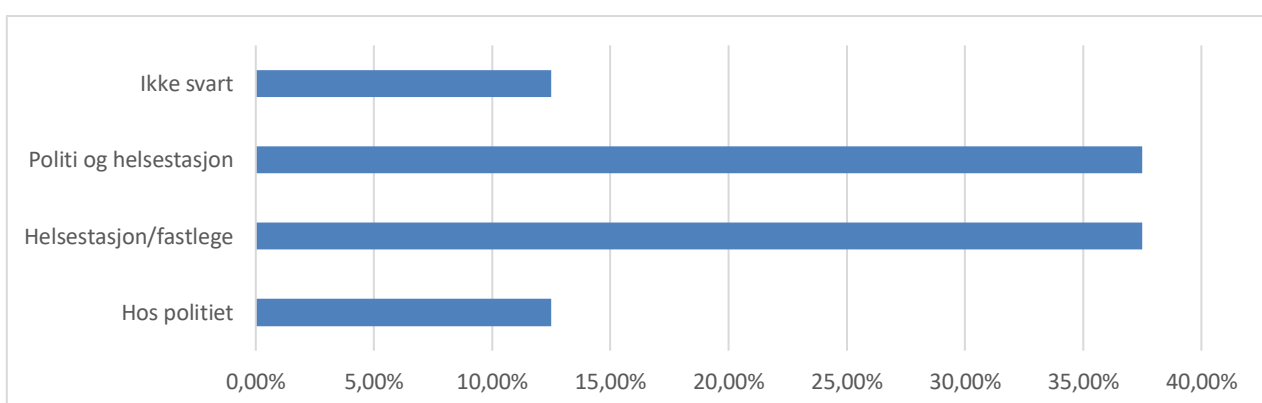
Det overordnede bilde viser at det er brukt mest hurtigtester og eksterne laboratorium for å analysere prøver fra urinprøvekontrakter. Det er store variasjoner på landsbasis.

Hvor tas urinprøvene i kontraktperioden?

Her kunne respondenten velge mellom følgende svaralternativ:

- Hos politiet
- Helsestasjon
- Barnevernet
- Laboratorium
- Ikke svart

Diagram 5.4: Prosentvis fordeling av teststed som brukes under urinprøvekontrakter blant politidistriktene som er undersøkt

«Charlie» politidistrikt, deler av «Juliette» politidistrikt opplyser at urinprøvene tas hos politiet i kontraktperioden.

«Alfa», «Bravo», «Kilo» og «November» politidistrikt opplyser at urinprøvene tas hos helsestasjon eller fastlege i kontraktperioden. Det samme opplyste deler av «Echo» og «Juliette» politidistrikt.

En politistasjon i «Echo» politidistrikt opplyste at deres urinprøver tas hos barnevernet i kontraktperioden.

En annen politistasjon i «Echo» politidistrikt opplyste at deres urinprøver tas hos et laboratorium i kontraktperioden.

«Lima», «Mike», «India» og «Oscar» politidistrikt opplyste at deres urinprøver tas hos Politiet og Helsestasjon/Fastlege i kontraktperioden. Det samme gjaldt en politistasjon i «Juliette» politidistrikt.

«Golf» politidistrikt opplyste at det var store variasjoner internt i politidistriktet og at alle alternativene ble brukt i distriktet for å gjennomføre urinprøver i kontraktperioden.

«Delta» og «Hotell» politidistrikt valgte å ikke svare på dette spørsmålet.

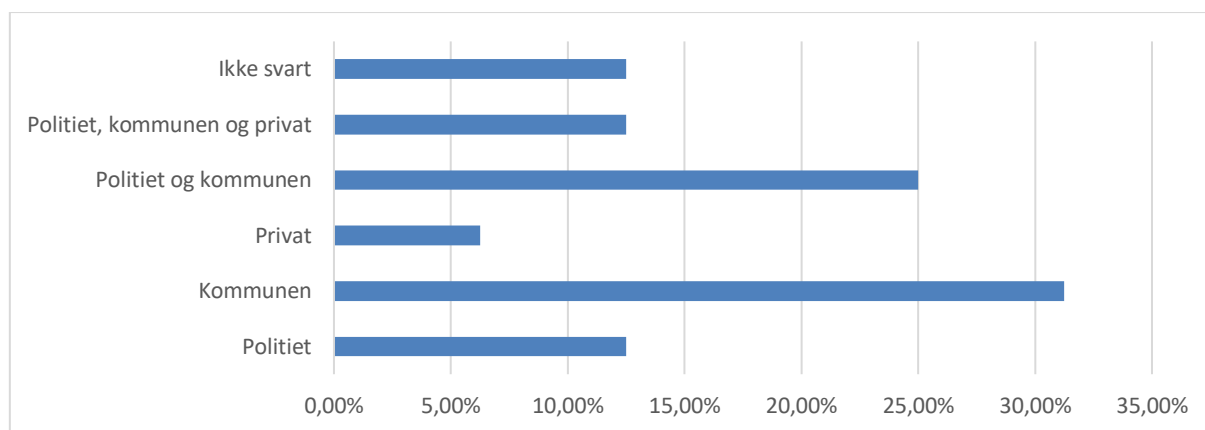
Svarene viser at det er stor forskjell på hvor selve urinprøvene tas rundt i politi Norge. I nesten alle politidistrikt har helsevesenet en sentral rolle urinprøvekontraktene.

Hvem betaler for urinprøvekontraktene?

Her kunne respondenten velge mellom følgende svaralternativ:

- Politiet
- Kommunen
- Privat
- Alle tre parter
- Ikke svart

Diagram 5.5: Prosentvis fordeling av hvem som betaler for urinprøvekontrakter blant politidistriktene som er undersøkt

«Delta» og «Hotell» politidistrikt valgte å ikke svare på dette spørsmålet.

«Charlie» og «Oscar» politidistrikt svarte at politiet betaler for urinprøvekontraktene. Det samme gjald deler av «Juliette» politidistrikt.

«Alfa», «Bravo» og «Foxtrot» politidistrikt opplyste at Barnevernet/kommunen betalte for urinprøvekontraktene. Det samme gjald flere politistasjoner i «Echo» politidistrikt.

En politistasjon i «Echo» politidistrikt, samt en politistasjon i «Juliette» politidistrikt, opplyser at foreldrene selv må betale for kostnadene ved urinprøvekontrakter.

«Lima», «Mike» og «India» politidistrikt opplyser at politiet og barnevernet/kommunen betaler for utgiftene. Det er uvisst om utgiftene deles eller at det bare er forskjellig praksis internt i politidistriktene.

«Kilo» og «Golf» politidistrikt opplyser at alle nevnte parter betaler for kostnadene ved ruskontrakter. Det samme gjelder en politistasjon i «Juliette» politidistrikt. Det er uvisst om utgiftene deles eller at det bare er forskjellig praksis internt i politidistriktene.

«Delta» og «Hotell» politidistrikt valgte å ikke svare på dette spørsmålet.

Diagrammet over viser at det er meget stor forskjell på hvem som betaler for ruskontraktene rundt omkring i landet. Det er overraskende å se at så mange opplyser om at ungdommenes familier selv må betale for kostnadene.

5.6 Resultat og analyse - Spørsmål D

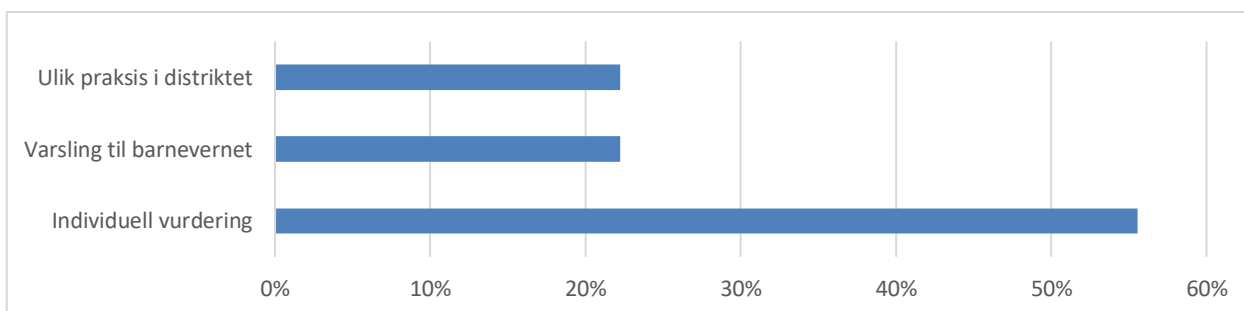
Målet med disse spørsmålene er å se om det er distriktsforskjeller i håndteringen av positive urinprøver, samt kontraktsbrudd i ruskontrakter med utgangspunkt i straffesaker. Fra kommentarfeltet er det tydelig at spørsmålene mangler svaralternativer siden det ofte er knyttet kommentarer til hver av svarene. Denne typen spørreundersøkelse sørger også for å samle inn detaljert informasjon fra respondentene som ellers ikke ville vært mulig i et klassisk oppsett i kvantitativ metodikk.

Hva blir reaksjonen ved første positive urinprøve i ruskontrakter med straffesak som utgangspunkt?

Her kunne respondenten velge mellom følgende svaralternativ:

- Individuell vurdering
- Kun varsling til barnevernet
- Ulik praksis i distriktet

Diagram 5.6: Prosentvis fordeling av reaksjon fra politiet ved første positive urinprøve i ruskontrakter med en straffesak som utgangspunkt

Her ser man at det også er forskjellig praksis i hvordan politiet håndterer en eventuelt positiv urinprøve i en ruskontrakt med straffesak som utgangspunkt. Hvis man tar utgangspunkt i kommentarene som den enkelte respondent har lagt til for dette spørsmålet er det noen ting som går igjen. Flere nevner at dette er en individuell vurdering, noe som er i tråd med norsk strafferetts tradisjon. Det andre som jeg vil løfte frem som går igjen i kommentarene er ulik praksis i det enkelte distrikt.

Videre følger de individuelle kommentarene gitt til dette spørsmålet sammenstilt med svaret gitt i den strukturerte delen av spørreundersøkelsen:

I «Bravo» politidistrikt blir det ny straffesak av forholdet og den opprinnelige saken hvor ruskontrakten var gitt blir tatt opp på nytt med bakgrunn i den positive urinprøven. Dette gjelder også **deler av «Echo» politidistrikt**.

X politistasjon fra «Echo» politidistrikt anførte følgende kommentar til dette spørsmålet:

«Det er litt ulik praksis blant juristene på dette området. Det betyr at alle behandles individuelt. Det kan tenkes at enkelte ved positiv prøve har måttet komme til samtale hos politiet på nytt.»

Y politistasjon fra ««Echo»» politidistrikt anførte følgende kommentar til dette spørsmålet:

«Ved positiv prøve i kontrakttiden, tas det en individuell vurdering om hva som er mest hensiktsmessig å gjøre, for på sikt å få rusfrihet.»

«India» politidistrikt sender kun bekymringsmelding til barnevernet ved en positiv urinprøve. Det samme gjelder for **to politistasjoner i «Echo» politidistrikt**.

«India» politidistrikt anførte følgende kommentar til dette spørsmålet:

«Når det er brudd på en ruskontrakt hvor det er straffesak i bunn, blir ungdom og verge kalt inn til nytt avhør. Det gjøres en særskilt vurdering sammen med påtaleansvarlig om vedkommende ungdom skal få en ny sjanse eller ikke. Hvis kontrakten avsluttes gjøres den påtaleunntakelsen m/vilkår om til forelegg. Hvis ungdommen får en ny sjanse fortsetter kontrakten. Det opprettes ikke ny straffesak. Barnevernet blir varslet»

«Charlie», «Lima», «Mike», «Golf», «Kilo» og «Oscar» politidistrikt oppretter ny straffesak og sender bekymringsmelding til barnevernet. Det samme gjelder **en politistasjon fra «Echo» politidistrikt**, samt **to politistasjoner i «Juliette» politidistrikt**.

«Mike» politidistrikt anførte følgende kommentar til dette spørsmålet:

«Her er det nok ulik praksis i politidistriktet»

«Golf» politidistrikt anførte følgende kommentar til dette spørsmålet:

«Det vil ligge til grunn en individuell vurdering av hver sak – foretatt av jurist.»

«Kilo» politidistrikt anførte følgende kommentar til dette spørsmålet:

«Til pkt. 1 kan det variere ut fra hva ungdommen selv har forklart om siste inntak av narkotika. De første ukene har vi aksept for positive prøver dersom ungdommen selv sier at for eksempel bruk av hasj har skjedd de siste dagene. Må da se at konsentrasjonen av THC går ned. Reaksjon avhenger også av alder og omstendighetene rundt første positive prøve. Kommer positiv prøve etter negativ prøve er det anmeldelse.»

«Alfa», «Delta», «Hotell» og «November» politidistrikt valgte alle ikke å svare på dette spørsmålet. Tre av disse valgte å besvare med en kommentar i fritekst:

«Alfa» politidistrikt anførte følgende kommentar til dette spørsmålet:

«Det gjøres en vurdering ved hvert enkelt tilfelle med tanke på «Delta»gerens motivasjon.»

«Delta» politidistrikt anførte følgende kommentar til dette spørsmålet:

«Som over (Ikke lik praksis i distriktet, derfor ikke svart)»

«November» politidistrikt anførte følgende kommentar til dette spørsmålet:

«Hvorvidt en kontrakt skal anses brutt blir vurdert individuelt og i samarbeid med Helsestasjon for ungdom i X/Y.»

Spørsmål D2 er ikke med i drøftingen grunnet feil i svaralternativene. Meningen med dette spørsmålet var å se hvordan politidistriktene håndterer saker med kontraktsbrudd av andre grunner enn ny positiv prøve. Slik svaralternativene ble utformet er ikke budskapet nådd frem til respondentene og det er dermed svært vanskelig å forstå forskjellen på spørsmål en og to.

5.7 Resultat og analyse - Spørsmål E

Tanken bak dette spørsmålet er å måle hvor mange som fullførte ruskontrakter, hvor mange som brøt disse ved å bruke narkotika i kontraktstiden og hvor mange som fikk ny narkotikasak mellom ett til to år etter kontraktsslutt. Rådata fra dette spørsmålet var mangelfull og dårlig kvalitet. Dette gjør det vanskelig å gi noen forskningsmessig verdi å sette disse i system. Om dette skyldes en dårlig utforming av spørreundersøkelsen, dårlige rutiner i distriktene, eller eventuelt en kombinasjon vil jeg drøfte videre i oppgaven. De kommentarene som har en verdi opp mot den problemstillingen i denne oppgaven er behandlet under i form av fritekst.

Oppsummert er det som går igjen i kommentarene mangel på rutiner og oversikt. Flere nevner også ulik praksis i distriktet og det etterlyses nasjonale retningslinjer.

Kommentarene er som følger:

«Alfa» politidistrikt

«Vi har ingen oversikt over hvor mange som eventuelt har pådratt seg nye narkotikasaker etter endt urinprøvekontrakt. Tallene gjelder for X kommune (altså er ikke Y kommune med i oversikten). Det kan hentes inn tall derfra også om ønskelig, men det vil ta lenger tid.»

«Bravo» politidistrikt

«Som tidligere nevnt gikk over til 8 mnd kontrakter i 2013, vi startet da opp til sammen 81 ruskontrakter (frivillig/påtaleunntatelse) og holdt 307 bekymringssamtaler hvor 150 var narkotikarelatert (ca 50 %).»

«Charlie» politidistrikt

«På grunn av at dette ikke har vært noen innarbeidet rutine tidligere så har vi kun tallmateriale fra 2013 og 2014 på dette punktet. Alle disse sakene er fortsatt aktive!»

«Lima» politidistrikt

«Urinkontraktene er ulikt utformet alt etter hvilken kommune politiet samarbeider med mht. oppfølging og lengde.»

«Mike» politidistrikt

«Dette er informasjon som blir meget usikker og vi velger å ikke tallfeste i tabellen ovenfor. Generelt konkluderer «Mike» politidistrikt med at dess lengre kontraktene er, dess bedre og varige resultater får vi. Det viser seg også at resultatene avhenger av hvor «avhengig» personene som inngår rusfrikontrakter er. Er de svært avhengig, viser det seg at en rusfrikontrakt alene med testing ikke nødvendigvis ikke er nok til at personene slutter å bruke narkotika. Det må også nevnes at nesten samtlige rusfrikontrakter omhandler misbruk av Cannabis.»

«Golf» politidistrikt

«Ikke fylt ut da det ikke lyktes på kort tid/levering før frist å finne tall på dette. Finnes ikke registrering av gjennomføringer av urinprøvekontrakter som er kjent for utfyller av skjema. Kan prøve å skaffes etter sommeren, hvis ønskelig. Det finnes tall for den region/regioner som har gjennomført urinprøvekontrakt i de siste år. Oppfølgingsteam/ungdomsoppfølging har eksistert ca. 1 år i distriktet. Distriktet har ikke mulighet til å henvise ungdommer til hasjavenportningsprogram da dette ikke finnes i fylket. Det jobbes med å få opp et mer enhetlig og bedre system/prosjekt på ruskontrakter i fylket. Forebyggende koordinator ble ansatt i mars 2014, og ruskontrakter er et prioritert område innenfor denne stillingen.»

«Echo» politidistrikt

« "Brudd" på kontrakten er når ungdommen ikke møter opp til avtalt urinprøve og/eller at politiet velger å avslutte kontrakten grunnet positive prøver. Der er ingen nasjonale retningslinjer for tilbud om -og innhold i urinprøvekontrakter som forebyggende tiltak. Hvert politidistrikt står fritt til å vurdere: om urinprøvekontrakt skal være et tiltak hvem som skal få tilbud Kontraktens lengde kontraktens innhold Sanksjoner ved kontraktsbrudd Evaluering av urinprøvekontrakter. Ungdommer i ulike deler av landet får dermed ikke samme tilbud.»

«Det er nok noe underrapportert frem til 2012, da vi ikke har hatt gode systemer for å registrere dette. Mye av informasjonen er ikke lagret elektronisk dessverre.»

«Vi har som regel kun 6 mnd. som kontraktsperiode. Dette etter råd fra helsesøster om lengde på kontrakten. Vi har ingen god oversikt på hvem som i tillegg har fått annen type oppfølging. Det som ofte blir brukt er HAP/ut av tåka. Det kombineres da ofte med urinprøvekontrakten, eller at det blir et alternativ dersom ungdommen trenger hjelp til å slutte. Det kan være enkeltvis eller i gruppe.»

Noen av ungdommene går også til bup og får oppfølging der. Det har også blitt brukt ruspoliklinikken med behandling som påtalemessig avgjørelse i nark.sak.»

«Det foreligger ingen kvalitative tall for kontrakter eller resultat av disse.»

«India» politidistrikt

«Det er ulik praksis i distriktet på hyppigheten av rustesting. I X tester man to ganger i uken nokså lenge før man går over til en gang i uken og stikkprøver. Dette gjør seg nok utslag i få brudd tidligere år, for dette er strammet inn og følges opp på en annen måte i dag enn i 2009 f.eks.»

«Oscar» politidistrikt

«Det er primært benyttet påtaleunntatelser med ett års varighet, minimum 6 samtaler hos ruskonsulent og rustesting. Noe tilbakefall, men svært mange positive endringer. Dette er en metode som har effekt og som man ønsker å fortsette med.»

«Juliette» politidistrikt

«Totalt gjennomført 10 kontrakter siden 2010. 5 innfridd, 5 brudd. 1 pågår fortsatt etter start 2012, går bra»

«Kan ikke svare på dette da vi ikke har hatt slik testing systematisert i Y.»

«Dette har jeg ikke oversikt over, men må inn og søke. Det har i alle fall ikke i X vært brudd på påtaleunntatelser m/ særvilkår om urintesting i 2010 og 2011. Jeg vet det har vært brudd på oppfølgingsteam, men må undersøkes nærmere ved å søke.»

5.8 Kvantifisering av de kvalitative data i kommentarfeltene

Den konkluderende delen av dette kapittelet kvantifiserer de kvalitative data fra undersøkelsen av kommentarfeltene for hvert spørsmål. Videre vil oppgaven analysere og presentere funnene med denne vinklingen for å kunne vurdere disse opp mot resultatene fra de strukturerte spørsmålene. Kommentarene for hvert spørsmål er til stede for at det skal bli lettere for respondentene å utdype svarene sine om de føler dette er passende. Denne oppgaven tar utgangspunkt i å svare best mulig på problemstillingen som er lagt til grunn (Eli, 2009). Måten spørreskjemaet er formulert og konstruert på er derfor essensielt (Johannessen et al., 2010). Det er derfor lagt til åpne kommentarer for hvert spørsmål. Det krever dog mer tid etter spørreskjemaene er samlet inn for analyse og drøfting som nevnt i metodekapittelet.

Jeg har i oppgaven identifisert enkelte gjentatte og relevante tema som er knyttet opp mot problemstillingen:

1. Det er eller har vært manglende rutiner for registrering og oppfølging av ruskontrakter
2. Ulikheter ved tilbudet rundt Ruskontrakter til innbyggerne i eget distrikt
3. Tegn til at det er eller skal innføres bedre rutiner for registrering og oppfølging av ruskontrakter i fremtiden

Fra fritekstkommentarene fra hvert politidistrikt er det forelagt en enkel analyse for å få bedre innsikt i hvert av svarene. Ved bruk av åpne spørsmål i spørreskjemaet med induktiv tilnærming skapes det et grunnlag for fremtidige studier og problemstillinger (Befring, 2007). Under er det samlet uttalelser for hvert politidistrikt der det uttrykkes korrelasjon til temaene over. Kommentarer som bekymringssamtale, oppfølgingsteam og andre fenomen som ikke knyttes til temaet er ikke tatt med. I vurderingene knyttet til det enkelte politidistrikt er det kun inkludert tolkninger der det foreligger tvil om betydningen i setningen. Om det eksempelvis nevnes at «det er innført nye og felles rutiner for registrering fra 2013» så legges dette til grunn som tegn til at det er innført eller skal innføres bedre rutiner for registrering og oppfølging av ruskontrakter i fremtiden.

«Alfa» politidistrikt

««Alfa»» politidistrikt har bidratt med flere kommentarer som etter vurdering belyser noen av de tema jeg forsøker å få frem i denne analysen. Et utdrag av disse har jeg vist til under.

- *«Noe forskjell i kommunene ...»*
- *«... Noen av kommunene har ikke dette tilbudet til ungdommen.»*
- *«Gjelder X Kommune. Tallene fra Y vil det eventuelt ta lenger tid å hente inn om ønskelig.»*
- *«Vi har ingen oversikt over hvor mange som eventuelt har pådratt seg nye narkotikasaker etter endt urinprøvekontrakt. Tallene gjelder for X kommune (altså er ikke Y kommune med i oversikten). Det kan hentes inn tall derfra også om ønskelig, men det vil ta lenger tid.»*

Analyse for «Alfa» politidistrikt

I ««Alfa»» politidistrikt viser det seg at det er forskjeller i tilbudet innbyggerne får avhengig av hvor de bor. Det er også forskjellige rutiner for registrering og formidling av statistikk for offentligheten. «Ingen oversikt» viser at de ikke har rutiner for oppfølging og evaluering av ruskontraktene etter at de er ferdig. Distriktet viser ikke tegn på at de har planer om å innføre nye oppfølgings- og registreringsrutinene. (Her svares det på både 1 og 2)

«Bravo» politidistrikt

«Bravo» politidistrikt har nylig gjennomgått en omstilling som har berørt flere rutiner i organisasjonen. Kommentarer nevnt nedenfor belyser tema for problemstillingen i analysen som distriktet har lagt til i undersøkelsen.

- *«««Bravo»» politidistrikt ble omorganisert f.o.m 01.6. 2010... Tiden etter omorganisering og utover i 2010 ble brukt til å få på plass den nye organisasjonen, derfor ingen tall å vise til i 2009 og 2010 pga. omfattende jobb å gå tilbake til de X tidligere enhetene.»*
- *«Noe forskjell i kommunene ...»*
- *«... Noen av kommunene har ikke dette tilbudet til ungdommen.»*

Analyse for «Bravo» politidistrikt

I «Bravo» politidistrikt viser det seg at det er forskjeller i tilbudet innbyggerne får avhengig av hvor de bor. Det er også forskjellige rutiner for registrering og formidling av statistikk for offentligheten. Distriktet viser tegn på at de har innført eller forventer bedre oppfølgings- og registreringsrutiner når ny organisasjon får satt seg. (Her svares det på både 1, 2 og 3)

«Charlie» politidistrikt

««Charlie»» politidistrikt har bidratt med flere kommentarer som belyser tema jeg forsøker å trekke fram i denne analysen. Et utdrag av disse er vist nedenfor.

- *«I «Charlie» politidistrikt har vi ganske nylig fått innført urinprøvekontrakt som fast rutine ved førstegangskriminalitet. Dette har skjedd ganske sporadisk før 2014 og vi har derfor ingen god dokumentasjon på hvor mange dette kan dreie seg om før det ...»*
- *«... Distriktet består av X forskjellige enheter og tidligere har det som sagt ikke vært felles rutiner for lagring og rapportering av bekymringssamtaler eller urinprøver utenom straffesak...»*
- *«På grunn av at dette ikke har vært noen innarbeidet rutine tidligere så har vi kun tallmateriale fra 2013 og 2014 på dette punktet. Alle disse sakene er fortsatt aktive!»*

Analyse for «Charlie» politidistrikt

I «Charlie» politidistrikt viser det seg at det er forskjeller i tilbudet innbyggerne får avhengig av hvor de bor. Det er også forskjellige rutiner for registrering og formidling av statistikk for offentligheten. Distriktet viser tegn på at de har planer om å innføre nye oppfølgings- og registreringsrutinene. (Her svares det på både 1, 2 og 3)

«Lima» politidistrikt

«Lima» politidistrikt har også lagt til noen kommentarer som belyser enkelte tema som forsøkes å belyse i denne analysen. Et utdrag av disse har jeg vist til under.

- *«Urinkontraktene er ulikt utformet alt etter hvilken kommune politiet samarbeider med mht. oppfølging og lengde.»*

- *«... Urinprøvekontrakter utenom straffesak (frivillig kontrakt) ble startet opp på ulike tidspunkt og med ulik/manglende føring i politidistriktet. Felles system/registrering for hele distriktet fra og med 2013 ...»*
- *«Fra og med 2013 registreres alle urinkontrakter i et felles system. Før 2013 har registreringen blitt ført ulikt mellom enhetene og tjenestemenn.»*

Analyse for «Lima» politidistrikt

I «Lima» politidistrikt viser det seg at det er forskjeller i tilbudet innbyggerne får avhengig av hvor de bor. Det er også forskjellige rutiner for registrering og formidling av statistikk for offentligheten. Distriktet viser tegn på at de allerede har innført nye oppfølgings- og registreringsrutiner. (Her svares det på både 1, 2 og 3)

«Mike» politidistrikt

«Mike» politidistrikts kommentarer knyttet til problemstillingen ovenfor er nevnt under.

- *«Tallene er temmelig sikre for 2011, 2012 og 2013 men er mer usikre hva gjelder 2010 og 2009.»*
- *«Her er det nok ulik praksis i politidistriktet.»*
- *«Dette er informasjon som blir meget usikker og vi velger å ikke tallfeste i tabellen ovenfor ...»*

Analyse for «Mike» politidistrikt

I «Mike» politidistrikt viser det seg at det er forskjeller i tilbudet innbyggerne får avhengig av hvor de bor. Det er også forskjellige rutiner for registrering og formidling av statistikk for offentligheten. Distriktet viser ikke tegn på at de har planer om å innføre nye oppfølgings- og registreringsrutinene. (Her svares det på både 1 og 2)

«Delta» politidistrikt

«Delta» politidistrikt har ikke bidratt med noen tall i den strukturerte delen av spørreundersøkelsen. De har derimot bidratt med flere kommentarer som belyser tema i problemstillingen. Denne analysen er dermed med på å belyse momenter som i liten grad er fanget opp av den strukturerte undersøkelsen. Et utdrag av disse kommentarene har jeg vist under.

- *«Det finnes urineprøvekontrakter ved XX, XY og YY lensmannskontor, men vet ikke om andre steder i distriktet. Det er etterlyst i X kommune i lang tid.»*
- *«kan ikke gi tall - da vi ikke har innført urinprøvekontrakt i distriktet...»*
- *«Som over (Ikke lik praksis i distriktet, derfor ikke svart)»*
- *«som sagt har vi ikke innført urinprøvekontrakter i hele distriktet, kan derfor ikke svare på spørsmålet»*

Analyse for «Delta» politidistrikt

I «Delta» politidistrikt viser det seg at det er forskjeller i tilbudet innbyggerne får avhengig av hvor de bor. Det er også forskjellige rutiner for registrering og formidling av statistikk for offentligheten. Distriktet viser tegn på at de har planer om og forsøker å innføre nye felles oppfølgings- og registreringsrutiner for distriktet. (Her svares det på både 1, 2 og 3)

«Golf» politidistrikt

«Golf» politidistriktet har bidratt med flere kommentarer som har videre har dannet et solid grunnlag for analyse av problemstillingen. Nedenfor er hovedpunktene i kommentarene.

- *«De forskjellige regionene i distriktet har ulike praksiser ift reaksjonsformer – u 18 – narkotikaforhold. De fleste har urinprøvekontrakt, men den har ulike innhold og gjennomføring ...»*
- *«Ikke lykkes utfyller av skjema å få de tallene på kort tid/før tidsfrist. Kan forsøkes fremskaffet etter sommerferien.»*

- *«Da det er forskjellig praksis på dette fra region til region ...»*
- *«Ikke fylt ut da det ikke lyktes på kort tid/levering før frist å finne tall på dette. Finnes ikke registrering av gjennomføringer av urinprøvekontrakter som er kjent for utfyller av skjema ...»*
- *«Det finnes tall for den region/regioner som har gjennomført urinprøvekontrakt i de siste år.»*
- *«Distriktet har ikke mulighet til å henvise ungdommer til hasjavvenningsprogram da dette ikke finnes i fylket. Det jobbes med å få opp et mer enhetlig og bedre system/prosjekt på ruskontrakter i fylket. Forebyggende koordinator ble ansatt i mars 2014, og ruskontrakter er et prioritert område innenfor denne stillingen.»*

Analyse for «Golf» politidistrikt

I «Golf» politidistrikt viser det seg at det er forskjeller i tilbudet innbyggerne får avhengig av hvor de bor. Det er også forskjellige rutiner for registrering og formidling av statistikk for offentligheten. Distriktet viser tegn på at de allerede har innført nye oppfølgings- og registreringsrutiner ved å ansette en forebyggende koordinator med ansvar for blant annet ruskontrakter som et prioritert område. (Her svares det på både 1, 2 og 3)

«Echo» politidistrikt

For analysen har «Echo» politidistrikt bidratt med flere kommentarer som belyser tema i denne analysen. Her inkluderes kommentarer som den strukturerte delen av undersøkelsen tilsier at det er forskjeller i distriktet. Et utdrag av disse eksem er vist under.

- *«Der er ingen nasjonale retningslinjer for tilbud om -og innhold i urinprøvekontrakter som forebyggende tiltak. Hvert politidistrikt står fritt til å vurdere: om urinprøvekontrakt skal være et tiltak, hvem som skal få tilbud, kontraktens lengde, kontraktens innhold, sanksjoner ved kontraktsbrudd, evaluering av urinprøvekontrakter. Ungdommer i ulike deler av landet får dermed ikke samme tilbud.»*

- «Det er nok noe underrapportert frem til 2012, da vi ikke har hatt gode systemer for å registrere dette. Mye av informasjonen er ikke lagret elektronisk dessverre.»
- «Vi har ingen god oversikt på hvem som i tillegg har fått annen type oppfølging. Det som ofte blir brukt er HAP/ut av tåka. Det kombineres da ofte med urinprøvekontrakten, eller at det blir et alternativ dersom ungdommen trenger hjelp til å slutte. Det kan være enkeltvis eller i gruppe. Noen av ungdommene går også til BUP og får oppfølging der. Det har også blitt brukt ruspoliklinikken med behandling som påtalemessig avgjørelse i nark.sak.»
- «Det foreligger ingen kvalitative tall for kontrakter eller resultat av disse.»
- «Det er litt ulik praksis blant juristene på dette området ...»
- «... Gjennomføringen av urinprøvekontraktene praktiseres ulikt i bydelene. Bydel X: Urinprøvekontrakt gjennomføres uten annen oppfølging. Bydel Y: De som går på urinprøvekontrakt får tilbud om 5 samtaler med ruskonsulent i NAV. Bydel Z: Urinprøvekontrakt gjennomføres med 2 oppfølgingssamtaler med politiet. Vi har ingen rapportering på at samtaler faktisk blir gjennomført, foruten om i oppfølgingsteam. Alle våre påtaleunntelser med vilkår om urinprøvekontrakt blir derfor ført under punktet som heter "uten oppfølging".
- «Tallene fra 2009 - 2011, er underrapportert ifht både påtaleunntelser og Bekymringssamtaler. Dette er de registrerte tallene i fra PO.»
- «Vi har ingen systemer som har loggført antall påtaleunntelser før 2011.»
- «Det finnes ingen kvalitative tall for overnevnte periode.»
- «Politiet har ikke tilbud om avrusning, men kan tilby "Ut av tåka" program i regi av kommunen.»
- «Politiet arrangerer dette, men helsestasjonen utfører»

- *«Frivillige urinprøvekontrakter er mulig via 3 av 4 bydeler. Det er i disse tilfellene barneverntjenesten som håndterer disse*

Analyse for «Echo» politidistrikt

I ««Echo»» politidistrikt viser det seg at det er forskjeller i tilbudet innbyggerne får avhengig av hvor de bor. Det er også forskjellige rutiner for registrering og formidling av statistikk for offentligheten. Distriktet viser tegn på at de skal, eller allerede har innført, nye oppfølgings- og registreringsrutiner, i hvert fall for deler av distriktet ved at man for eksempel nevner at man ikke har oversikt før 2012.

(Her svares det på både 1, 2 og 3)

«Kilo» politidistrikt

«Kilo» politidistrikt har følgende kommentarer knyttet til problemstillingen.

- *«I 2012 ble det startet et felles prosjekt hvor alle driftsenheter i ««Kilo»» pd fører bekymringsamtaler og urinprøvekontrakter i samme system. Vi har derfor ikke tall som går lengre tilbake enn 2012. Tallene for 2012 er nok noe lave grunnet treg oppstart av førerutiner og lignende, men tok seg opp i slutten av året. 2013 tallene er nok mer reelle. Når det gjelder påtaleunntatelse med vilkår klarte jeg ikke å finne tall som skiller urinprøvekontrakter/avrusning/oppfølgingsteam, kurs el.l. Derfor er tallene i venstre kolonne samlede tall på påtaleunntatelse med vilkår. Når det gjelder antall urinprøvekontrakter (tallene 95 og 37) er dette tall for antall kontrakter inngått, klarte ikke å gjøre søk som skiller frivillig eller straffesak grunnet mangelfull føring.»*
- *«Ikke kontroll på brudd da det er mangelfulle rutiner på dette. Noen fører brudd, andre ikke. I tillegg er det i mange kontrakter mangelfulle tilbakemeldinger fra fastlege/helsestasjon. Antall brudd skrevet over er tall på brudd som er registrert – foretatt manuell telling.»*

Analyse for «Kilo» politidistrikt

I «Kilo» politidistrikt viser det seg at det er forskjeller i tilbudet innbyggerne får avhengig av hvor de bor. Det er også forskjellige rutiner for registrering og formidling av statistikk for offentligheten. Distriktet viser tegn på at de allerede har innført nye oppfølgings- og registreringsrutiner. (Her svares det på både 1, 2 og 3)

«Hotell» politidistrikt

«Hotell» politidistrikt har følgende kommentar som knytter seg til problemstillingen.

- *«Det er kun X som tilbyr hasjavvenningskurs (via uteteamet), det får ikke distriktene tilbud om.»*

Analyse for «Hotell» politidistrikt

I «Hotell» politidistrikt viser det seg at det er forskjeller i tilbudet innbyggerne får avhengig av hvor de bor. (Her svares det på 2)

«November» politidistrikt

«November» politidistrikt la ikke til noen relevante kommentarer opp mot denne analysen.

«India» politidistrikt

«India» politidistrikt inkluderer også kommentarer knyttet til oppgavens problemstilling. Nedenfor er et sammendrag av disse.

- *«Det er ulik praksis i distriktet på hyppigheten av rustesting. I X tester man to ganger i uken nokså lenge før man går over til en gang i uken og stikkprøver. Dette gjør seg nok utslag i få brudd tidligere år, for dette er strammet inn og følges opp på en annen måte i dag enn i 2009 feks.»*
- *«Avtalen i oppfølgingsteam kan og vil likevel inneholde et punkt om rustesting hvis man avdekker et rusproblem i avtaleperioden. Disse vil ikke bli synlig i denne statistikken fordi kartleggingen her gjelder narkotika og det er det søket er gjort på- Når det gjelder frivillige kontrakter har ikke distriktet det som tilbud i utgangspunktet. Det vil være barnevern som følger opp disse uten at politiet er inne i bilde og fører noen form for statistikk.»*

- *«Utfordringen går på etablering av de tverrfaglige strukturene da det er mange kommuner involvert. Avrusing er ikke et tiltak vi har for ungdom under 18 år. Vi har ikke hatt røykeavvenningskurs heller, men fra høsten 2014 vil kurset "ut av tåka" bli et tiltak i X kommune.»*

Analyse for «India» politidistrikt

I «India» politidistrikt viser det seg at det er forskjeller i tilbudet innbyggerne får avhengig av hvor de bor. Det er også forskjellige rutiner for registrering og formidling av statistikk for offentligheten. Distriktet viser ikke tegn på at de allerede har innført nye oppfølgings- og registreringsrutiner. (Her svares det på både 1 og 2)

«Oscar» politidistrikt

Nedenfor er kommentarer fra «Oscar» politidistrikt som er knyttet til problemstillingen i oppgaven.

- *«Politidistriktet har ansatt en sivil rusforebygger med spesialkompetanse innen rus, selvmord, og mye mer. Hun benyttes aktivt til samtaler og oppfølging av påtaleunntatelsene. Det er kun X som har fast ansatt sivil rusforebygger.»*
- *«Det er ikke registreringsrutiner som tilsier at vi kan finne tall for urinprøvekontrakt uten straffesak (de som er frivillige, har ofte oppfølging enten gjennom kommunens helsetjeneste eller fastlege).»*

Analyse for «Oscar» politidistrikt

I «Oscar» politidistrikt viser det seg at det er forskjeller i tilbudet innbyggerne får avhengig av hvor de bor. Det er også forskjellige rutiner for registrering og formidling av statistikk for offentligheten. Distriktet viser tegn på at de allerede har innført nye oppfølgings- og registreringsrutiner ved å ansette en egen rusforebygger. (Her svares det på både 1, 2 og 3)

«Juliette» politidistrikt

For «Juliette» politidistrikt er følgende utdrag av kommentarene i spørreskjemaet nevnt nedenfor.

- *«Kan ikke svare på dette da vi ikke har hatt slik testing systematisert i X.»*
- *«Dette har jeg ikke oversikt over, men må inn og søke. Det har i alle fall ikke i Y vært brudd på påtaleunnlatelser m/ særvilkår om urintesting i 2010 og 2011...»*
- *«Har valgt å ta disse testene selv på politistasjonen, da vi mener det er viktig for å opprettholde kontakten med ungdommene. Også med på å øke troverdigheten til at politiet virkelig ønsker hjelpe mennesker.»*
- *«Her er det nok etter all sannsynlighet ikke godt nok dokumentert fra oss, og en del mørke tall. Men i alle fall fått med noe. Det må ev søkes på systemene på de andre de etterspør. Det kan kanskje gjøres av de analyse menneskene nede hos deg XX.»*
- *«Har i løpet av de siste årene hatt mange på frivillig kontrakt uten straffesak som utgangspunkt. Dette har vært i mangel på annet lav terskel tilbud i kommune, og veldig godt tatt i mot av brukere. Det er også mange foreldre som tar kontakt på eget initiativ, gjerne hørt om tilbudet på foreldremøte / annen foredragsvirksomhet.»*

Analyse for «Juliette» politidistrikt

I «Juliette» politidistrikt viser det seg at det er forskjeller i tilbudet innbyggerne får avhengig av hvor de bor. Det er også forskjellige rutiner for registrering og formidling av statistikk for offentligheten. Distriktet viser ikke tegn på at de allerede har eller planlegger å innføre nye oppfølgings- og registreringsrutiner. (Her svares det på både 1 og 2)

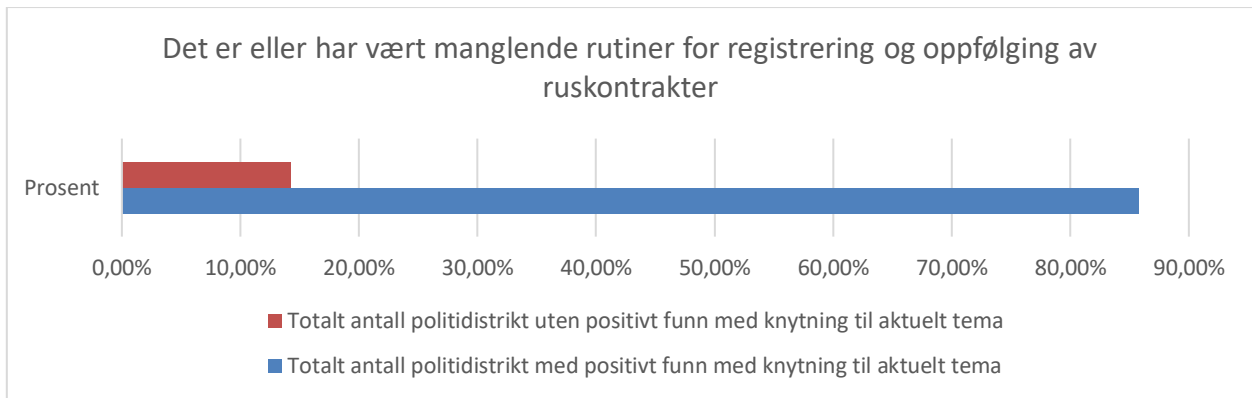
Samlet vurdering

Ved å gjennomgå funnene i det enkelte politidistrikt har jeg funnet følgende resultat. Det er viktig å merke seg at et positivt funn ved denne analysen har høy reliabilitet. På en annen siden vil manglende resultat ikke ha noen effekt på tilstanden i distriktet, kun at det ikke har vært tegn til dette i kommentarene. Det er som nevnt over 50% «Deltakelse i undersøkelsen. Dette tilsvarer en brukbar svarrespons, men det er for få til å generalisere for hele populasjonen (Johannessen, et al., 2010). I denne delen av oppgaven rettes det dermed noe varsomhet når det gjelder generalisering. Om det så var at alle distriktene i Norge deltok på undersøkelsen og de var tvunget til å nevne for eller i mot temaene jeg har plukket, hadde dette skapt et komplett grunnlag for vurdering.

Tabell 5.7: Manglende rutiner for registrering og oppfølging av ruskontrakter

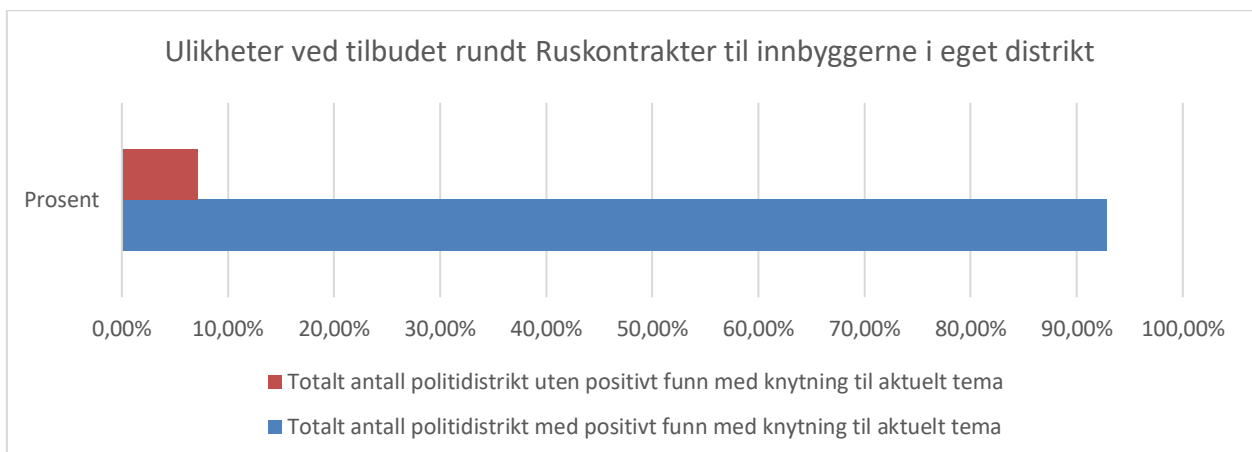
	Totalt antall politidistrikt med positivt funn med knytning til aktuelt tema	Totalt antall politidistrikt uten positivt funn med knytning til aktuelt tema
Det er eller har vært manglende rutiner for registrering og oppfølging av ruskontrakter	12	2
Ulikheter ved tilbudet rundt Ruskontrakter til innbyggerne i eget distrikt	13	1
Tegn til at det er innført eller skal innføres bedre rutiner for registrering og oppfølging av ruskontrakter fremover	8	6

Diagram 5.8: Manglende rutiner for registrering og oppfølging av ruskontrakter i prosent

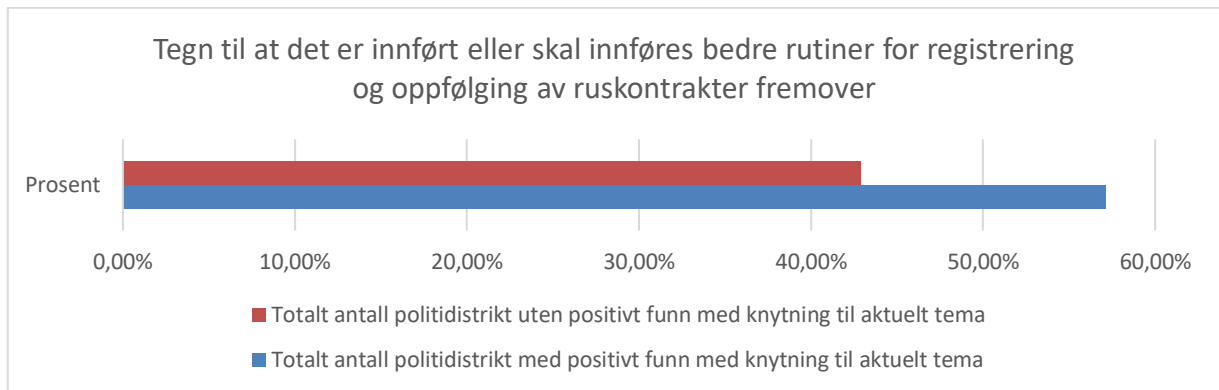
Statistikken viser at hele 12 av 14 politidistrikt i undersøkelsen har manglende rutiner for registrering og oppfølging av ruskontrakter. Dette er statistisk sett en meget høy andel som tilsvarer i overkant av 85%. Selv om det er mange usikkerheter med den analysemetoden er dette resultatet signifikant.

Diagram 5.9: Ulikheter ved tilbudet rundt Ruskontrakter til innbyggerne i eget distrikt

For ulikheter ved tilbudet rundt Ruskontrakter til innbyggerne i eget distrikt konkluderer undersøkelsen at for hele 13 av 14 politidistrikt er dette tilfellet. Dette tilsvarer over 90 prosent av alle politidistriktene. Det er dermed ulikt tilbud innen nesten samtlige distrikt i Norge.

Diagram 5.10: Tegn til at det er innført eller skal innføres bedre rutiner for registrering og oppfølging av ruskontrakter fremover:

Statistikken viser at over 8 av 14 politidistrikt viser tegn til at det er innført eller skal innføres bedre rutiner for registrering og oppfølging av ruskontrakter i fremtiden. Dette tilsvarer over halvparten av distriktene i undersøkelsen. Dette viser at flere distrikt ønsker forbedring i rutiner på dette området.

KAPITTEL 6: Drøfting - Likt og ensartet tilbud?

I dette kapitlet drøfter jeg resultatene opp mot problemstillingen og de forskningsmessige tilleggsspørsmålene som er stilt. Jeg ser dette i lys av teori og alternative forklaringer til hvorfor resultatene er som der er.

Hovedproblemstillingen min var:

I hvilken grad gir norsk politi et likt og ensartet tilbud for mindreårige i form av ruskontrakter som reaksjon på straffesaker som omhandler bruk og besittelse av narkotika?

Har jeg i undersøkelsen min funnet data som kan bekrefte eller avkrefte denne problemstillingen?

I spørreundersøkelsen og resultatkapitlet har jeg identifisert flere moment som til sammen belyser hvor vidt norsk politi gir et likt og ensartet tilbud. Jeg vil drøfte mine funn opp mot teori på fagfeltet. Der jeg har gjort funn ønsker jeg i størst mulig grad å stille spørsmålet om hvorfor det eventuelt kan være slik.

6.1 Har alle distrikt tilbud om ruskontrakter i straffesaker?

Ruskontrakter som ledd i en påtaleunntatelse uten annen oppfølging er den mest elementære formen for ruskontrakter. Her følges ungdommen utelukkende opp gjennom rustester som avdekker eventuelle brudd på vilkåret om rusfrihet. En slik ruskontrakt kan i praksis organiseres uten å involvere andre etater ved å gjennomføre for eksempel urinprøver på politistasjonene eller lensmannskontoret. Dette tilbudet forventet jeg å finne at var tilgjengelig for alle ungdommer i Norge, uavhengig av distrikt de tilhører. Ingen av politidistriktene som har besvart spørreundersøkelsen svarte at de ikke har tilbud om dette i distriktet. Dette var et forventet utgangspunkt. På den andre siden opplyser 3 av 13 politidistrikt som har besvart spørsmålet at de kun har tilbudet i enkelte deler av distriktet. Dette betyr at kun enkelte ungdommer i tre politidistrikt blant respondentene får et tilbud om ruskontrakter. Hvor mange av de som har latt være å respondere som også har et manglende tilbud er vanskelig å si noe om. Det er likevel lite sannsynlig at de 13 politidistriktene som ikke har «Deltatt i undersøkelsen har tilbud til alle som bor i distriktet, samt innehar gode rutiner for oppfølging og føring av slike ruskontrakter når man ikke har klart å svare på spørreundersøkelsen i denne oppgaven.

Når det gjelder ruskontrakter som ledd i en påtaleunntakelse med vilkår om rusfrihet og annen oppfølging var jeg veldig spent på utbredelsen av dette tilbudet rundt om i landet. Jeg forventet at de fleste ungdommene i landet har tilbud om oppfølging fra fortrinnsvis helsevesenet under gjennomføring av ruskontrakter. Hele 10 av 13 politidistrikt som har besvart dette spørsmålet har en form for tilbud om ruskontrakter med annen oppfølging. På den annen side er det kun 5 av 10 av disse politidistriktene som tilbyr dette til alle sine innbyggere. I de 5 andre distriktene finnes tilbudet kun i enkelte deler av distriktet. Hele 3 av 13 som har svart på dette spørsmålet har ikke dette tilbudet. Det vil si at hele 8 av 13 politidistrikt ikke tilbyr dette til alle ungdommene i sitt respektive distrikt.

Det er altså stor variasjon i om alle innbyggerne får tilbud om selv den enkleste formen for ruskontrakter. Denne variasjonen mener jeg kan skyldes flere forhold. Politiets organisering er en mulig forklaring. Dette vil igjen kunne påvirke manglende sentrale føringer og maler.

Politianalysen (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013) argumenterer med at en sentralisering av politiet vil føre til at publikum får den samme tjenesten uavhengig av hvor de bor, samt at man får enhetlig styring og like måter å løse oppgavene på. For å få på plass ruskontrakter er man avhengig av at det foreligger maler, avtaler med hver enkelt kommune der ungdommene bor, avklare økonomiske forhold mellom politiet og kommunen osv. Disse oppgavene krever spesialister som har ansvaret for det. De vil også bli gjort lettere ved at man eventuelt har sentraliserte maler, føringer og håndbøker. Dette tar også politianalysen opp som et sentralt punkt:

«Politiet har i dag ikke gode systemer for å lære, utvikle og forbedre virksomheten systematisk. Det finnes mye god kompetanse, mange meget dyktige og kompetente miljøer, men utvalget ser en begrenset grad av systematisk erfaringslæring, analyse og utvikling av beste praksis. Forskjellighet i praksis og organisering mellom politidistrikter gjør denne type læring og utvikling vanskeligere. Samtidig synes heller ikke læring og utvikling å være fokusert på og vektlagt, verken lokalt eller sentralt. Etter utvalgets vurdering mangler det i dag strukturer, prosesser og aktiviteter for å analysere resultater som grunnlag for å forbedre praksis og metoder, eller omsette slik innsikt til standarder som implementeres gjennomgående i organisasjonen»

Det finnes noen unntak til dette fra perioden før Nærpolitireformen.

Et eksempel på standardisert samarbeid mellom helsevesenet, kommunen og politiet er de nasjonale prosedyrene for samvirke ved «PLIVO», pågående livstruende vold (DSB; POD & Helsedirektoratet, 2015). Brannvesenet er kommunalt. Noe av helsevesenet er kommunalt og noe er statlig slik som politiet. Her har man klart å lage nasjonale prosedyrer og veiledere. PLIVO er et tema som forbindes med tradisjonelt politiarbeid i patruljetjenesten slik Rolf Granér (2004) og Liv Finstad (2000) beskriver det. Vi snakker om å redde tradisjonelle offer i en masseskadesituasjon, adrenalin mm. Kan en mulig forklaring være at prosedyrer for PLIVO er drevet frem på grunn av politikultur og at forebyggende tiltak som ruskontrakter dermed nedprioriteres?

Det som taler imot dette er behandlingen av et annet forebyggende tiltak som faktisk har blitt standardisert. Bekymringssamtalen er et forebyggende tiltak som er blitt rullet ut fra sentralt hold (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013). Bekymringssamtalen oppstod opprinnelig ved Manglerud politistasjon i Oslo politidistrikt. Her har Politidirektoratet utviklet en veileder som legger til rette for at dette gjennomføres tilnærmet likt over hele landet. Denne veilederen omhandler også registreringsrutiner slik at man kan evaluere, forske på effekter og utvikle verktøyet. Sentrale rutiner gjør også at man ved revidering enkelt kan endre praksis som ikke fungerer som ønsket eller har uheldige konsekvenser.

Det finnes ingen slik sentral veileder når det gjelder ruskontrakter. Ett riktig sted på veien er at Riksadvokaten (2/2014, 2014) spesifiserer at ruskontrakter skal være den foretrukne løsningen for dem som er under 18 år og blir pågrepet for bruk og besittelse av narkotika. Dette rundskrevet kom omtrent samtidig med at respondentene fylte ut spørreundersøkelsen og vil således sannsynligvis ikke ha kunne påvirket resultatene i stor grad. Riksadvokaten presiserer ikke hvordan dette skal utføres og har heller ikke noe ansvar for det.

Hele problemet ligger ikke på politiet alene. Helse og omsorgslovens (2011) § 3-1 sier at kommunen har det overordnede ansvar for helse og omsorgstjenester. Flere av fritekstkommentarene viser til forskjeller i samarbeidet med kommunene. Erfaringsmessig er selvråderetten til den enkelte kommune og bydel veldig sterk. Det er derfor vanskelig å få til likebehandling på kommunalt nivå. Dette støttes av flere fritekstkommentarer i undersøkelsen som viser til forskjellig samarbeid med den enkelte kommune innad i samme politidistrikt.

«India» politidistrikt uttalte for eksempel i en av sine fritekstkommentarer i spørreundersøkelsen:

«Utfordringen går på etablering av de tverrfaglige strukturene da det er mange kommuner involvert...»

Det nærmeste man kommer er veilederen IS-2213 (Helsedirektoratet, 2014) som tar for seg testrutiner. Disse rutinebeskrivelsene utgjør jo bare en del av fenomenet ruskontrakter og er ikke spesifikt rettet mot politiet. I tillegg kom det i 2015 en endring i Helsepersonellovens § 12 som forplikter helsepersonell til å bistå politiet med rusprøver ved for eksempel vilkår for påtaleunntatelse. Her er det heller ikke spesifisert noe om hvordan dette samarbeidet skal utføres, eller hva som skal inngå i kontakten med ungdommene. Dette understøttes for eksempel av Leder av Landsgruppe for helsesøstre NSF, Kristin Sofie Waldum-Grevbo (Hofstad, 2016) som sier at *«rustesting ikke inngår i det grunnleggende tilbudet skolehelsetjenesten er pålagt å gi, men at det kan inngå som et utvidet tilbud der det er ressurser til det»*.

En av kommentaren fra «Echo» politidistrikt underbygger dette med manglende sentrale retningslinjer:

«Der er ingen nasjonale retningslinjer for tilbud om -og innhold i urinprøvekontrakter som forebyggende tiltak. Hvert politidistrikt står fritt til å vurdere: om urinprøvekontrakt skal være et tiltak hvem som skal få tilbud Kontraktens lengde kontraktens innhold Sanksjoner ved kontraktsbrudd Evaluering av urinprøvekontrakter. Ungdommer i ulike deler av landet får dermed ikke samme tilbud.»

Rapporten «Flinkiser og dropouts» (Lien & Larsen, 2015) får også frem den manglende faste strukturen og ansvarsfordelingen. Bare i Oslo politidistrikt fant denne rapporten at det var minst seks forskjellige løsninger på hvem som skal administrere og koordinere ruskontrakter.

På den andre siden viser evalueringen av TIUR prosjektet i Ringsaker til en helhetlig plan (Baklien & Bye, 2017). Det er laget standardiserte maler for kontrakter, kartlegging, samtaler og oppfølging. De enkelte profesjoners ansvar er klart fordelt. Her har man klart å få til en helhetlig plan i en kommune, men dette skyldes ikke sentrale føringer eller veiledere.

Hvilke konsekvenser kan det få at ikke alle mindreårige har tilbud om ruskontrakter? En åpenbar konsekvens hvis det skulle vise seg å være effektivt med ruskontrakter som behandling er jo at det

ikke får hjelp til å slutte med rusmidler. Finnes det andre konsekvenser?

Undersøkelsen i denne oppgaven viser også store forskjeller i hvordan enkelte politidistrikt behandler ruskontrakter med bakgrunn i straffesaker når det påvises ny bruk av narkotika i kontraktsperioden. Det varierer fra å kun varsle barnevernet uten å produsere ny sak, til å produsere ny sak og ta opp den opprinnelige straffesaken ved første overtredelse. På en annen side nevner flere politidistrikt i sine fritekstsvar at de ser an saken og gjør en individuell vurdering. Dette med individualisering av straff er som nevnt i teoridelen en del av straffetradisjonen i Norge. Likevel, om dette betyr at det er rutinemessige forskjeller mellom politidistriktene, kan dette være alvorlig.

Politiregisterloven (2010) gir siden 2014 en mulighet for mindreårige til å få rent rulleblad om man blir arrestert før man er myndig (under 18 år). Det kreves i dag blant annet gjentatte kriminelle handlinger. I tilfellet hvor ungdommer i enkelte politidistrikt automatisk blir anmeldt med ny straffesak, mens andre konsekvent ikke få ny straffesak ved nytt inntak av narkotika kan dette bli en urimelig forskjellsbehandling. Enkelte ungdommer kan dermed ende opp med plettfri utvidet vandelsattest, mens andre får anmerkninger som legger mange begrensinger for eksempel fremtidige yrkesvalg.

Hvis kommunen og politiet der man bor mangler tilbud om ruskontrakter, eller annen oppfølging eller helsehjelp som en del av ruskontrakten, så har en ikke mulighet til å få et slikt tilbud. Dette kan i verste tilfelle føre til situasjoner der for eksempel to ungdommer som pågripes for samme forholdet ender opp med helt forskjellige reaksjoner. Da er det en reell mulighet for at den ene ungdommen kan ende opp med et forelegg og at den andre kan få tilbud om påtaleunntatelse med vilkår om helsehjelp for eksempel.

Den samme problemstillingen vil også forkomme i en situasjon der flere blir pågrepet for samme forholdet der noen er mindreårige og andre er myndige. På en annen side er det mer etisk forsvarlig å forskjellsbehandle slik siden vi i Norge har satt en myndighetsalder.

Et annet relevant moment i forskjellsbehandling er ikke en del av funnene i denne studien, men reises av rapporten «Flinkiser og dropouts» (Lien & Larsen, 2015) som jeg har referert til tidligere. Kan det være at det foregår en forskjellsbehandling allerede før ungdommene får tilbud om ruskontrakt som påvirker en eventuell måling av effekten på slike kontrakter? Jeg har ikke klart å finne data som gjør det mulig å evaluere effekt i denne studien. «Flinkiser og dropouts» viser til at

ungdommene på ruskontrakter i Oslo øst nesten utelukkende er minoritetsungdommer med sammensatte problemer som omsorgssvikt og lite foreldrekontroll. I Oslo vest ser rapporten at de fleste av ungdommene som får tilbud om ruskontrakter fullfører uten problemer og er ungdommer i en tidlig fase av ruskarrieren. Rapporten stiller spørsmål med om ungdommen i en tidlig fase av ruskarrieren i Oslo øst ikke fanges opp. Både helsesøstre og politi i Oslo og Follo var i denne rapporten enig om at ungdommer som inngår frivillige ruskontrakter burde kommet tidligere og at det var en tendens til at ungdommene hadde brukt for eksempel cannabis i over ett år før de fikk ruskontrakt.

På den andre siden viser evalueringen av TIUR (Baklien & Bye, 2017) prosjektet at de involverte opplevde en større positiv endring hos ungdommer med en vanskelig livssituasjon. De fikk en mer stabil livssituasjon med mindre bruk av rusmidler enn før de ble med i TIUR. Samtidig ser man tydelig at ungdommer som kommer inn i TIUR modellen får en helhetlig oppfølging som er satt i system, mens KORUS rapporten «Flinkiser og dropouts» avdekker at oppleggene i Oslo og Follo er tilfeldig sammensatt uten en helhetstankegang. De observerte at fagmiljøer følte at de kom i etiske konflikter og ble presset av hverandre, der TIUR fremhever samarbeid og helhet. Det er ikke slik at TIUR bare viste positive erfaringer på tvers av fagmiljø. Det ble for eksempel løftet frem at ungdommer syntes politiet var skumle i avhør og at man følte seg uthengt i pågripelsessituasjoner for eksempel på skolen. Men, på grunn av samarbeidet kunne man løfte slike problemstillinger og diskutere dem.

Konsekvensene av forskjellsbehandlingen jeg har vist i denne studien kan i verste fall bli at en ungdom får ødelagt mulighetene sine til utdanning på grunn av anmerkning på vandelsattest, mens en annen for samme forhold vil få plettfri vandelsattest. Konsekvensene kan også bli at en ungdom får helsehjelp og mulighet til å stanse et påbegynt rusmisbruk, mens en annen med forskjellig bosted ikke får noen hjelp.

6.2 Aldersgrupper som tilbys ruskontrakter

Hvilke aldersgrupper som tilbys ruskontrakter er også relevant opp mot problemstillingen. Svarene viser store forskjeller også på hvilke aldersgrupper som tilbys hjelp. Samtlige politidistrikt tilbyr ruskontrakter til dem mellom 15 og 18 år. Kun 8 av 12 distrikt, pluss seks politistasjoner som besvarte spørsmålet tilbyr også ruskontrakter til dem under 15 år.

Ungdata (NOVA, 2016) er en spørreundersøkelse som gir et innblikk i hvordan ungdommer på Ungdoms- og Videregående skole har det. Undersøkelsen ser blant annet på bruk av cannabis som er det mest utbredte illegale rusmiddelet blant barn og unge. Aldersgruppen 15-18 år er den aldersgruppen i henhold til Ungdataundersøkelsen at cannabisbruk begynner å bli vesentlig mer utbredt enn i yngre aldersgrupper.

Hvorfor er det ikke like utbredt med ruskontrakter for dem under 15 år som for dem mellom 15 og 18 år? Dette kan være på grunn av at det ikke er mange narkotikalovbrudd av personer under 15 år. I 8. og 9. klasse på ungdomsskolen er man vanligvis under 15 år. Ungdata (NOVA, 2016) viser at for 8. på landsbasis var det i 2011-2016 1% for både gutter og jenter som hadde brukt cannabis. I 9. klasse steg dette for gutter til 3%, mens det fortsatt var 1% for jenter. Undersøkelsen viser også store geografiske forskjeller på landsbasis blant ungdomsskoleelever. Fra 0% i Vestvågøy til 10% i Hammerfest. Det er altså ikke usannsynlig at det er forskjellige behov forskjellige steder i landet og at dette kan være en grunn til de store variasjonene.

Videre viser mine funn at 7 av 12 politidistrikt, pluss fem politistasjoner tilbød ruskontrakter til alle aldersgrupper, også for personer over 18 år. At flere politidistrikt har et tilbud om ruskontrakter for brukere over 18 år er et overaskende resultat. Dette omfattes ikke av de begrensninger som jeg har gjort for oppgaven, men er interessant opp mot diskusjonen om også mennesker over 18 år skal tilbys slik hjelp i bruk og besittelse saker. Manglende system fører til at en etterforsker må skreddersy et opplegg til den enkelte, noe som er svært tidskrevende.

Fra egen tjeneste erfarte jeg et eksempel på dette. Dette gjaldt en godt voksen lærer på en videregående skole i Norge som ble pågrepet for besittelse og bruk av narkotika i skoletiden. Han var helt ukjent i politiets registre. Bak denne saken, som i mange andre, lå det en trist historie med tragiske familiære omstendigheter. Det er ingen tvil om at læreren ville fått det vanskelig med å samle livet sitt igjen i tilfelle om han ble permittert fra stillingen sin. På en annen side var skolen avhengig av å ha en rusfri lærer som var til å stole på i arbeidet med elevene. I dette tilfellet ble rektor ved den aktuelle skolen varslet av politiet for å sikre en forsvarlig drift av skolen. Han ønsket prisverdig å hjelpe sin ansatt uten å si opp arbeidsforholdet umiddelbart. Den ansatte fikk beholde jobben mot å følge et rusprogram i regi av AKAN⁵ ved skolen. AKAN programmet skulle sørge for at han var rusfri i arbeidet på skolen og tilby hjelp om han trengte det. Vi som politi ønsket å støtte

---

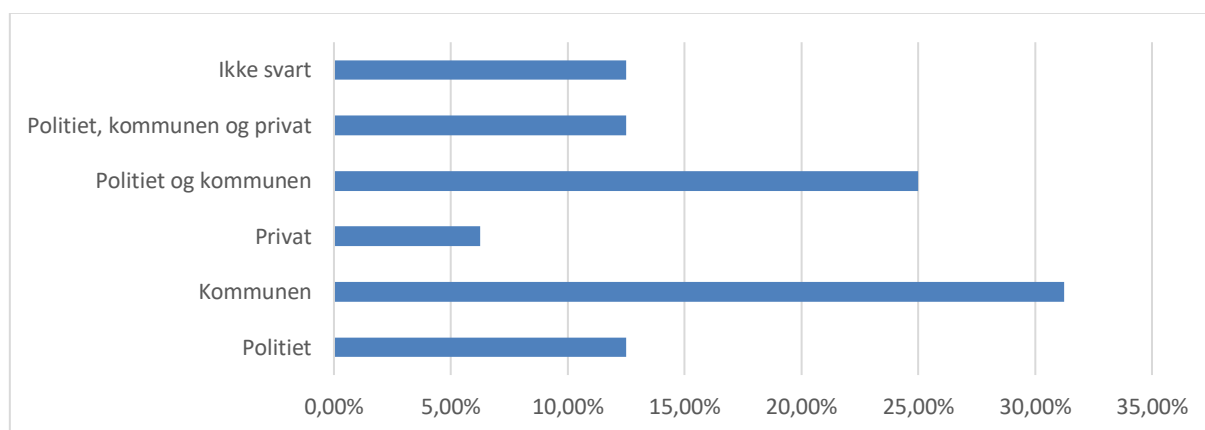
⁵ Akan er i følge www.akan.no en ideell organisasjon som eies av Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) som *hjelper ledere og medarbeidere og bedrifter til å forebygge og håndtere rus og avhengighet.*

opp om denne flotte muligheten. I et ideelt system burde det ligget rutiner klare for dette. I denne situasjonen måtte politiet bruke mange arbeidstimer i kontakt med påtalejurist og etterforsker for å få på plass at oppfølgingen ved AKAN skulle gjøres til en av betingelsene i en påtaleunntatelse.

6.3 Hvem betaler for rusprøven?

Økonomien rundt ruskontrakter burde logisk sett ikke være en stor faktor i om norske ungdommer får et likt tilbud fra det offentlige. Dessverre har jeg gjort funn som gjør at jeg må ta opp dette punktet.

Diagram 5.5: Prosentvis fordeling av hvem som betaler for urinprøvekontrakter blant politidistriktene som er undersøkt

Diagrammet over viser andelen av hvem som betaler for kostnadene ved en ruskontrakt i politidistriktene. Resultatene viser at det er svært store forskjeller i hvordan ruskontrakter finansieres. Rapporten «Flinkiser og dropouts» (Lien & Larsen, 2015) fant også at det bare i Oslo politidistrikt var minst fire forskjellige løsninger eller kombinasjoner på hvem som betaler for rustesting. Gjennomføringen av en lang ruskontrakt kan koste flere tusen kroner i utgifter til analyse, utstyr med mer. Siden det ikke ligger noe kjent sentral føring rundt dette hverken fra helsevesenet, sosialtjenesten eller politiet så vil økonomi i noen situasjoner kunne bli styrende. Dette bekreftes også av intervjuene gjort av Lien & Larsen (2015) hvor kommuner i Follo som ikke hadde tilbud om ruskontrakter bekrefter at de ville hatt dette tilbudet om de hadde fått økonomisk grunnlag til dette.

TIUR prosjektet (Baklien & Bye, 2017) som i Ringsaker kommune fører til en helhetlig tilnærming på tvers av profesjoner bekrefter på mange måter viktigheten av økonomi. Til tross for at dette er et samarbeid mellom allerede eksisterende funksjoner som politi, barnevern, nav og helsesøstre måtte prosjektet få tildelt økonomisk støtte fra Helsedirektoratet.

Det som kan få store følger er om ungdommenes familie i flere politidistrikt kan risikere å måtte betale hele eller deler av utgiftene til ruskontrakt privat. Ut ifra innsamlet data er det ikke mulig å avgjøre om dette kun gjelder for frivillige ruskontrakter, eller også kontrakter som er en del av en straff. I mine øyne er det svært kritikkverdig hvis tilfellet privat økonomi skal avgjøre om en ungdom skal få hjelp til å slutte med rusmisbruk. Vi har i utgangspunktet gratis helsehjelp til mindreårige i Norge. At familien til ungdommer selv må betale er svært uheldig, særlig når mange av ungdommene dette gjelder ofte kommer fra vanskeligstilte familier i utgangspunktet (Pedersen, 2015).

Økonomi og manglende ressurser kan også bidra til å øke etiske motsetninger mellom hjelper og kontrollørrollen (Lien & Larsen, 2015). I rapporten «Flinkiser og dropouts» kommer det frem at politiet helst ønsker at helsesøstre skal utføre rustestene. Barnevernets uteteam i Oslo øst føler seg presset til å gjennomføre ruskontrakter med utgangspunkt i påtaleunntatelser på grunn av manglende vilje og ressurser til å bistå politiet på den lokale helsestasjonen. Dette strider igjen mot den hjelperollen de ønsker å ha. En politimann forklarte til Lien og Larsen at manglende økonomi og kapasitet hos helsesøster var en medvirkende faktor til at man i disse bydelene måtte benytte et privat laboratorium uten tilbud om samtaler og videre oppfølging.

6.4 Hvem utfører ruskontrollen og hvordan analyseres den?

Det er også interessant å se på hvordan rusprøvene analyseres i kontraktstiden. Selve rusprøvetakingen er en av de mer håndfaste prosedyrene som ved forskjeller kan føre til gale avgjørelser og konsekvenser. Om en modell vil kunne virke bedre enn andre modeller er noe jeg vil se på senere i oppgaven. Her vil jeg først se på de rent faktiske forskjellene.

Når det gjelder hvor urinprøvene fysisk tas i kontraktsperioden viser det seg en enda større forskjell på landsbasis. Møtes ungdommene først og fremst av helse eller politisær oppfølging? Det er forventet med noe forskjell på dette spørsmålet ut fra at Norge er et langstrakt land rent geografisk.

Det er derfor naturlig at det ikke finnes de samme tilbud i grissgrendte strøk som i Oslo sentrum. Likevel er det svært store forskjeller. Prøvesteder varierer i henhold til spørreundersøkelsen i hele landet mellom helsestasjon/fastlege, barnevernet og private laboratorium. Ut ifra undersøkelsen gjennomfører fem politidistrikt og tre politistasjoner rustestene i kontraktene hos politiet. Om dette utgjør en reel forskjellsbehandling av ungdommene er uvisst.

Denne variasjonen i hvem som utfører selve ruskontrollen finner vi også igjen i «Flinkiser og dropouts» (Lien & Larsen, 2015) hvor hele 5 forskjellige instanser er involvert i den praktiske utførelsen i Oslo politidistrikt.

Et moment med denne variasjonen på hvor prøvene foregår, er at det potensielt kan være varierende kunnskap knyttet til den praktiske gjennomføringen av slike prøver. Det er ikke alle helsepersonell som har kunnskap om dette. I tillegg er det en stor mangel på opplæring i politiet hvor dette ikke er en del av pensum ved PHS. Helsedirektoratet har som tidligere nevnt laget en god veileder (Helsedirektoratet, 2014) som tar for seg hvordan slike prøver skal håndteres. Det er nødvendigvis ikke et rettssikkerhetsproblem at slike problemer tas forskjellige steder, men da må man sikre at opplæring gis i henhold til regelverket. Det er heller ikke automatikk i at rustester gjennomført hos for eksempel helsesøster betyr at prøvetaker har høyere kompetanse om emnet enn andre. I rapporten «Flinkiser og dropouts» (Lien, 2015) forteller helsesøstre selv at de ikke føler seg oppdatert på for eksempel syntetisk cannabis og manipulering av tester.

Resultatene fra spørreundersøkelsen viser at ni politidistrikt bruker laboratorium, enten FHI eller annet, til analyse av prøvene. Likevel opplyste tre politidistrikt og en politistasjon at de kun benytter hurtigtester til analyse. Hurtigtester har på den ene siden mange positive effekter. Det å kunne få et foreløpig svar på stedet gir direkte feedback og motivasjon. Ved eventuelle brudd kan dette fanges opp raskere slik at tiltak kan settes inn. På en annen side har hurtigtester store svakheter og skal ikke alene brukes som bevis i judisielle spørsmål. Helsedirektoratets veileder IS-2231 (Helsedirektoratet, 2014) gjelder for prøvetakere i offentlig sektor, altså politiet. Det forutsettes at alle som skal drive med dette skal kjenne skrevet godt. I skrevet på punkt 10.1 som omhandler bruk av hurtigtest i sanksjonære prøver står det:

«Dagens hurtigtester er ikke pålitelige nok til at de er egnet for sanksjonære prøver. Av rettssikkerhetsmessige hensyn frarådes alltid bruk av slike tester som grunnlag for sanksjon»

I forbindelse med at politiet etterforsker narkotikabruk vil en hurtigtest kunne være en del av et større bevisbilde med for eksempel funn av tekstmeldinger, brukerutstyr etc. Da kan det i enkeltsaker være god nok bevismessig dekning for sanksjoner ved kun å bruke hurtigtest. I forbindelse med planlagt russtesting hvor en ungdom frivillig møter til kontroll er det lite som tilsier at man skal være i besittelse av tilsvarende underbyggende bevis. Grunnlaget for sanksjon ved utelukkende bruk av hurtigtest er dermed ikke vurdert tilstrekkelig i tre politidistrikt. Spesielt alvorlig er dette hvis det fører til juridiske sanksjoner som for eksempel brudd på en påtaleunntatelse.

Variasjonen i testmetodene kan skyldes politiets organisering og de forskjeller som er i et langstrakt land. Man kan ikke forvente at det finnes samme fasiliteter i et tettsted som i Oslo sentrum.

Forskjellene kan også skyldes økonomiske forhold. Det koster betydelig mer å sende urinprøver til analyse, enn ved å analysere disse på stedet med hurtigtester (Lien & Larsen, 2015). Dette kan igjen gå utover rettssikkerheten. Det kan også skyldes manglende sentrale føringer og retningslinjer som tidligere nevnt. Den store variasjonen i analysemetoder kan ha konsekvenser for rettssikkerheten. En SaLTO koordinator i Oslo øst forklarer til Lien og Larsen (2015) at det ikke er økonomiske grunner til at helsesøster ikke gjennomfører rustesting, men etiske grunner.

Hvem som utfører selve ruskontrollen har som sagt noen etiske spørsmålstillinger knyttet til seg. Hvis politiet selv utfører dette kan man stille spørsmål med hvilken helsefaglig kompetanse betjenten besitter. Dette ble også sett på som en utfordring i evaluering av situasjonen før TIUR modellen ble iverksatt i Ringsaker (Baklien & Bye, 2017). Samtidig har politibetjenten en kontrollfunksjon som kan stå i veien for ærlighet rundt utfordringer og bakenforliggende årsaker i en ungdoms liv. I rapporten «Flinkiser og dropouts» løfter helsesøstre frem nettopp det at det ikke er urinkontrollen i seg selv, men samtalene og kontakten de oppnår med ungdommen som er viktig.

Der man overfører ruskontrollen og oppfølgingen til helsevesenet dukker det opp andre problemstillinger. I henhold til Pasient og brukerrettighetslovens (2001) § 4-1 skal helsehjelp være samtykkebasert med mindre det finnes hjemmel i lov for tvang. Etter Helsepersonellovens (2001) § 12 skal helsepersonell bistå blant annet politiet ved anmodning om rusprøve ved vilkår for påtaleunntatelse der personen var under 18 år på handlingstidspunktet. Det finnes altså en lov hjemmel som regulerer dette, men det kan jo stilles spørsmål ved om det foreligger et reelt samtykke når alternative er bøter.

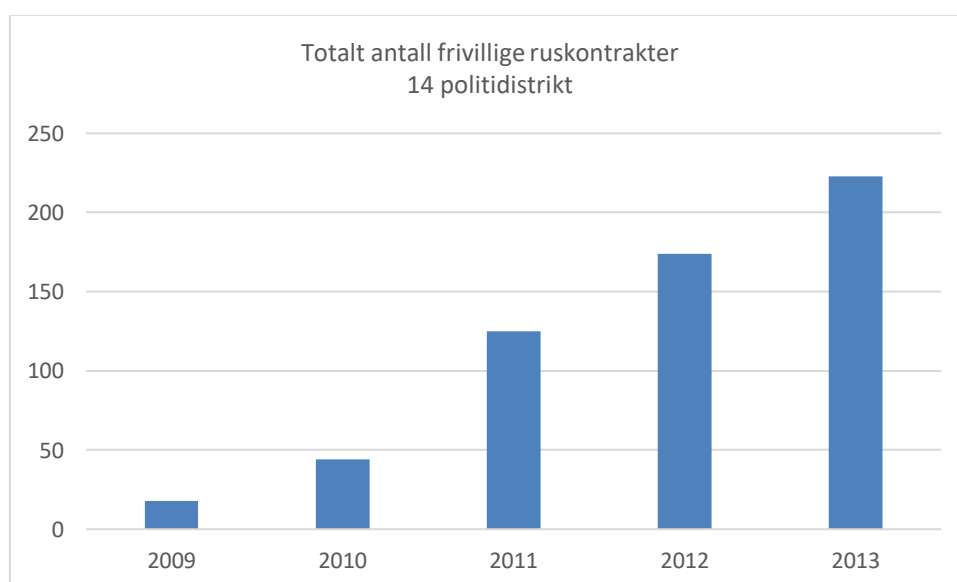
Videre viser Helsepersonelloven videre i § 12 til at plikten til å bistå politiet bortfaller ovenfor person som helsepersonellet har til behandling. I de tilfeller hvor helsepersonell, for eksempel helsesøster, også skal utføre samtaleterapi eller annen oppfølging av en ungdom på ruskontrakt kan man spørre seg om personen da ikke er til «behandling». Denne dobbeltrollen kan føre til at helsesøster får en kontrollfunksjon som kommer i konflikt med behandlerfunksjonen. Dette understøttes for eksempel av Leder for Landsgruppe for helsesøstre NSF, Kristin Sofie Waldum-Grevbo (Hofstad, 2016) som stiller spørsmålsteget ved om hvordan en slik kontrollfunksjon påvirker tilliten mellom helsesøster og de unge. På den andre siden løfter helsesøstre og familierådgivere fra Follo ikke frem dette som et problem (Lien & Larsen, 2015). Også helsesøstre fra Oslo Vest viser til at de har endret holdninger på dette til det positive etter at de begynte med slike rustester (Hofstad, 2016).

En informant fra Barnevernets uteteam sier til Lien og Larsen (2015) at de blir satt i et vanskelig dilemma i saker hvor ruskontraktene er en del av en påtaleunntatelse. De ønsker ikke å bidra til at ungdommer blir straffet for rusbruk. En av momentene som løftes frem er usikkerhet med hvor sikre testene som eventuelt fører til mulig straff er.

6.5 I hvilken utstrekning benyttes frivillige ruskontrakter?

I denne undersøkelsen finner jeg tegn på at det er en økende bruk av frivillige ruskontrakter. Studien viser det at dette tilbys både av politiet og kommunen. Dette understøttes av evalueringen av TIUR modellen i Ringsaker (Baklien & Bye, 2017) som viser at det er to løp i inntaket. Det ene løpet er gjennom politiets påtaleunntatelser og dommer. Det andre er frivillige kontrakter uten en straffesak i bunn. Rapporten «Flinkiser og dropouts» (Lien & Larsen, 2015) viser det samme fra Oslo og Follo.

Det er ifølge min undersøkelse store forskjeller i hvem som får tilbud om slike kontrakter avhengig av hvor man bor. Ifølge innsamlet data er det over 584 ungdommer som har gjennomført frivillig ruskontrakt initiert av politiet. Tabellen under (Tabell 5.6) viser også at det totale antallet frivillige ruskontrakter i distriktene i denne undersøkelsen øker jevnt for hvert år i perioden.

Alle politidistriktene som svarte på spørsmålet om de tilbød frivillige ruskontrakter la til at de tilbød dette til alle eller deler av innbyggerne sine. På en annen side svarte halvparten at de kun tilbød dette enkelte steder i distriktet.

Hvorfor er det slik at ikke alle får tilbud om dette? En mulig forklaring kan være at dette setter politiet i et etisk dilemma. Manglerud politistasjon i Oslo politidistrikt viser i sin kontekstbeskrivelse (Blekkam, 2017) at de har stor tro på frivillige ruskontrakter som ikke ender med en anmeldelse ved en eventuell positiv prøve. Samtidig kan det argumenteres for at det kan være vanskelig for politiet å sitte på informasjon om at en ungdom ruser seg uten at dette medfører utsettelse på førerkort og/eller andre samfunnsbeskyttende tiltak som utløses av en straffesak.

Politiet har et ansvar for å hjelpe den enkelte ungdom, men ikke nødvendigvis på bekostning av resten av samfunnet. Hvordan vil det se ut om en skolebuss ble utsatt for en ulykke og det viser seg at politiet kjente til omfattende rusbruk på sjåføren kun få år i forveien?

««Juliette»» politidistrikt leverte følgende kommentar om dette tema som illustrerer dette poenget på en god måte:

«Har i løpet av de siste årene hatt mange på frivillig kontrakt uten straffesak som utgangspunkt. Dette har vært i mangel på annet lav terskel tilbud i kommune, og veldig godt tatt i mot av brukere. Det er også mange foreldre som tar kontakt på eget initiativ, gjerne hørt om tilbudet på foreldremøte / annen foredragsvirksomhet.»

Denne studien viser oppsummert at frivillige ruskontrakter brukes i stor grad av politidistriktene og at ønske om og behovet for dette er stort. Med gode nasjonale rutiner er det mulig å finne gode løsninger på slike etiske spørsmål som finnes rundt frivillige ruskontrakter.

6.6 Rutiner for registrering og notoritet

For å kunne utføre forskning og evaluering er man helt avhengig av at politiet og/eller kommunen har gode rutiner for registrering og oppfølging av ruskontrakter og andre forebyggende tiltak. Jeg har i arbeidet med denne oppgaven funnet relativt få evalueringer og lite effektforskning knyttet til ruskontrakter. Kan en mulig årsak være manglende rutiner for registrering og notoritet?

Dette illustreres godt av et sitat fra en politistasjon i «««Echo»»» politidistrikt:

«Vi har ingen systemer som har loggført antall påtaleunntatelser før 2011.»

En gjennomgang av kommentarfeltene viser at 12 av 14 politidistrikt nevner at dårlige rutiner er en sentral begrunnelse for mangelfulle svar. Samme analyse viser at 8 av 14 politidistrikt i kommentarfeltene i en eller annen form nevner at det er innført bedre rutiner i politidistriktet. Det viser dermed at de fleste distriktene er observante og vet at rutiner er et problem for ruskontraktene. Over halvparten (8 av 14) har også gjennomført eller planlegger bedre rutiner på dette, noe som

tilsier at flere politidistrikt ikke er fornøyde selv med rutiner rundt etablering og oppfølging av ruskontrakter.

Rapporten «Flinkiser og droputs» viser noen relevante tall som bygger opp under mine funn om at det ikke er gode rutiner for notoritet vedrørende ruskontrakter. På siden 19 undersøker rapporten hvor mange ungdommer kommunen/bydelen i Oslo og Follo hadde på frivillig ruskontrakt i 2013. Tallene viser at 13 kommuner/bydeler i Follo/Oslo har under 10 ungdommer på kontrakt i 2013. Seks kommuner/bydeler hadde mellom 10 og 20 kontrakter. Fire kommuner/bydeler hadde over 20 kontrakter. Hele 11 kommuner/bydeler visste ikke hvor mange ruskontrakter de hadde i 2011. Det vil si at denne rapporten med data fra samme tidsperiode som min studie fant at hele 32 % av undersøkte bydeler/kommuner i Follo/Oslo ikke visste hvor mange kontrakter de hadde. Vi vet ikke om disse tallene er hentet fra politiet eller helsestasjonen, men dette bekrefter ytterligere at det er vanskelig å for eksempel effekt evaluere tiltaket på grunn av at datagrunnlag som er tilgjengelig i denne perioden er dårlig.

Når det gjelder om kommunen/bydelene har rutiner for oppfølging av ungdommer som har fullført en ruskontrakt svarer hele 23 av 28 i denne rapporten at de ikke har, eller ikke vet om de har dette. Dette understøtter også mine funn om manglende kontroll og notoritet.

Et viktig spørsmål er hvorfor det er slik. Oppgaven min har ikke datamateriale som gjør det mulig å finne årsakssammenhenger, men materialet peker på noen potensielle faktorer. En av hovedgrunnene kan være at det ikke finnes noen sentrale føringer sentralt som for eksempel spesifikke maler og instruksjoner fra Politidirektoratet på hvordan dette skal gjennomføres. Dette har jeg gjennomgått tidligere i kapittelet siden det er et moment som går igjen. Konsekvensene har særlig betydning for evaluering og forskningsarbeidet som er mangelfullt på dette området.

6.7 Virker en ruskontrakt-modell bedre enn andre?

Da jeg startet på denne oppgaven ønsket jeg i utgangspunktet å gjøre en effektstudie av forskjellige typer ruskontrakter. Da jeg startet å undersøke mulighetene for dette så jeg tidlig at det ikke var tilstrekkelig notoritet og tallgrunnlag tilgjengelig til å gjøre dette på en god måte. Min egen spørreundersøkelse bekreftet dette og rådata som er samlet inn av undersøkelsen er ikke tilstrekkelig grunnlag for å belyse dette. Jeg endret derfor mitt mål til å berede grunnen for at fremtidig forskning kan utføre slike effektanalyser ved at fenomenet ruskontrakter er bedre belyst igjennom denne oppgaven.

Til tross for dette har jeg funnet noen nasjonale evalueringer og noen internasjonale studier som kan kaste noe lys over temaet. Noe av de jeg fant overrasket meg fra mitt ståsted. Selvsagt er det ikke gitt at forskning fra andre land automatisk kan overføres til Norge, men det kan gi indikasjoner og belyse viktige tema.

Ett innledende spørsmål som er viktig å avklare er hvor vidt rusbehandling som ledd i henvisning og press fra justissystemet gir samme effekt som behandling basert kun på frivillighet. Det nasjonale institutt for rusavhengighet i USA⁶ oppsummerer forskning rundt temaet i sin guide, «Principles of drug abuse treatment for Criminal Justice Populations» (National Institute on Drug Abuse, 2014). Denne guiden henvender seg både mot behandling i fengsel og i betingede reaksjoner. Her oppsummeres tilgjengelig forskning til at slik pålagt rusbehandling er like, eller mer effektivt enn behandling gitt til personer som møter uten slikt press. En stor andel av dem som blir med på slike behandlinger oppgir nettopp det lovpålagte presset som en viktig grunn til at de blir med på behandlingsopplegget. De som er pålagt slik behandling har også vist tendenser til å ha høyere oppmøte og holde ut i behandling lenger, noe som også kan gi positivt utfall på behandlingsutfallet.

Dette finner man også støtte for i evalueringen av det norske TIUR prosjektet (Baklien & Bye, 2017) hvor ungdommer som ikke hadde store livssituasjonsutfordringer opplevde det som et vendepunkt å bli tatt av politiet. Ungdommer med store livsutfordringer opplevde dette som en vei inn til mer oppfølging i hjelpeapparatet. Blestad og Engen (2015) fant i sin undersøkelse at flere ungdommer beskriver et positivt møte med politi og helsesøstre som de oppfattet at ville hjelpe dem. Spesielt møtet med politiet overasket. Samtidig oppga en av ungdommene at hun hadde et negativt møte med politi i forbindelse med at hun ble tatt for å ha rømt hjemme i fra. I møte med politi, helsesøster og lege følte hun seg mistenkeliggjort og lite i fokus.

Et annet moment som spiller inn her er lengden på kontraktene. Mine funn viser at det er store variasjoner i hvor lange kontrakter som tilbys. Variasjonen kan også skyldes manglende sentrale føringer og retningslinjer på slik ruskontrakter som er et relativt nytt fenomen. I forbindelse med innføring av den nye straffeloven (Straffeloven, 2005) er det konkretisert at lengden på påtaleunntatelser kan være 6, 12, 18 eller 24 måneder. I denne ble også dette med påtaleunntatelser med vilkår satt mer i system som et alternativ til de ordinære straffene. Denne nye straffeloven ble

---

⁶ National Institute on Drug Abuse - <https://www.drugabuse.gov/>

ikraftsatt i 2015, altså etter at mine funn. Jeg har ikke klart å finne noen helsefaglige vurderinger som ligger til grunn for hvilke kontraktslengder som er valgt. I rapporten «Flinkiser og dropouts» (2015) ser man også at det er forskjellige vurderinger på om kontrakter i det hele tatt skal fullføres i form av rustesting i hele den angitte perioden. I Oslo fant Lien og Larsen at man enkelte steder avsluttet kontrollen etter en periode med flere negative prøver. I Follo meldte helsesøstre at det uansett var positivt at ungdommene fullførte hele kontrakten.

Modell 1 – Ruskontrakter som reaksjon på en straffesak med kun rustesting

Jeg hadde forventet å finne at ruskontroll, for eksempel i form av jevnlig urinprøver, i forbindelse med rusbehandling i stor grad var et polisiært virkemiddel som skulle belyse hvor vidt man overholdt vilkårene om ikke å ruse seg mer. Slik ruskontroll som en del av ruskontrakter har selvfølgelig også dette formålet, men jeg har også i litteraturen funnet betydelig dokumentasjon på at slik ruskontroll satt inn i riktig helsefaglig form kan ha god effekt i selve rusbehandlingen.

NIDA (National Institute on Drug Abuse, 2014) anbefaler i USA biologisk rustesting som en av 13 prinsipper for rusbehandling. Dette sammen med systematisk positiv forsterkning ved negative prøver. Det vil si at rustesting uten annet formål enn å kontrollere brudd på en påtaleunntattelse sannsynligvis ikke er omfattet av denne anbefalingen. Satt i system med positiv forsterkning viser flere studier, for eksempel «*Effectiveness of treatment for adolescent substance use: Is Biological Drug Testing Sefficient?*» (Schuler et al., 2014), at rustesting er en effektiv mekanisme i rusbehandling. Helsedirektoratet i Norge anbefaler også i sine anbefalinger for «*Behandling og rehabilitering av rusmiddelproblemer og avhengighet*» (Helsedirektoratet, 2017) at urinprøver og andre biologiske markører kan benyttes som motiverende faktorer til endring eller stabilisering i rusbehandling.

Min undersøkelse viste at noen politidistrikt selv gjennomførte rustesting på politistasjonen. Om det å få en negativ prøve⁷ med etterfølgende smil og positive ord fra for eksempel en politibetjent er like effektivt som belønninger satt i system er et betimelig spørsmål. Systematisk tilnærming med belønninger og sanksjoner kan hjelpe individer med å redusere narkotikabruk og kriminalitet (National Institute on Drug Abuse, 2014). Effektiviteten er størst når belønning og sanksjoner blir gitt raskt og oppfattet som rettferdige. Positiv belønning for ønsket atferd er langt

---

⁷ En prøve som ikke viser tegn til at man har ruset seg

bedre for å skape langtidsendringer i rusbehandling, sammenlignet med å straffe negativ atferd. Faktisk er det å utelukkende benytte straffetruassel i behandling vist ineffektivt ovenfor kriminalitet knyttet til narkotikabruk (Leukefeld et al. , 2002).

Dette prinsippet benyttes også i Norge i behandling av barn og unge med alvorlige atferdsproblemer. Et godt eksempel på dette er Multisystemisk terapi (MST) hvor terapeuten sammen med ungdommen og familien blir enig om konkrete mål som lett kan måles og gis belønninger for.⁸

På den andre siden sier Mørland og Waal (2016) at *«Selv om intervensjoner med påvisning av cannabisbruk ved urinkontroller sammen med bekymringssamtaler med politi, kontrakter med familie og belønninger ved negative urinprøver er utprøvd, så er det lite forskningsbasert bevis for at dette gir positiv effekt»*. Det er mulig at Mørland og Waal slår sammen for mange tiltak i sin påstand. Når det gjelder negative urinprøver med positiv forsterkning i form av belønninger mener jeg at det finnes gode forskningsmessige belegg for å si at dette har en effekt. Det bekreftes både av NIDA og Helsedirektoratets anbefalinger. Selve fenomenet ruskontrakter og bekymringssamtaler er jeg enig med Mørland og Waal om at man ikke finner god dokumentasjon på effekt. Som jeg viser i denne oppgaven kan ruskontrakter omfatte svært mange former for innhold og behandlingsformer. Det blir derfor vanskelig å effektevaluere fenomenet som helhet. Man må bygge opp ruskontraktene og systemene rundt med tiltak som er kunnskapsbaserte og skreddersydd til den enkelte.

Sannsynligvis vil rustesting utelukkende for å monitorere om man oppfyller kriteriene i en påtaleunntatelse i seg selv ha begrenset effekt over tid. Satt i et godt helsefaglig system med positiv forsterkning kan rustesting gi gode resultater på en ungdoms rusbruk.

8

https://www.bufdir.no/Barnevern/Tiltak_i_barnevernet/Metoder/Multisystemisk_terapi_MST_Behandlingstilbud_for_familier_med_ungdom_med_alvorlige_atferdsvansker_et_alternativ_til_plassering_utenfor_hjemmet_12_18_ar/

Modell 2 – Ruskontrakter som reaksjon på en straffesak med rustesting og annen oppfølging

Jeg forventet selv at ruskontrakter i regi av helsevesenet med annen behandling ville være bedre enn kun rustesting. Jeg har ikke funnet litteratur som sier at det ikke er slik, men effekten av rustesting med systematiske positive belønninger alene overasket meg.

Det å overføre selve ruskontrollen til helsevesenet gjør det nok lettere å integrere dette som en del av rusbehandlingen hvor belønninger og annen behandling settes i et system. Da kan man lettere tilby individuell oppfølging utover rustesting. Et godt eksempel på dette er TIUR (Baklien & Bye, 2017) hvor man gjennomfører ruskontrollen hos helsesøster og hvor en kartleggingssamtale er med på å styre hvilke individuelle tiltak som settes inn utover den «obligatoriske» grunnpakken.

Hvilken form for behandling man eventuelt kan gi ved siden av rustesting er et åpent spørsmål. Det finnes svært mange tiltak og behandlinger som er satt i system. Ett av de mest kjente er «Ut av tåka» med tilbud om gruppesamling eller individuelle samtaler for de som ønsker å slutte med cannabis. Her rettes fokuset mot skadevirkninger og abstinensvansker. Terapiformene motiverende intervju og kognitiv terapi står sentralt. Det er mange positive tilbakemeldinger på programmet, men det er ikke gjennomført systematiske evalueringer (Mørland & Waal, 2016).

NIDA (National Institute on Drug Abuse, 2014) anbefaler i sin forskningsbaserte guide både kognitiv terapi for å lære personer i slik rusbehandling sosiale ferdigheter. De anbefaler også det som på norsk omtales som motiverende intervju i tillegg til positiv forsterkning av atferdsendring som jeg allerede har berørt. Begge disse behandlingsformene anbefales også av helsedirektoratet sin guide for terapeutiske tilnærminger i rusbehandling (Helsedirektoratet, 2017).

Ikke alt kan måles i effekt og forskning. Det er mennesker og relasjoner som er involvert i prosessen fra en ungdom blir avdekket for narkotikabruk av politiet til man står i behandling hos for eksempel helsevesenet. I økende grad ser samfunnet på forebyggende arbeid som et samarbeid på tvers mellom etatene (Myhre Lie, 2011). Det er for eksempel mulig at relasjonen til en politibetjent og frykten for å skuffe denne har en positiv effekt uten at jeg finner dette evaluert noe steder per i dag. I TIUR (Baklien & Bye, 2017) ser man dette perspektivet godt. Her blir politiets rolle omtalt som «avdekkere» som igjen skal lede ungdommer inn i TIUR systemet. Samtidig ønsker man at alle som har vært involvert med ungdommen, inkludert politiet, skal være til stede på

avslutningssamtalen for behandlingen for å få til en felles avslutning. Jeg har selv erfart at ungdommer som jeg har arbeidet med flere år senere tar kontakt med meg på gaten for å vise at «nå går det bra med meg» og som tydelig er stolte av å vise dette. På den andre siden viser evalueringen av TIUR (Baklien & Bye, 2017) at flere av ungdommene forklarte at politiet fremstod som skumle og at de følte seg presset av politiet i den innledende fasen.

Det finnes sannsynligvis både gode og dårlige behandlingsformer som ledd i rusbehandling som ikke er tilstrekkelig evaluert. Oppsummert viser den forskningen jeg har funnet at de tilnærminger som benyttes må være basert på forskning og individuelt tilpasset den enkelte.

Avslutningsvis vil jeg også peke på at det finnes forskjellige måter å måle effekt på. Jeg har nå sett på forskning rundt effekten av selve rusbehandlingen. Det finnes også andre mulige effekter uavhengig av innholdet i ruskontrakten. Et eksempel på dette er at politiet igjennom sitt arbeid med å avdekke rusmisbruk blant barn og unge er den største leverandøren av bekymringsmeldinger til barnevernet (Statistisk Sentralbyrå, 2016). Å avdekke rusmisbruk tidligst mulig fremheves både av Pedersen (2015) og i evalueringen av TIUR modellen (2017). I dette arbeidet tilflyter det også politiet informasjon som kan benyttes i å etterforske forsyningsledd og til å produsere nye bekymringsmeldinger på andre mindreårige ved at man får oversikt. Dette er noen eksempler på andre effekter som ikke er rent helsemessige.

6.8 Trend vedrørende bruk av ruskontrakter?

Som et deltema i denne oppgaven skal det finne tendenser som fanger opp omfanget i bruken av påtaleunntelser med vilkår i narkotikasaker over tid. Temaet får mye fokus i fagmiljøet og jeg hadde på forhånd forventet en økning i bruken av denne typen straffereaksjoner i perioden.

Spørreundersøkelser har en tendens til å fryse situasjonsforståelsen til et tidspunkt. I dette tilfellet er dette fryst til perioden 2009-2013. En viktig føring er Riksadvokatens rundskriv av 2014 hvor ruskontrakter fremheves som den ønskede løsningen på mindre narkotikasaker ovenfor mindreårige. Her er det viktig å observere om flere ungdommer i Norge får dette tilbudet fremover. Er det en tendens til en positiv utvikling?

Basert på resultatene i oppgaven ser utviklingen i antall ruskontrakter uten annen oppfølging som reaksjon på en straffesak slik ut (Tabell 5.4):

Tabellen viser en merkbar økning i antallet ruskontrakter som respondentene har registrert og har oversikt over. Ruskontrakter har økt med mer enn 300% i dette tidsrommet.

Basert på mine funn så ser utviklingen i antall ruskontrakter med annen oppfølging som reaksjon på en straffesak slik ut (Tabell 5.5):

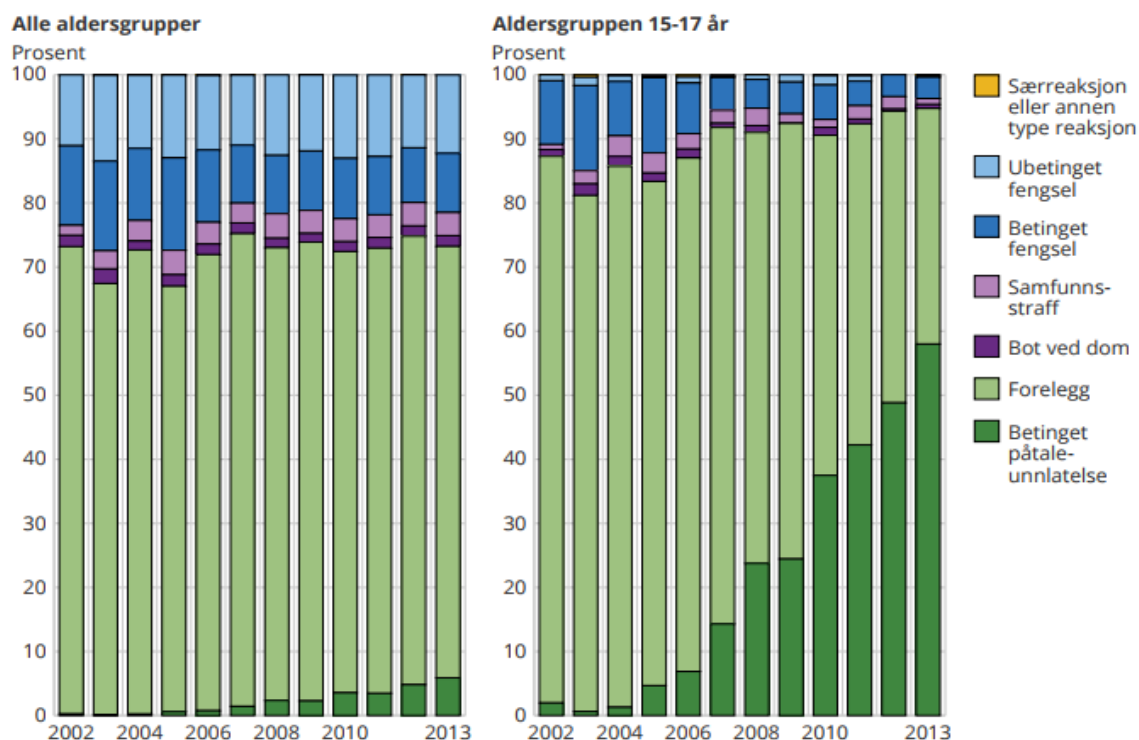

Disse tabellene viser en klar økning i denne type ruskontrakter fra nesten 0 i 2009 til over 80 i 2013. Tidligere i oppgaven er det nevnt at det er knyttet noe usikkerhet til disse tallene på grunn av registrerings og loggføringsrutiner.

For å støtte reliabiliteten rundt dette funnet er det undersøkt om det finnes liknende funn fra andre kilder som underbygger at det er en økning i bruken av denne alternative straffereaksjonen eller om det for eksempel skyldes en tilsvarende økning i slike narkotikasaker.

Tall fra SSB (Sentralbyrå, 2015) viser ikke en slik markant endring i narkotikasaker som tilsvarer grafene fra min spørreundersøkelse. SSB viser derimot at andelen av mindreårige som får betingede straffereaksjoner nesten dobler seg i perioden 2009-2013. Dette er sannsynligvis en viktig medvirkende forklaring til de funn jeg har gjort.

Statistisk sentralbyrå (SSB) publiserte i 2015 en rapport (Sentralbyrå, 2015) om et markant skifte i straff for ungdom. Tabell 6.1 under er kopiert fra SSB sin rapport:

Det må presiseres at ikke alle betingede påtaleunntatelser for narkotikalovbrudd nødvendigvis viser til en ruskontrakt. Etter denne tidsperioden har det kommet ytterligere insentiv til å øke bruken av slike straffer. Riksadvokaten uttalte i sitt rundskriv nr. 2 i 2014 at påtaleunntatelser med vilkår skal være den foretrukne reaksjonen i slike saker. Det er derfor en klar tendens til at det i fremtiden vil være flere ungdommer som har tilbudet om slike reaksjoner.

Som tidligere nevnt er man i de fleste alternative straffereaksjoner avhengig av endringsvilje og motivasjon hos den enkelte. Dette gjør at man aldri vil komme i en situasjon hvor alle straffesaker avgjøres med tilbud om ruskontrakt. Erfaringsmessig vil det alltid være noen som ikke ønsker eller ikke klarer å slutte med rusmisbruk.

Oppsummert gjenspeiler både tallene fra denne studien, samt tallene fra Statistisk Sentralbyrå at trenden vedrørende bruk av påtaleunntatelser med vilkår i narkotikasaker gjenspeiler samfunnets fokus på slike alternative straffereaksjoner.

Oppsummering av kapitlet

Dette kapitlet viser at det er markant forskjell i tilbud for mindreårige i form av ruskontrakter som reaksjon på straffesaker vedrørende bruk og besittelse av narkotika. Dette er på grunn av at det er store forskjeller i hvilken type ruskontrakter som er tilgjengelig og hvilket innhold disse eventuelt har. Selv de enkleste formene for ruskontrakter er ikke tilgjengelig for alle norske ungdommer.

Kapitlet viser videre at norsk politi i liten grad har notoritet på ruskontrakter og at det er vanskelig å evaluere og forske på slike alternative straffereaksjoner når dette ikke er på plass. Det er et økende behov for frivillige ruskontrakter og disse tilbys i store deler av landet fra politiet, men ikke for alle områder. Studien har også avdekket at enkelte steder i landet må hele eller deler av utgiftene til ruskontrakter finansieres av ungdommens familie selv med private midler.

Videre er det funnet at noen politidistrikt benytter analysemetoder for å avdekke misbruk av narkotika i kontraktstiden som ikke er egnet kvalitetsmessig for formålet. Det finnes behandlingsformer som har forskningsmessig støtte i rusbehandling, også når personen er henvist i en justissak.

En kunnskapsbasert tilnærming til hvilke behandlingsformer som skal inkluderes er vanskeligjort da det ikke finnes noen nasjonale eller sentrale retningslinjer for slike intervensjoner hverken hos politiet eller helsevesenet.

Hovedårsaken som jeg har klart å identifisere knytter seg til manglende føringer og sentraliserte maler for ruskontrakter både hos politi, men også hos kommune og helsevesen.

KAPITTEL 7: Oppsummering

7.1 Innledning

Dette kapitlet oppsummerer de viktigste funnene i denne studien. Jeg vil videre komme med noen anbefalinger til videre forskning og tiltak ut fra de funn som er gjort.

Jeg innledet først med å redegjøre for fenomenet «Ruskontrakter». Denne redegjørelsen kan være nyttig i fremtidig forskning på temaet. Jeg har i med arbeidet av denne oppgaven hatt vanskeligheter med å finne relevant forskning og definisjoner. Bruken av ruskontrakter er i denne oppgaven plassert inn i forebyggende- og straffeteori. Etter å ha redegjort for hvilke metoder som er brukt i denne oppgaven er det presentert og analysert relevante resultat for studien. Jeg har videre vurdert de funnene jeg gjorde opp mot problemstillingen og stilt spørsmålet om hvorfor det kan være slik.

7.2 Oppsummering av resultatene

Masteroppgaven skulle finne i hvilken grad norsk politi gir et likt og ensartet tilbud for mindreårige i form av ruskontrakter som reaksjon på straffesaker som omhandler bruk og besittelse av narkotika. Dette blir reflektert i problemstillingen.

Denne oppgaven finner at det er relativt stor forskjell i hvilken type ruskontrakter som tilbys i de 14 politidistriktene som responderte på undersøkelsen. Siden dette er over halvparten av distriktene i Norge, er det grunn til å tro at det vil også gjelde for en større del politidistriktene i Norge. Det er også sannsynlig at dårlige rutiner for registrering og oppfølging av ruskontrakter har vært en bidragende faktor til at ikke alle de 27 politidistriktene har svart på spørreundersøkelsen.

Forskjellsbehandling i tilbud dekker et bredt geografisk område. Forskjellene gjelder tidsmessig lengde, innhold, reaksjon ved brudd, og et helsemessig behandlingsperspektiv på kontraktene. Undersøkelsen har også avdekket alvorlige brister i et rettssikkerhetsmessig perspektiv. Flere politidistrikt benytter kun hurtigtester i slike ruskontrakter, og disse er ikke egnet til å være grunnlag for sanksjonære tiltak.

Det er også kritikkverdig at en stor andel av politidistriktene som responderte ikke har tilbud om helsemessig oppfølging som en del av ruskontrakter. Ut ifra et samfunnsmessig perspektiv mener jeg at dette bør være et minimumskrav.

Jeg har funnet få evalueringer av de forskjellige modellene med ruskontrakter. Studier jeg har vist til tyder på at ruskontrakter med kun ruskontroll i form av urinprøver kan gi resultater hvis det gjøres som et ledd i systematisk rusbehandling. Kombinasjonen med kognitiv samtaleterapi og motiverende intervju er også anbefalt. Vi burde i Norge ha evaluert våre egne tiltak for å se om vi finner tilsvarende effekter også her.

Videre er det svært kritikkverdig at ungdommer med rusproblemer i enkelte politidistrikt må bidra med hele eller deler av kostnadene for en ruskontrakt selv.

Hovedårsaken som jeg har klart å identifisere knytter seg til manglende føringer og sentraliserte maler for ruskontrakter både hos politi, men også hos kommune og helsevesen. Dette kan delvis skyldes politiets organisering før nærpoltireformen ble iverksatt.

7.3 Fremtidig forskning

For fremtiden legger denne oppgaven til rette for videre forskning på fenomenet «ruskontrakter», samt rettet fokuset på effektforskning av forebyggende tiltak som innføres i norsk politi.

Jeg ser muligheten for en forbedret kvantitativ undersøkelse i fremtiden. Den kan gå mer i dybden siden denne oppgaven allerede redegjør for ord, uttrykk og modeller i tilknytning ruskontrakter. En type relevant forskning vil være en ny kvantitativ undersøkelse 10 år frem i tid. Det vil her være interessant å se hvilke forskjeller som eksisterer i tilbudet fra norsk politi.

Noe av den viktigste forskningen som jeg mener burde gjøres på dette feltet er en god effektevaluering av forskjellige modeller for rusbehandling initiert gjennom at man blir tatt av politiet. Gir ruskontroll gjennom urinprøver en effekt som oppveier ulempene for den som skal gjennomføre? Er det nok med kun samtaler hos en helsesøster, eller gir en kombinasjon mye bedre effekt? Gir det en effekt at politiet har en rolle under selve ruskontrakten?

Det bør også vurderes en annen fremgangsmåte ved å gjennomføre studier på med for eksempel kvalitativ metode. Her er det interessant å følge enkeltpersoner over tid som undertegner ruskontrakter for eksempel gjennom longitudinelle studier. Denne metoden vil videre være i stand til å fange opp mange fenomener som en kvantitativ tilnærming ikke gjør.

7.4 Andre anbefalte tiltak

Denne oppgaven har avdekket til dels store systemsvikt i det tilbudet som tilbys innbyggerne fra norsk politi. Deler av dette kunne vært unngått med retningslinjer, modeller og lovverk fra sentralt hold. Oppgaven har videre avdekket lokale problemer i enkelte politidistrikt med å få på plass et enhetlig samarbeid med kommunene. Mye av dette adresseres i forbindelse med den pågående politireformen hvor man skal finne de beste arbeidsformene og strukturere dette nasjonal.

Fra politiets side bør det fra sentralt hold utarbeides retningslinjer for notoritet, innhold og enhetlige konsekvenser når det gjelder ruskontrakter. Det bør utarbeides kontrakter og avtaler med helse- og sosialvesenet på sentralt nivå. I dag er det opp til det enkelte politidistrikt og den enkelte forebygger å avgjøre hvilke tilbud norsk politi skal gi sine innbyggere.

LITTERATURLISTE

- Rundskriv nr. 2/2014 om Narkotikasaker, (2014).
- Andenæs, J. (1976). *Statsforvaltningen i Norge*. Oslo: Tanum-Norli.
- Andenæs, J. (1994). *Straffen som problem*: Exil forlag.
- Baklien & Bye. (2017). *TIUR-modellen i Ringsaker - en forskningsbasert evaluering*. Retrieved from www.rus-ost.no
- FNs konvensjon om barnets rettigheter, (1989).
- Befring, E. (2007). *Forskningsmetode med etikk og statistikk*. Oslo: Samlaget.
- Blekkam, H. (2017). [Politiets arbeid med narkotika].
- Blestad & Engen. (2015). *En community-psykologisk studie av endringer etter forebyggende intervensjon*. (Master), Universitetet i Oslo, Representanten, Universitetet i Oslo.
- Cerda, M., Wall, M., Feng, T., & al, e. (2016). *Association of State Recreational Marijuana Laws With Adolescent Marijuana Use*. Retrieved from <https://jamanetwork.com/journals/jamapediatrics/fullarticle/2593707>
- Drageset, S., & Ellingsen, S. (2009). Forståelse av kvantitativ helseforskning - en introduksjon og oversikt. *Nordisk Tidsskrift for Helseforskning*, 100-113.
- Nødetatens samvirke ved pågående livstruende vold - PLIVO, (2015).
- Egge, M., Barland, B., Ruud, M. E., & Haaland, T. (2008). *Kriminalitetsforebygging blant barn og unge i storbyene*. Oslo: NIBR/Politihøgskolen.
- Eli, L. (2009). Mixing Qualitative and Quantitative Methods : Insights into design and Analysis issues. . *Journal of Ethnographic & Qualitative Research*(3), 218-227.
- Erstad, O. (1997). *Det kriminalitetsforebyggende siktemål*. Oslo: Politihøgskolen.
- Faust, F. L., & Brantingham, P. J. (1976). A conceptual model of crime prevention, *Crime and Delinquency* vol 22.
- Finstad, L. (2000). *Politiblikket*. Oslo: Pax forlag A/S.
- Gjone, G. (2016). Politi. I store norske leksikon. Retrieved from <https://snl.no/politi>
- Granér, R. (2004). *Patrullereande polisens yrkeskultur*. Lund: Lunds Universitet.
- Gundhus, H. I., Hellesø-Knutsen, K., & Wathne, C. T. (2010). *Politivitenskap på egne ben*. Oslo: Politihøgskolen.
- Hasin, Saha, & Keridge et al. (2015). Prevalence of Marijuana Use Disorders in the United States Between 2001-2002 and 2012-2013. *JAMA Psychiatry*.
- Hellevik, O. (2002). *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lov om pasient- og brukerrettigheter (pasient- og brukerrettighetsloven), (2001).

- Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. (helse- og omsorgstjenesteloven), (2011). Helsedirektoratet. (2014). IS-2231 Prosedyrer for rusmiddeltesting. In. Oslo: Helsedirektoratet.
- Helsedirektoratet. (2017, 24.01.2017). Behandling og rehabilitering av rusmiddelproblemer og avhengighet. Retrieved from <https://helsedirektoratet.no/retningslinjer/behandling-og-rehabilitering-av-rusmiddelproblemer-og-avhengighet>
- Lov om helsepersonell m.v. (helsepersonelloven) (2001).
- Hofstad, E. (2016). Vi skal forebygge, ikke etterforske. Retrieved from <https://sykepleien.no/2016/11/vi-skal-forebygge-ikke-etterforske>
- Holmboe, M. (2014). Ungdomsstraff og ungdomsoppfølging: En oversikt og noen kritiske merknader. *Tidsskrift for strafferett*, 14, 397-414.
- Jacobsen, D. I. (2010). *Forståelse, beskrivelse og forklaring – innføring i metode for helse- og sosi»«Alfa»»gene*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2013). NOU 2013: 9 Ett politi – rustet til å møte fremtidens utfordringer— Politianalysen
- Justis- og politidepartementet. (2011). *Alternative reaksjoner for mindre alvorlige narkotikalovbrudd*. Oslo Retrieved from <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/jd/vedlegg/rapporter/rapportinnmatweb.pdf>.
- Kippe, B., & Seiersten, A. (2010). *Alminnelig strafferett*. Høvik: Vett og viten.
- Kvale, S., & brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Larsson, P., Gundhus, H. O. I., & Granér, R. (2014). *Innføring i politivitenskap*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Lov om legemidler m.v. (legemiddelloven), (1992).
- Leukefeld et al. , T. F. (2002). *Treatment of Drug Offenders: Policies and Issues*. NY: Springer Publishing Company.
- Lien, M. I., & Larsen, Y. (2015). *Flinkiser og "dropouts" - Erfaringer med ungdom på frivillig ruskontrakt*. Retrieved from https://www.korusoslo.no/wp-content/uploads/Web_Korus_Frivillig-ruskontrakt-1.pdf
- Malt, U. (2016, 19.09.2016). Store medisinske leksikon. "Rus" i Store medisinske leksikon. Retrieved from <https://sml.snl.no/rus>
- Martinson, R. (1974). *What Works?: Questions and Answers about Prison Reform*.
- Myhre Lie, E. (2011). *I forkant: kriminalitetsforebyggende politiarbeid*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Mørland & Waal. (2016). *Rus og avhengighet*: Universitetsforlaget.

- Mørland, J. (2013, 27.04.2017). Folkehelseinstituttet. *Fakta om virkninger av alkohol på sentralnervesystemet og kroppen forøvrig - FHI*. Retrieved from <https://www.fhi.no/ml/alkohol/virkninger-av-alkohol-pa-sentralner/>
- Mørland, J. (2015, 16.04.2015). Store medisinske leksikon. "Narkotika" i *Store medisinske leksikon*. Retrieved from <https://sml.snl.no/narkotika>
- National Institute on Drug Abuse. (2014). *Principles of drug addiction treatment for Criminal Justice Populations*. Bethesda: NIH Publication.
- NNPF. (2017). Norsk Narkotikapolitiforening. Retrieved from <http://www.nnpf.no/>
- NOVA. (2016). Ungdata - Prosentandel av ungdomsskoleelever som har brukt hasj eller marihuana. Retrieved from <http://www.ungdata.no/Rusmiddelbruk/Cannabis>
- Odelstingsproposisjon nr. 90. (2003). *Om lov om straff (straffeloven)* Oslo.
- Oregon Research Institute. (2018). Recreational marijuana legalization: Do more youth use or do youth use more? What impact may legalization of recreational marijuana in Oregon have on teen marijuana use?
- Pedersen, W. (2015). *Bittersøt - Nye perspektiv på rus og rusmidler*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Polit, D. F., & Beck, C. T. (2008). *Nursing research: Generating and assessing evidence for nursing practice*: Lippincott Williams & Wilkins.
- Alminnelig tjenesteinstruks for politiet (politiinstruks), (1990).
- Lov om politiet (politiloven), (1995).
- Lov om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten (politiregisterloven), (2010).
- Rachlew, A. (2009). *Justisfeil ved politiets etterforskning - noen eksempler og forskningsbaserte tiltak*. Universitet i Oslo,
- Schuler et al., M. S., Griffin, B. A., Ramchand, R., Almirall, D., & McCaffrey, D. F. . (2014). Effectiveness of treatment for adolescent substance use: is biological drug testing sufficient? *Journal of studies on alcohol and drugs*.
- Selvig, E. H., Viggo (Producer). (2009, Desember/6/2017). Store norske leksikon. "Kontrakt" i *Store norske leksikon*. Retrieved from <https://snl.no/kontrakt>
- Sentralbyrå, S. (2015). *Markant skifte i straff av ungdom*. Retrieved from SSB: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/markant-skifte-i-straff-av-ungdom>
- Statistisk Sentralbyrå. (2016, 4.7.2017). Fleire meldingar til barnevernet. Retrieved from <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/fleire-meldingar-til-barnevernet>

Stavnes, A. T. (2016). *Forebyggende politiarbeid, Hønefoss politistasjon / Sør-Øst PD*. Retrieved from

Stortingsproposisjon 61 LS. (2014-2015). *Endringer i politiloven mv. (trygghet i hverdagen – nærpelitireformen)* Oslo Retrieved from <https://www.politiet.no/om/narpolitireformen/om-narpolitireformen/>.

Lov om straff (straffeloven), (2005).

Lov om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven), (1986).

Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse, en innføring i kvalitativ metode*: Fagbokforlaget.

VEDLEGG

Vedlegg 1: Spørreundersøkelsen sendt til politidistriktene

SIRUS

Statens institutt for rusmiddelforskning

Vår ref.: 201400050/2

Oslo, 27.05.2014

Kartlegging av alternative reaksjoner i narkotikasaker

Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) ønsker med denne undersøkelsen å få en oversikt over hvordan mindreårige personer som pågripes for narkotikaforhold sanksjoneres i landets 27 politidistrikter. Det legges vekt på utbredelsen av såkalte alternative reaksjoner (urinprøvekontrakter o.l.) og hvordan disse gjennomføres. Dersom det praktiseres andre løsninger enn dem som skisseres i spørreskjemaet, ber vi dere utdype dette under hvert enkelt spørsmål i spørreskjemaet.

På bakgrunn av dette datamaterialet vil vi for første gang kunne si noe om hvordan ulike reaksjonsformer praktiseres på landsbasis. Dette er et viktig narkotikapolitisk spørsmål og vil kunne bidra til videre samkjøring av prosedyrer. Vi samarbeider med leder i Norsk Narkotikapolitiforening Oslo Jan Erik Bresil som vil bruke datamaterialet i en ~~phs~~ masteroppgave om urinprøvekontrakter.

Eventuelle spørsmål kan rettes til rådgiver Thomas Anton Sandøy på tlf. 40627424/e-post: ts@sirus.no eller forskningsleder Anne Line Bretteville-Jensen på tlf. 98826225/e-post: alb@sirus.no. Takk for hjelpen!

Med vennlig hilsen

Thomas Anton Sandøy
Rådgiver

Anne Line Bretteville-Jensen
Forskningsleder

Kartlegging av alternative reaksjoner i narkotikasaker

Svar sendes: ts@sinus.no

Svarfrist 20. juni 2014

Polittdistrikt:

A) Reaksjonsformer for mindreårige (under 18 år) mistenkt for narkotikaforhold

(Her er vi interessert i hvilke reaksjonsformer overfor mindreårige som finnes i distriktet. Sett ett kryss for hver rad og utdyp gjerne i kommentarfeltet under)

Type reaksjonsform	Finnes i hele distriktet	Finnes i enkelte deler av distriktet	Finnes ikke i distriktet
Påtaleinnlatelselsbetinget dom med vilkår om rusfrihet (urinprøvekontrakt) uten annen oppfølging			
Påtaleinnlatelselsbetinget dom med vilkår om rusfrihet (urinprøvekontrakt) med avrusning, oppfølgingsteam, kurs eller			
Påtaleinnlatelselsbetinget dom med vilkår om oppfølgingsteam alene			
Urinprøvekontrakt med politiet uten straffesak som utgangspunkt (frivillig kontrakt)			
Tas inn på lister som gjennomgås jevnlig med barnevernet			
Bekyrningssamtale			

Utfyllende kommentarer:

Kartlegging av alternative reaksjoner i narkotikasaker

B) Antall utdelte reaksjoner overfor mindreårige (under 18 år) i narkotikasaker

(Her ønsker vi en oversikt over hvilke reaksjonsformer som benyttes overfor mindreårige som pågripes i narkotikasaker i ditt politidistrikt. Skriv antall personer tilhørende boks. Tallene må gjerne utdypes i kommentarfeltet under)

År	Påtaleunnlatelse/betinget dom med vilkår om rusfrihet (urinnprøvekontrakt) uten annen oppfølging	Påtaleunnlatelse/betinget dom med vilkår om rusfrihet (urinnprøvekontrakt) med avrusning, oppfølgingsteam, kurs ell.	Påtaleunnlatelse/betinget dom med vilkår om oppfølgingsteam alene	Urinprøvekontrakt med politiet uten straffesak som utgangspunkt (frivillig kontrakt)	Bekymringsamtaler hvor narkotika inngår i problemstillingen
2013					
2012					
2011					
2010					
2009					

Utyllende kommentarer:

Kartlegging av alternative reaksjoner i narkotikasaker

C) Utdypende rundt urinprøvekontrakter i narkotikasaker

(Her ønsker vi utfyllende informasjon om urinprøvekontraktene som inngås i ditt politidistrikt. Det kan settes flere kryss for hver rad. Dersom kategoriene ikke er treffende for praksisen i distriktet, kan dette utdypes under)

Hvilke kontraktstlengder benyttes i distriktet?	6 måneder	12 måneder	24 måneder
Hvilke aldersgrupper tilbys urinprøvekontrakt i distriktet?	Under 15 år	15-18 år	Over 18 år
Hvilke testmetoder benyttes under urinprøvekontrakten?	Hurtigtest	Sendes til FHI	Sendes annet laboratorium
Hvor tas urinprøvene i kontraktperioden?	Politiet	Helsestasjon/ fastlege	Barnevernet
Hvem betaler for urinprøvekontraktene?	Politiet	Barnevernet/ kommune	Foreldre

Utfyllende kommentarer:

D) Reaksjonsformer ved positive prøver på urinprøvekontrakter

(Her ønsker vi informasjon om reaksjoner på positive urinprøver for alle typer urinprøvekontrakter med straffesak som utgangspunkt. Sett ett kryss for hver rad)

Hvilke reaksjoner igangsettes	Anmeldelse for bruk av narkotika der ny + gammel sak tas opp igjen	Kun melding til barnevernet, ingen strafferettslig reaksjon	Benytter begge
Ved første positive prøve på urinprøvekontrakter med straffesak som utgangspunkt			
Når man har besluttet at det er brudd på urinprøvekontrakter med straffesak som utgangspunkt			

Uttyllende kommentarer:

E) Utfallet av ulike urinprøvekontrakter med straffesak som utgangspunkt

(Her er vi interessert i utfallet av urinprøvekontrakter inngått i A) 2010 og B) 2011. Dersom distriktet ikke hadde etablert rutiner for urinprøvekontrakter på disse tidspunktene bør vi deg velge de første to årene dette var på plass og skrive hvilke år det gjelder A) **2011** og B) **2012**. Skriv antall personer i tilhørende boks)

Type urinprøvekontrakt	Totalt antall		Antall med brudd i kontraktperiode		Antall med ny narkotikasak innen ett år etter kontraktsslutt		Antall med ny narkotikasak mellom ett og to år etter kontraktsslutt	
	A	B	A	B	A	B	A	B
Inngått								
6 måneder uten oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs ell.)								
12 måneder uten oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs ell.)								
24 måneder uten oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs ell.)								
Annen lengde uten oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs ell.)								
6 måneder med oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs ell.)								
12 måneder med oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs ell.)								
24 måneder med oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs ell.)								
Annen lengde med oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs ell.)								

Utyllende kommentarer:

Vedlegg 2: Spørreundersøkelsen sendt til politistasjonene i Oslo politidistrikt

SIRUS

Statens institutt for rusmiddelforskning

Vår ref.: 201400050/2

Oslo, 27.05.2014

Kartlegging av alternative reaksjoner i narkotikasaker

Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) ønsker med denne undersøkelsen å få en oversikt over hvordan mindreårige personer som pågripes for narkotikaforhold sanksjoneres i landets 27 politidistrikter. Det legges vekt på utbredelsen av såkalte alternative reaksjoner (urinprøvekontrakter o.l.) og hvordan disse gjennomføres. Dersom det praktiseres andre løsninger enn dem som skisseres i spørreskjemaet, ber vi dere utdype dette under hvert enkelt spørsmål i spørreskjemaet.

På bakgrunn av dette datamaterialet vil vi for første gang kunne si noe om hvordan ulike reaksjonsformer praktiseres på landsbasis. Dette er et viktig narkotikapolitisk spørsmål og vil kunne bidra til videre samkjøring av prosedyrer. Vi samarbeider med leder i Norsk Narkotikapolitiforening Oslo Jan Erik Bresil som vil bruke datamaterialet i en ~~phs~~ masteroppgave om urinprøvekontrakter.

Eventuelle spørsmål kan rettes til rådgiver Thomas Anton Sandøy på tlf. 40627424/e-post: ts@sirus.no eller forskningsleder Anne Line Bretteville-Jensen på tlf. 98826225/e-post: alb@sirus.no. Takk for hjelpen!

Med vennlig hilsen

Thomas Anton Sandøy
Rådgiver

Anne Line Bretteville-Jensen
Forskningsleder

Politistasjon:

A) Reaksjonsformer for mindreårige (under 18 år) mistenkt for narkotikaforhold

(Her er vi interessert i hvilke reaksjonsformer overfor mindreårige som finnes ved politistasjonen. Sett ett kryss for hver rad og utdyp gjerne i kommentarfeltet under)

Type reaksjonsform	Finnes ved stasjonen	Finnes ikke ved stasjonen
Påtaleunnlatelse/betinget dom med vilkår om rustrihet (urinprøvekontrakt) uten annen oppfølging		
Påtaleunnlatelse/betinget dom med vilkår om rustrihet (urinprøvekontrakt) med avrusning, oppfølgingsteam, kurs ell.		
Påtaleunnlatelse/betinget dom med vilkår om oppfølgingsteam alene		
Urinprøvekontrakt med politiet uten straffesak som utgangspunkt (trivillig kontrakt)		
Tas inn på lister som gjennomgås jevnlig med barnevernet		
Bekyringssamtale		

Utyllende kommentarer:

B) Antall utdelte reaksjoner overfor mindreårige (under 18 år) i narkotikasaker

(Her ønsker vi en oversikt over hvilke reaksjonsformer som benyttes overfor mindreårige i narkotikasaker ved din politistasjon. Skriv antall personer i tilhørende boks. Tallene må gjerne utdypes i kommentarfeltet under)

År	Påtaleunnlatelse/betinget dom med vilkår om rustrihet (urinprøvekontrakt) uten annen oppfølging	Påtaleunnlatelse/betinget dom med vilkår om rustrihet (urinprøvekontrakt) med avrusning, kurs ell. oppfølgingsteam, kurs ell.	Påtaleunnlatelse /betinget dom med vilkår om oppfølgingsteam alene	Urinprøvekontrakt med politiet uten straffesak som utgangspunkt (frivillig kontrakt)	Bekyringsamtaler hvor narkotika inngår i problemstillingen
2013					
2012					
2011					
2010					
2009					

Uttylende kommentarer:

c) Utdypende rundt urinprøvekontrakter i narkotikasaker

(Her ønsker vi utfyllende informasjon om urinprøvekontraktene som inngås ved din politstasjon. Det kan settes flere kryss for hver rad. Dersom kategoriene ikke er treffende for praksisen, kan dette utdypes under)

Hvilke kontraktstlengder benytter stasjonen?	6 måneder	12 måneder	24 måneder
	☐	☐	☐
Hvilke aldersgrupper tilbys urinprøvekontrakt ved stasjonen?	Under 15 år	15-18 år	Over 18 år
☐	☐	☐	☐
Hvilke testmetoder benyttes under urinprøvekontrakten?	Hurtigtøst	Sendes til FHI	Sendes annet laboratorium
☐	☐	☐	☐
Hvor tas urinprøvene i kontraktperioden?	Politiet	Helsetasjon/ fastlege	Barnevernet
☐	☐	☐	☐
Hvem betaler for urinprøvekontraktene?	Politiet	Barnevernev kommune	Foreldre
☐	☐	☐	☐

Utfyllende kommentarer: Urinprøvene tas og test ved Fjirst

D) Reaksjonsformer ved positive prøver på urinprøvekontrakter

(Her ønsker vi informasjon om reaksjoner på positive urinprøver for alle typer urinprøvekontrakter med straffesak som utgangspunkt. Sett ett kryss for hver rad)

Hvilke reaksjoner igangsettes	Anmeldelse for bruk av narkotika der ny + gammel sak tas opp igjen	Kun melding til barnevernet, ingen strafferettslig reaksjon	Benytter begge
Ved første positive prøve på urinprøvekontrakter med straffesak som utgangspunkt			
Når man har besluttet at det er brudd på urinprøvekontrakter med straffesak som utgangspunkt			

Utfyllende kommentarer:

E) Uttalet av ulike urinprøvekontrakter med straffesak som utgangspunkt

(Her er vi interessert i utfallet av urinprøvekontrakter inngått i A) 2010 og B) 2011. Dersom stasjonen ikke hadde etablert rutiner for urinprøvekontrakter på disse tidspunktene ber vi deg velge de første to årene dette var på plass og skrive hvilke år det gjelder A) 2012 og B) 2013. Skriv antall personer i tilhørende boks)

Type urinprøvekontrakt	Totalt antall		Antall med brudd i kontraktperiode		Antall med ny narkotikasak innen ett år etter kontraktsslutt		Antall med ny narkotikasak mellom ett og to år etter kontraktsslutt	
	A	B	A	B	A	B	A	B
Inngått								
6 måneder uten oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs <u>ell.</u>)								
12 måneder uten oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs <u>ell.</u>)								
24 måneder uten oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs <u>ell.</u>)								
Annen lengde uten oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs <u>ell.</u>)								
6 måneder med oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs <u>ell.</u>)								
12 måneder med oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs <u>ell.</u>)								
24 måneder med oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs <u>ell.</u>)								
Annen lengde med oppfølging (avrusning, oppfølgingsteam, kurs <u>ell.</u>)								

Uttyllende kommentarer:

Vedlegg 3: Eksempel på ruskontrakt basert på påtaleunntatelse - Manglerud politistasjon

Mottatt per epost fra politibetjent Hanne Blekkan 27.12.17

Basert på rundskriv [IS-14/2002](#) fra Sosial og helsedirektoratet

Kontrakt om urintesting ved påtaleunntatelse for ungdom

Navn:

Saksnr:

Prøvene tas med bakgrunn i en vedtatt påtaleunntatelse, hvor det som særlig vilkår er satt at urinprøver skal gjennomføres.

Kontrakten inngås mellom ungdommen, foresatte, Politiet, Helsestasjon for ungdom.

Helsestasjon for ungdom står for prøvetakingen.

Navn:

Fødselsnummer:

Adresse:

Telefonnummer:

E-post:

Foresattes navn:

Adresse:

Telefonnummer:

E-post:

Foresattes navn

Adresse:

Telefonnummer:

E-post:

Kontrakten inngås for perioden: _____

Hyppighet for prøvetakingen: _____

Det testes for alle narkotiske stoffer.

Urinprøvetakingen er et samarbeid mellom Politiet og Helsestasjon for ungdom. Hensikten er å hjelpe ungdommen slik at han/hun ikke utvikler et rusmisbruk. Det at kontrakten er gitt som vilkår i en påtaleunntatelse vil si at den er en straffemessig avgjørelse etter at ungdommen er anmeldt for budd på narkotikalovgivingen. Punktene 1-9 på neste side gjelder for prøvetakingen. Ungdommen og foresatte/verger samtykker ved underskrift til følgende:

Vi samtykker til:

1. at det skal avlegges jevnlige prøver på Helsestasjon for ungdom.....
2. at prøvene tas under tilsyn av helsesøster.
3. at Helsestasjon for ungdom vil føre logg over avlagte urinprøver. Vi er orientert om bestemmelsene i personopplysningsloven §§ 8 og 9, som hjemler slik loggføring.
4. at innkalling til prøvetakingen skjer via telefon/SMS.
5. at kontaktpersonen ved Helsestasjon for ungdom skal varsles dersom ungdommen reiser utenbys, eller har annet gyldig frafall. Da kreves attest fra minst en av de foresatte/verger om lengden av oppholdet og returdato. Manglende oppmøte uten gyldig forfall rapporteres umiddelbart til politiet og foresatte/verger.
6. at en positiv test umiddelbart blir rapportert til politiet og foresatte/verger. Med positiv test menes en test som gir utslag på bruk av narkotika. Er prøven utvannet eller på annen måte viser tegn til å være falsk, regnes den som positiv. Stikkprøver kan forekomme.
7. at Helsestasjon for Ungdom fritas fra taushetsplikten hva gjelder rapportering av positiv test (pkt 6) og/eller manglende oppmøte (pkt 5) til politiet og foresatte/verger. Samtykket gjelder for hele avtaleperioden (til foresatte/verger fram til 18 år).
8. at brudd på kontrakten (dvs positiv prøve (pkt 6) eller manglende oppmøte (pkt 5)) vil medføre at straffesaken sendes til politijuristen for ny påtalemessig vurdering. Politiet vil ved brudd vurdere innkalling til oppfølgingssamtale, og om det skal sendes bekymringsmelding til barneverntjenesten.
9. at ved brudd forplikter ungdommen seg til en oppfølgingssamtale ved Helsestasjon for Ungdom i etterkant av den straffemessige reaksjonen fra politiet.

Vi samtykker med dette til "Kontrakt om urintesting ved påtaleunntatelse" på de betingelser som er satt opp i denne kontrakten.

Oslo, _____

_____
Ungdom

_____
Foresatt

_____
Politiet

_____
Helsestasjon for ungdom

_____
Ut av tåka

_____
Hjelpeinstans

Vedlegg 4: Eksempel på frivillig ruskontrakt – Manglerud politistasjon

Mottatt per epost fra politibetjent Hanne Blekkan 27.12.17

Basert på "Prosedyrer for rusmiddeltesting" IS-2231 11/2014 av
Helsedirektoratet

Kontrakt om frivillig urintesting for ungdom

Navn:

Prøvene er frivillige.

Hensikten er å avdekke rusmisbruk for å hjelpe ungdommen og familien.

Kontrakten inngås mellom ungdommen, foresatte, Politiet, Helsestasjon for ungdom.

Helsestasjon for ungdom står for prøvetakingen, og er forpliktet til å melde prøveresultater og evt. brudd på kontrakten til Politiet.

Navn:

Fødselsnummer:

Adresse:

Telefonnummer:

E-post

Foresattes navn:

Adresse:

Telefonnummer:

E-post:

Foresattes navn

Adresse:

Telefonnummer:

E-post:

Kontrakten inngås for perioden: _____

Hyppighet for prøvetakingen: _____

Det testes for alle typer narkotiske stoffer.

Vi samtykker med dette til "Kontrakt om frivillig urintesting" på de betingelser som er nevnt nedenfor. Vi er kjent med at hensikten med ungdommens deltakelse er å få oppfølging og hjelp til å hindre utvikling av et rusmisbruk.

Vi samtykker til:

1. at det skal avlegges jevnlige prøver på Helsestasjon for ungdom,....
2. at prøvene tas under tilsyn av helsesøster.
3. at Helsestasjon for ungdom vil føre logg over avlagte urinprøver. Vi er orientert om bestemmelsene i personopplysningsloven §§ 8 og 9, som hjemler slik loggføring.
4. at innkalling til prøvetakingen skjer via telefon/SMS.
5. at kontaktpersonen ved Helsestasjon for ungdom skal varsles dersom ungdommen reiser utenbys, eller har annet gyldig frafall. Da kreves attest fra minst en av de foresatte/verger om lengden av oppholdet og returdato. Manglende oppmøte uten gyldig forfall rapporteres umiddelbart til politiet og foresatte/verger.
6. at en positiv test umiddelbart blir rapportert til politiet og foresatte/verger. Med positiv test menes en test som gir utslag på bruk av narkotika. Er prøven utvannet eller på annen måte viser tegn til å være falsk, regnes den som positiv. Stikkprøver kan forekomme.
7. at Helsestasjon for Ungdom fritas fra taushetsplikten hva gjelder rapportering av positiv test (pkt 6) og/eller manglende oppmøte (pkt 5) til politiet og foresatte/verger. Samtykket gjelder for hele avtaleperioden (til foresatte/verger fram til 18 år).
8. at brudd på kontrakten (dvs positiv prøve (pkt 6) eller manglende oppmøte (pkt 5)) kan medføre innkalling til oppfølgingssamtale hos politiet. Politiet vil også vurdere om det skal sendes bekymringsmelding til barneverntjenesten. Brudd på kontrakten vil ikke medføre andre sanksjoner/konsekvenser enn dette.

Oslo, _____

_____
Ungdom

_____
Foresatt

_____
Politiet

_____
Helsestasjon for ungdom

_____
Ut av tåka

_____
Hjelpeinstans

Oppgaven består av 36840 ord